

VEREENIGING
TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP.
1899—1900.

*Vergadering van Vrijdag 26 Januari 1900, des
avonds ten 7¹/₂ ure.*

Voorzitter : Generaal BERGANSIUS.

De VOORZITTER, de vergadering openende, zegt :

Mijne Heeren!

Alvorens tot onze werkzaamheden over te gaan, kan ik niet nalaten uwe aandacht te vestigen op het telegram dat ons heden de treurige tijding bracht van het overlijden van Harer Majesteits Adjutant in buitengewonen dienst, den Luitenant-Generaal VAN DER HEIJDEN.

(Al de leden staan van hunne zetels op).

Het is onnoodig te zeggen wat met hem verloren is gegaan. Ieder weet hoezeer de Generaal Van der Heijden gedurende zijne schitterende militaire loopbaan uitstekende diensten heeft bewezen aan Vorstenhuis en Vaderland; hoe hij steeds een sicraad is geweest van het Neerlandsch-Indisch leger.

Ik ben dan ook zeker de tolk van al de leden dezer vereeniging, wanneer ik ons diep leedwezen betuig over zijn heengaan; daarbij eerbiedig hulde breng aan zijne nagedachtenis en de overtuiging uitspreek, dat zijn naam steeds in herinnering zal blijven en met eere genoemd zal worden in Nederland en in Indië.

(Algemeene instemming).

De VOORZITTER: In de tweede plaats kan ik u mededeelen, dat de onlangs afgetreden Voorzitter, Luitenant-Generaal Netscher, het ere-lidmaatschap onzer vereeniging, hem door eene Commissie uit het Bestuur aangeboden, heeft aangenomen en haar tevens verzocht heeft zijn dank over te brengen aan de leden, die in de vergadering van 15 December jl. met de voorgenomen aanbieding hebben ingestemd. Sedert heeft Generaal Netscher nader van zijne gevoelens doen blijken in een brief van dankbetuiging die, in overeenstemming met zijn bedoeling, hier ter plaatse in het verslag dezer vergadering zal worden opgenomen, waardoor dan ook de niet aanwezige leden van de gevoelens van den Generaal kennis zullen kunnen nemen.

De brief luidt als volgt:

's-Gravenhage, 20 Jan. 1900.

Hooggeachte Voorzitter!

In het laatst der vorige maand mocht ik het voorrecht hebben Uwe Excellentie met den Onder-Voorzitter en nog een der Bestuursleden ten mijnen huize te zien, om mij officieel kennis te geven dat het Bestuur onzer Vereeniging goedgevonden had mij tot *Erelid* te benoemen.

Reeds onmiddellijk heb ik toen aan U en de beide andere heeren mondeling medegedeeld, dat ik die benoeming met erkentelijkheid aannam, daar ik mij zeer vereerd gevoel, door deze in onze Vereeniging zoo zeldzaam toegekende onderscheiding.

Ik gevoel mij echter gedrongen, zulks bij dezen nog eens uitdrukkelijk schriftelijk te herhalen, met de bedoeling tevens, om aan het geheele Bestuur en — met het oog op de Algem. Vergadering van 26 dezer — ook aan al de leden der Vereeniging te doen weten, hoezeer dit bewijs van waardeering door mij op hoogen prijs wordt gesteld.

Bij het nederleggen van mijn twaalfjarig Voorzitterschap, was het mij een groot genoegen den presidialen hamer in zulke waardige handen als de Uwe te mogen overgeven, geachte Voorzitter, en ik hoop dat de *Vereeniging t. b. v. d. Krijgs-wetenschap* nog vele jaren tot nut van ons Vaderland, onder

Uwe leiding en die van een uitstekend samengesteld Bestuur moge werkzaam blijven. Met de betuiging van mijn innigen wensch voor den voortdurenden bloei van het genootschap, heb ik de eer te zijn

Van Uwe Excellentie en van het Bestuur

de zeer dienstw. en toegeneyen dienaar

P. M. NETSCHER,

Aan den Heer Voorzitter
der Vereen. t. b. v. d. Krijgswetenschap,
's-Gravenhage.

Gep. Luit.-Generaal,
Erelid der Vereeniging.

Reeds in de vorige algemeene vergadering werd meegedeeld, dat de heer Schultz van Haegen zijn verlangen heeft te kennen gegeven, om zijne betrekking van Secretaris-Penningmeester dezer Vereeniging neer te leggen. Dit is dan ook geschied en als zijn opvolger is door het bestuur aangewezen de heer J. M. R. Laculle.

Ik voel behoefte, ofschoon ik slechts kort met den heer Schultz van Haegen heb kunnen samenwerken, hem oprechten dank te betuigen voor hetgeen hij in een reeks van zestien jaren, eerst gedurende elf maanden als penningmeester en verder van af 1 October 1884 als Secretaris-Penningmeester, in het belang van deze Vereeniging heeft gedaan.

De wijze waarop hij steeds de belangen der vereeniging heeft behartigd, is verre boven mijn lof verheven en ik ben zeker dat al wat de heer Schultz van Haegen in deze zijne betrekking heeft verricht bij de leden in dankbare herinnering zal blijven. Verder zal het u allen zeker, evenals mij, genoegen doen dat de heer Schultz van Haegen nog lid blijft van het bestuur, en wij dus als zoodanig op zijne medewerking mogen blijven rekenen.

(Toejuichingen).

Aan de orde is thans de ballottage van candidaten.

De VOORZITTER verzoekt de heeren Jhr. Alting von Geusau en Schönstedt met hem het bureau van stemopneming te willen uitmaken.

De uitslag der stemming is, dat met algemeene stemmen tot

leden worden aangenomen de heeren : R. Balt, Letterkundige en J. van Gastel, 1e Luit. der Artillerie, te 's-Gravenhage; A. Ruys, 2e Luit. der Infanterie, te Amersfoort en N. Visser, 2e Luit. der Infanterie, te Hoorn. :

De VOORZITTER dankt de heeren van het stembureau voor de door hen volbrachte taak.

Aan de orde is thans de voordracht van den heer J. F. H. BOONACKER, gep. kolonel, houdende :

**Eenige opmerkingen omtrent vorming, organisatie
en oefening van ons volksleger.**

De heer BOONACKER :

Mijne Heeren!

Zooals u bekend is, wensch ik u heden avond eenige opmerkingen mede te deelen omtrent vorming, organisatie en oefening van ons volksleger.

Met ons volksleger bedoel ik het Nederlandsche leger in Europa sedert de invoering van den persoonlijken dienstplicht en geenszins een bijzonderen legervorm.

Dit ter vermindering van misverstand.

Alvorens echter het door mij gekozen onderwerp met u te behandelen, zij het mij vergund een woord van dank te richten tot het Bestuur dezer Vereeniging, omdat het mij in staat stelde, hier voor u op te treden.

Met deze dankbetuiging bedoel ik iets anders, iets meer dan een gewone plichtpleging.

Ik ben dankbaar, omdat onze bestuurders geene bezwaren opwierpen, toen ik op hunne zeer gewaardeerde uitnoodiging om dezen winter hier eene spreekbeurt te vervullen antwoordde, dat ik over legerorganisatie het woord wenschte te voeren; met andere woorden, omdat zij het woord over dit zoo actueele onderwerp verleenden aan een officier, die nog nooit in deze Vereeniging als spreker was opgetreden en ook daarbuiten niet als zoodanig bekend is; die geene hoofdrichting omtrent dit

onderwerp, noch die van de generaals Bergansius en Rooseboom noch die van den kolonel Seiffardt vertegenwoordigt of aankleeft, maar de gesmade middenman is van de Génestels rijmpje; aan een officier eindelijk, die van zijne 38jarige loopbaan slechts de eerste twee jaar bij den troep doorbracht en dan nog bij een troep, zoozeer verschillend van onze tegenwoordige infanterie als het bataljon Mineurs en Sappeurs in 1857—59, dat wil zeggen in den goeden ouden tijd, vóórdát de algemeene bekondheid met de in Pruisen verkregen uitkomsten, de krijgswinstellingen van nagenoeg geheel het overig Europa met eene nieuwe giststof doortrokken had.

Deze mededeeling uit mijn Staat van dienst verstrekt ik geenszins met een doel van bravado.

Gij kunt in de verste verte niet gevoelen, hoe diep ik mijn gebrek aan persoonlijke ondervinding betreurt.

Kon ik mijn officiersleven nog eens overdoen, ik zou ongetwijfeld trachten het grootendeels bij den troep door te brengen.

Had ik het voorbeeld van sommige moderne romanschrijvers kunnen navolgen door, alvorens hier over legervorming en oefening te spreken, eenigen tijd incognito het kazerneleven mede te leven, ik zou het gaarne gedaan hebben.

Het laatste was echter al even onmogelijk als het eerste en mijne tekortkoming alzoo onherstelbaar.

Het is daarom met een eenigszins zwaar hart, dat ik de kampplaats binnentreed.

Van alle zijden toch glinsteren mij bajonetten tegen om mij den weg te versperren.

»Schrijf nooit over dingen, die gij niet doorleefd, die gij niet doorvoeld hebt» waarschuwt »Tirailleur aan het hoofd zijner »*Militaire Schaduwbeelden.*»

»Wij hebben Swaving en Schönstedt gediskwalificeerd», roepen anderen, »zijn uwe papieren beter dan de huune?»

Geen wonder, dat »*Vero*» door het wapengekletter vervaard, noodig achtte zijn lezers mede te deelen, dat zijne overtuiging op eene ondervinding van bijna een halve eeuw berustte.

Nu wil ik wel zeggen, dat volgens mijne meening het onderzoek der geloofsbriefven in onze nieuwere critiek eene te groote

plaats inneemt; maar deze opmerking ontslaat mij niet van de verplichting, u duidelijk te maken, waarom een voormalig genie-officier voor dezen avond niet liever een onderwerp koos, dat kon geacht worden dichter te staan bij zijn voormaligen werkring.

De reden hiervan is mijne groote belangstelling in de invoering van den persoonlijken dienstplicht, vermits ik van meening ben, dat de invoering daarvan slechts de eerste, zij het dan ook noodzakelijke stap was op den nieuwen weg en dat de tijd om het zwaard af te leggen, nog geenszins daar is.

Deze meening wordt m. i. in het leger echter geenszins algemeen gedeeld.

Zie ik goed, dan beschouwen de meesten de invoering van den persoonlijken dienstplicht als een voldongen feit, waarover nog te spreken slechts napeleiten zijn zou.

In plaats van ons te schilderen, hoe een leger met persoonlijken dienstplicht er kan en moet uitzien, gaat de meerderheid onzer militaire schrijvers nagenoeg geheel op in den strijd omtrent den benodigden tijd voor de eerste oefening, een strijd bovendien gevoerd met argumenten, die ook zonder persoonlijken dienstplicht onveranderd zouden gelden.

En naast de schrijvers, in de gesprekken, neemt men bij velen twijfel waar aan de voordeelen der nieuwe wet voor het leger en een zekere schuwe angst voor de toekomst.

Maar terwijl de militaire deskundigen zwijgen, zwijgen niet zij, die invoering van persoonlijken dienstplicht afgescheiden van eene nadere regeling van het defensiewezen slechts noode toestonden of met leede oogen aanzagen.

In hun zoeken naar een minimum van persoonlijke en financiële offers voor de defensie, laten velen van hen zich begoochelen door het schoonschijnende maar vermoedelijk innerlijk zwakke en in elk geval voor ons nog in vele jaren niet bruikbare *Zwitserse stelsel*, of door het mijns inziens nog veel bedenkelijker stelsel van uitsluitend plaatselijke oefening voor de groote meerderheid der strijders.

Ik weet wel, dat de argumenten, waarmede de invoering dier stelsels wordt aanbevolen, niet afdoende zijn; maar het

komt mij voor, dat dit de prediking er van niet onschadelijk maakt.

»*Frappez fort, frappez juste, mais surtout frappez souvent*” is de oude zeer juiste stelregel, volgens welken de voorstanders van het Zwitsersche stelsel zich vooral beijveren er *dikwijls* de aandacht op te vestigen en zoo het oor der menigte en langzamerhand ook van sommige militairen aan den lof van dat stelsel te gewinnen.

Een handigen zet deed daarbij de heer Kiersch, toen hij in zijne brochure, zij het ook zonder voldoende bewijs, beweerde, dat men bij onze legervorming tusschen het Duitsche en het Zwitsersche stelsel zou hebben te kiezen.

Heeft de schrijver deze bewering wellicht aan »*Gaston Moch, L'armée d'une démocratie, page 42*” ontleend? Om het even, het komt nuttig voor Moch's betoog hier eenigszins verkort mede te deelen.

»Urbain Gohier heeft voor Frankrijk een éénjarig verblijf onder de wapens voorgesteld. Voor zoover mij bekend, heeft geen enkel officier dit voorstel ondersteund. Mijns inziens moet het éénjarigenstelsel als eene onwaarschijnlijke oplossing (*hypothèse invraisemblable*) op zijde geschoven worden. Het is een tweeslachtig stelsel, noch leger, noch militia. Een leger in de tegenwoordige beteekenis van het woord geeft het niet wegens het onbeduidend effectief onder de wapens, ongeveer de helft van het tegenwoordige reeds zeer zwakke cijfer. Om in dit stelsel van de schaduwen van compagnieën iets bruikbaar te maken, zou men het aantal beroepsmilitairen van 100,000 tot 300,000 moeten verhoogen. Daargelaten de vele bezwaren hier tegen, is het zeer de vraag, of men zelfs voor grof geld in eene dergelijke vermeerdering wel slagen zou. Zonder deze vele vrijwilligers echter is het éénjarigenstelsel slechter dan het Zwitsersche. In de eerste plaats toch leeren de uitkomsten in Zwitserland verkregen, dat de vorming van een militie-soldaat geen jaar behoeft te duren en in de tweede plaats staat het kader in het éénjarigenstelsel, al is het beroepskader, veel lager dan het Zwitsersche militiekader, omdat nooit iemand meer dan de schaduw van de door hem te commandeeren af-

deeling voor zich ziet, terwijl de Zwitsersche kaders altijd troepen op oorlogssterkte commandeeren en daarbij dezelfde muntschappen, waarover zij ook bij mobilisatie het bevel zullen voeren.

»Wij hebben alzoo tusschen het tweejarigenstelsel en het Zwitsersche stelsel te kiezen.»

In deze schets wordt de leek en aanvankelijk ook de vakman, vooral de Nederlandsche vakman, die van schaduwen van compagnieën weet meê te spreken, door eenige zeer juiste opmerkingen aangetrokken.

Leest men echter met meer aandacht, dan vindt men naast die opmerkingen enkele scheeve voorstellingen en ten slotte de geheel onbewezen conclusie, dat men alleen door aanneming van het Zwitsersche stelsel aan de geschilderde bezwaren ontkomen kan.

Die conclusie nu zal wel geen deskundig tegenstander van het Zwitsersche stelsel tot overloopen bewegen; maar zij heeft het gevaar, dat zij tevens aannemelijk is voor hen, die alleen in navolging van Duitschland heil zien.

Deze zullen het alternatief aanvaarden, om al naarmate van hun temperament of de omstandigheden, of op grond daarvan krachtiger aan te dringen op navolging van het Deutsche voorbeeld, als het eenige middel om een niet minderwaardig leger te verkrijgen, dan wel ontmoedigd het den scepticus door den Generaal Schimmelpenninck van der Oye in de zitting der Eerste Kamer van 7 Februari jl. aangehaald, na te zeggen:

»Een goed soldaat vormt gij niet in één jaar, daar zijn 2 à 3 jaar toe noodig. Is één jaar toch te kort, dan kunt gij den oefeningstijd ook wel op 10 maanden stellen. Maar 10 maanden is natuurlijk tekort, neem dan maar liever 8 of 6 maanden.»

Bedrieg ik mij niet, dan waren er ook onder hen, die den achtmaandschen eersten oefeningstijd bestreden, meerderen, die men niet het recht heeft daarom onder de voorstanders van den éénjaarschen te rangschikken. Ik denk hierbij aan van Terwisga's programma, dat in één jaar niet tot zijn recht komt; aan Thomsons noot, volgens welke de Indische legercommandant noodig zou achten, manschappen die deels reeds gedurende

langeren of korteren tijd in Europa hebben dienst gedaan, nog *tien maanden* te oefenen, alvorens ze naar het oorlogstoonel te zenden; aan de hooge eischen door den overste Buys aan de karaktervorming van den soldaat gesteld, enz.

En zoo wordt dan de leuze »*of Duitsch of Zwitsersch*» het wachtwoord van eene onbewuste coalitie van twee niterste partijen, van eene coalitie, die wel het streven van elken organisator verlammen maar zelve geen nieuwe regeling tot stand brengen, die wel afbreken maar niet opbouwen kan.

In de hier geschilderde omstandigheden kwam het mij nuttig voor het woord te vragen voor eene richting, die, zonder genoeg te nemen met minderwaardige soldaten — een andere naam voor soldaten, die zich reeds verslagen achten, vóórdat zij op het slagveld verschenen zijn — en zonder zich in eenig ander opzicht met schijnvertooning en halve maatregelen tevreden te stellen, er toch niet aan wanhoopt, tusschen Duitsch en Zwitsersch een middenweg te banen, een weg tot een stelsel, dat, rekening houdende met onze Nederlandsche toestanden, aan de eene zijde den zwaren persoonlijken en geldelijken druk vermijdt, dien navolging van het Duitsche leger ons zou opleggen en aan de andere zijde meer waarborgen van deugdelijkheid aanbiedt, dan invoering van het Zwitsersche stelsel ons zou kunnen verschaffen.

Ik zal hedenavond een en ander herhalen, dat ik reeds vroeger in het *Handelsblad* en elders geschreven heb.

Den moed om dit te doen, put ik uit de overtuiging, dat van den schrijver van dagblad-artikelen met nog meer recht dan van den tooneelspeler kan gezegd worden, »dat de nakomelingschap voor hem geen kransen vlecht». Wie weet nu nog, wat een jaar geleden in deze of gene courant gestaan heeft!

Meer behoefte gevoel ik aan uwe welwillendheid, wanneer ik telkens waarheden zal verkondigen, die den glans der nieuwhed al lang verloren hebben.

Ik zag geen kans, dit te ontgaan, zonder mijne rede al te fragmentarisch te maken.

Ten slotte zij opgemerkt, dat ik slechts eene reeks van eenigszins aaneengeregten denkbeelden en partieele voorstellen wensch

mede te deelen; geen wetsvoorstellen, geen uitgewerkt ontwerp van organisatie, dan voor zoover noodig om mijne denkbeelden duidelijk voor te stellen. Evenmin critiek van vroegero of latere wetsontwerpen.

Dit laatste niet, omdat ik daarmee gevaar zou loopen, zonder zulks te weten, verwante meeningen en denkbeelden te bestrijden.

Het is toch geheel iets anders hier, als het ware onafhankelijk van de geheele wereld, denkbeelden te bespreken, dan wel wetsontwerpen samen te stellen, waarbij men, om ze aannemelijk te maken, met allerlei tijdelijke belangen, toestanden en stroomingen rekening moet houden.

Trouwens ben ik van meening, dat het beoogde doel niet in één tempo kan worden bereikt. In het nieuwe leger, op persoonlijke dienstplicht gegrond, zal men ondervinding opdoen, die tot herhaalde wijzigingen zal moeten aanleiding geven, terwijl ook met al het bestaande niet eensklaps kan, noch in het belang der weerbaarheid mag worden gebroken.

Geen revolutie, maar evolutie.

Moest ik zelf nu een wetsontwerp samenstellen, zeer zeker zouden daarin niet al mijne denkbeelden tot hun recht komen.

Alles, wat in Nederland ten behoeve van de landsverdediging, alles wat door en voor het leger gedacht, gesproken, geschreven, gedaan wordt, wordt met onvruchtbaarheid, met nutteloosheid bedreigd door de meening der meerderheid in onze toongevende kringen, *dat wij ons toch niet verdedigen kunnen*. Zoolang die meening recht van bestaan heeft, kunnen onze officieren — al gaan zij ook tijdelijk op in hunne studiën, of al vinden zij tijdelijk voldoening in het gevoel van hun plicht te doen — toch onmogelijk die meer verheffende gewaarwording hebben, van tot een noodige en nuttige schakel in onze maatschappij te behooren.

Wat zal men antwoorden op hen, die de uitgaven voor het leger improductieve uitgaven noemen?

Zal men durven zeggen, dat ze eene assurantie-premie zijn voor onze vrijheid en onafhankelijkheid?

Eene fraaie assurantie-maatschappij is het, waaraan men die

premiën betaalt, eene maatschappij, die reeds vooruit er aan twijfelt, of zij wel aan hare verplichtingen zal kunnen gestand doen, en alleen kan verzekeren, dat zij in elk geval zal zorg dragen, dat ons laud met eere te gronde gaat. Zou het niet juister zijn, zulk eene maatschappij een begrafenisfonds te noemen, dat e. g. aan onze vrijheid en onafhankelijkheid eene begrafenis 1ste klasse zal verschaffen? Hoe natuurlijk is de tegezin van ons volk om in zulke omstandigheden zich offeringen voor de defensie te getroosten!

Niet alleen echter de officiersstand, niet alleen het leger gaat gebukt onder het gevoel onzer machteloosheid.

Ook buiten het leger tast deze meening als eene epidemische ziekte, als een heir van pathogene bacillen de gezondheid van ons volkskarakter aan. Zij is oorzaak, dat het ons aan achting voor onszelf hapert, dat wij overgevoelig zijn voor lof en blaam uit den vreemde. Zij is oorzaak van cosmopolitische neigingen bij velen van ons volk, zelfs bij staatslieden en leermeesters of opvoeders van onze aankomende of rijpere jeugd. Zij doet ons onze roemrijke voorouders, ons van hen geërfd koloniaal bezit, ons daardoor voor een klein volk nog altijd betrekkelijk hoog standpunt in de wereld niet beschouwen als dingen om ons in te verblijden, om ons te prikkelen tot hooge energie; maar meer als eene bezwarende erfenis, die ons verplicht een zekeren staat te voeren, die ons belet weg te schuilen in een vergeten achterhoekje, onbekend en onbenijd.

O! het is zoo overbodig aan het Nederland onzer dagen de fabel van den kikvorsch en den os voor te houden!

Zieken zijn wij, zieken, lijdens aan door ons zelf gesuggerede nationale impotentie.

Om die ziekte te bestrijden, om aan onzen stam zijn aangeboren energie terug te geven, om onze officieren in algemeen gewaardeerde steunpilaren van den Staat te herscheppen, om de gelden, voor onze defensie besteed, met recht eene assurantiepremie te kunnen noemen, is de vorming noodig van een leger, waar wij op vertrouwen kunnen, waarvan wij gevoelen, dat het in staat zal zijn onze vrijheid en onafhankelijkheid te verdedigen.

In de zeer belangrijke rede, vier jaar geleden hier door den kapitein Pop gehouden, wees deze spreker er terecht op, dat ons leger, behalve de verdediging onzer vrijheid en onafhankelijkheid, nog twee andere functiën kan te vervullen hebben, namelijk handhaving der neutraliteit en het bewaren der inwendige rust. Wat de handhaving der neutraliteit aangaat, zoo mag worden aangenomen, dat een leger, geschikt om ons land te verdedigen, ook voor die handhaving geschikt zal zijn. Deze vordert alzoo alleen eenige maatregelen van ondergeschikten aard, waarmede wij ons hier niet behoeven bezig te houden.

Het gebruik maken van het volksleger tot het handhaven der inwendige rust daarentegen is een zeer teeder onderwerp, ongeschikt voor vluchtige bespreking, terwijl grondige behandeling mij te ver van mijn hoofdonderwerp zou doen afdwalen.

Men verguunc mij daarom, hier alleen mede te deelen, dat ik mij heb afgevraagd, of deze eventueele functie van het leger invloed zou kunnen hebben op mijne voorstellen en bevonden heb, dat ik deze vraag ontkennend zou mogen beantwoorden. De heer Pop trouwens, die de quaestie meer uitvoerig besprak, heeft evenmin van invloed op legervorming gewaagd.

Wij kunnen ons alzoo tot de hoofdfunctie van het leger, de *landsverdediging* bepalen en hebben te onderzoeken, hoe ons leger er zal moeten uitzien, om in staat te zijn met gegronde hoop op succes onze vrijheid en onafhankelijkheid te handhaven.

De waarde van een leger is afhankelijk van zijne *getalsterkte*, van zijne *bewapening*, van zijne *kleeding en uitrusting*, van de goede regeling zijner *verpleging*, van zijne *organisatie*, van de *opperste leiding*, van de *duydelijkheid* zijner *onderbevelhebbers* van hooger en lageren rang en van die zijner *soldaten*.

Voor de betrekkelijke waarde van deze verschillende factoren is geen algemeene formule mogelijk.

Men zegt b.v. wel, dat een leger van hazen, gecommandeerd door een leeuw, sterker is dan een leger van leeuwen, gecommandeerd door een haas; maar dit neemt niet weg, dat het geenszins altijd de beste generaals waren, die de overwinning behaalden.

Voldoende *getalsterkte* staat echter onder de factoren bovenaan.

Men moge zooveel men wil phantaseeren over de schaduwzijden van de colossale moderne legers, over de *folie du nombre*", over eene toekomst, waarin men weder tot meer gezonde beginselen zal terugkeeren en aan kleine legers, maar legers van keurbenden, den voorrang toekennen; toch zal wel ieder het met mij eens zijn, dat alleen het bezit van een leger van voldoende sterkte de vrees, dat wij ons toch niet verdedigen kunnen, zal kunnen bezweren.

Wat is echter voor ons eene voldoende getalsterkte?

De heer Pop heeft zich verdienstelijk gemaakt door in zijne bovenvermelde rede deze vraag ernstig onder de oogen te zien. Mijns inziens heeft hij overtuigend aangetoond, dat wij met een goed leger van 150,000 of hoogstens 200,000 man de toekomst rustig kunnen afwachten. Zulk een leger is alleen door algemeen dienstplicht en een talrijk en deugdelijk militie-kader te verkrijgen; alzoo alleen door toepassing van den grondwettelijken algemeen weerplicht, in dien volkomen logischen zin, dat ieder Nederlander, daartoe in staat, verplicht is *in de mate zijner krachten en vermogens* tot de landsverdediging mede te werken.

Zulk een leger is echter slechts geleidelijk bereikbaar en alleen op voorwaarde, dat ook aan de overige factoren voldoende zorg besteed worde.

Wat *bewapening* betreft, zoo zou hierover te spreken nielen naar Athene dragen zijn. Dat verbetering van kanonnen en munitie en daarbij zoo min kostbaar mogelijke uitbreiding der artillerie daarbij het hoofdvraagstuk is, kan een axioma geacht worden.

Belangrijke factoren zijn *kleding en uitrusting*. Belangrijk vooral bij een volksleger, waar de kracht, de gehardheid en de taaheid van de meerderheid der ingelijfden, zelfs al heeft men ze vroeger vrij langdurig geoefend, toch aanvankelijk te wenschen zullen overlaten.

Is het onjuist te zeggen, niet dat deze zaken ten onzent slecht geregeld zijn, want dit ware overdreven; maar dat zij beter zouden kunnen worden geregeld?

Indien aan eenige deskundigen werd opgedragen om, zonder

zich door nevenconsideratiën van het spoor te laten brengen, ten behoeve van normale Nederlanders eene niet te kostbare, gemakkelijk pasklaar te maken, in het algemeen gemakkelijke kleeding en uitrusting te ontwerpen, geschikt voor marsch en bivak bij verschillende temperaturen en weersgesteldheid en niet minder geschikt voor het gevecht; zouden dan door hen de kleeding en uitrusting worden voorgesteld, die thans in gebruik zijn?

Zoo niet, dan is nu, met eene aanzienlijke vermeerdering van de getalsterkte in het vooruitzicht, het oogenblik gekomen om een anderen weg in te slaan en voor de verschillende wapens veld-uniformen en veld-uitrustingstukken in te voeren, uitsluitend met het oog op oorlogseischen ontwerpen.

De verdedigbaarheid eischt het steeds voorhanden zijn voor iederen dienstplichtige van een stel in volkomen goeden toestand verkeerende kleeding- en uitrustingstukken. Met het oog hierop kan men zonder vermeerdering van kosten, voor beroepsmilitairen en dienstplichtigen, die voor langeren tijd dan b.v. drie maanden onder de wapens komen, naast de veldtenue eenige vredeskleedingstukken voorschrijven, waarbij met andere eischen: het militair voorkomen, de traditie, de sierlijkheid, enz., kan worden rekening gehouden.

De vierde der vermelde factoren was de *verpleging*.

Goede verpleging van een volksleger is vooral in het eigen land, waar men bij requisitiën niet zoo doortastend kan optreden als de vijand, een zware, veelomvattende taak.

Om hiertegen opgewassen te zijn, zou mijns inziens de intendance van een soort van staf tot een hulpwapen moeten worden vervormd, dat als een aderenstelsel overal in het leger zijne vertakkingen had, waartoe de tegenwoordige kwartiermeesters voor de bataljons, de fouriers voor de compagnieën, de koks, ziekendragers, treinsoldaten enz. zouden moeten behooren en dat reeds in vreedetijd zou moeten worden georganiseerd en geoefend. Reservepersoneel zou hierbij met veel nut kunnen worden ingedeeld. De tegenwoordige militaire administratie zou alsdan moeten worden gewijzigd in zooverre, dat voor het uitsluitend geldelijk beheer naast de intendance alleen regimentsbetaal-

meesters met boven hen gestelde controleurs en inspecteurs gehandhaafd werden.

Het *vijfte* punt, de *organisatie*, waaronder men niet alleen de indeeling, maar ook de regeling der verplichtingen, bevoegdheden, verhoudingen, enz. verstaan moet, is daarom zoo aantrekkelijk, omdat men door goede organisatie de kracht van het leger verhoogt, zonder verhooging van personeele of finantieele offers voor de natie.

Goede organisatie is op de tactiek en op de psychische en physische eigenschappen van den troep gegrond. Zij moet alzoo den stempel dragen van haar tijd en van haar volk. Eenvoudig copieeren van buitenlandsche organisatiën zou het slechtste zijn, wat men zou kunnen doen, ten eerste omdat deze voor een ander volk gemaakt zijn en ten tweede omdat men door nieuwe organisatie even goed een voorsprong op andere legers kan verkrijgen als door nieuwe bewapening, enz. In de meeste legers toch is men door traditiën, door het ingrijpende van wijzigingen, door de noodzakelijkheid om met sommige personen en toestanden rekening te houden, wel eens verplicht, organisatiën niettegenstaande hare gebreken te handhaven.

Wij daarentegen moeten nu toch reorganiseeren. Hinderpalen zijn er niet, behalve misschien de weinig hartverheffende zucht van een enkelen medewerker, om de reorganisatie zoo voordeelig mogelijk voor hem zelve te maken.

Er kan dus iets goeds gemaakt worden en het zou jammer zijn, als men de gelegenheid hiertoe liet voorbijgaan. Ik bedoel hiermede niet te zeggen, dat men zich haasten moet, eene gloednieuwe organisatie in te voeren. Integendeel, hoe geleidelijker zulks geschiedt, hoe beter; om te voorkomen, dat men het leger voor langen tijd bederft door het bezetten van plaatsen door lieden, die er niet voldoende geschikt voor zijn. Deze opmerking betreft vooral het dienstplichtig personeel, dat, als het niet deugt, meestal ook niet voor verbetering vatbaar is.

Bij het geleidelijk reorganiseeren kan men tevens rekening houden met de ondervinding, die men reeds in vreedestijd moet trachten op te doen. Om oorlogs ondervinding in vreedestijd te verkrijgen, moet men steeds met den oorlogstoestand rekening

houden. Hiertoe behoort o. a. dat alle oefeningen, zoowel in kleine als in groote verbanden, behalve individueele en de hoogst nuttige kaderoefeningen, met troepen op oorlogssterkte moeten geschieden.

Ten slotte zij opgemerkt, dat men bij de organisatie van een volksleger steeds op bevordering van samenhang en kameraadschap moet letten. Een leger is een lichaam, geen zak met erwten om uit te zaaien.

Wat men ten zesde ten bate der *opperste leiding* doen kan, is genoeg bekend en genoeg besproken, om er hier nog op terug te komen.

Alleen wensch ik de aandacht te vestigen op de dringende noodzakelijkheid om steeds eene zekere *overmaat* van personen beschikbaar te hebben, die zich op het vervullen der hoogste betrekkingen hebben voorbereid en, om niet in te dutten, steeds blijven voorbereiden.

Deugdelijkheid van onderbevelhebbers van hooger en lageren rang — officieren en onderofficieren — alsmede van de manschappen zijn ten slotte wel de hoofdvoorwaarden van een goed leger en bovendien nog te meer onze aandacht waard, omdat zij, waar zij te wenschen overlaten, niet als de andere bovenvermelde zaken, in betrekkelijk korten tijd, maar slechts door langdurige inspanning kunnen worden verbeterd. Daarover zullen wij het dus voornamelijk moeten hebben.

Deugdelijkheid is zoowel bij aanvoerders als bij manschappen voornamelijk het gevolg van hunne *moreele* waarde.

Overeenkomst van woorden heeft bij sommige leeken tot begripsverwarring aangaande de beteekenis dezer stelling geleid.

Men heeft er in gelezen, dat het ideale leger, om zoo te zeggen, zou moeten bestaan uit geheel-onthouders, die geloften van armoede en kuischheid hadden afgelegd. Zonder nu te willen ontkennen, dat deze beter zouden zijn dan het tegenovergestelde uiterste: de ontzenuwde slachtoffers van wijntje en trijntje of van den speelduivel, zal het in deze militaire omgeving wel overbodig zijn te betoogen, dat in de voormelde stelling geenszins sprake is van de gewone zedelijkheid, maar alleen van die mannelijke hoedanigheden, moed, koelbloedigheid, gevoel van

eer en plicht, onverzwakte wilskracht ten goede, die het moreel van den soldaat en — van het leger als collectief sprekende — het moreel van het leger uitmaken.

Het moreel van een leger wordt behalve door sommige volksdeugden, als: godsdienstzin, vaderlandsliefde, plichtgevoel, eergevoel en dergelijke, die men bij den tegenwoordigen korten diensttijd onder de wapens in het leger slechts in bescheiden mate kan aankweken, verkregen en verhoogd door het *zelfvertrouwen van den man, disciplinairen en kameraadschappelijken zin, achting en vertrouwen voor de superieuren, vertrouwen in de militaire voorbereiding, vertrouwen op den goeden uitslag van den strijd en vooral door geestdrift voor de zaak, waarvoor men de wapens heeft opgevat.*

Zelfvertrouwen, discipline en kameraadschappelijke zin, achting voor en vertrouwen op zijne superieuren moeten het resultaat zijn van de opvoeding van den dienstplichtige in vredestand.

Vertrouwen in de militaire voorbereiding, waaronder alles te verstaan is, wat in vredestand tot voorbereiding voor den oorlog gedaan kan worden, moet bij de geheele natie bestaan en kan alleen het gevolg zijn van de goede wijze, waarop door de regering voor alles wordt zorg gedragen. Omtrent deze voorbereiding kan niet genoeg worden herhaald, dat voor den oorlog alles *eenvoudig* zijn moet.

Wanneer ik een deskundige als den heer Pop hoor spreken van de pijnlijke nauwgezetheid, waarmede de mobilisatie moet geregeld en voorbereid zijn, dan slaat mij de schrik om het hart bij de gedachte, hoe licht in dit fijne raderwerk een schroefje los, een tandje defect, een veertje onklaar kan zijn geraakt. Ik zeg dit geenszins om de waarde van het ten deze verrichte werk in twijfel te doen trekken, maar om te wijzen op het hooge gewicht om de leidende beginselen als voorschriften te formuleeren, waarnit de details kunnen worden afgeleid en hierdoor te voorkomen, dat eenige onvoorziene omstandigheid de regeling in de war stuurt. Wijders moge niet uit het oog worden verloren, dat snelle mobilisatie wel een noodige maar niet de hoofdzaak is. Het is ongetwijfeld van veel belang, dat de troepen spoedig ter aangewezen plantse zijn maar van uog

meer belang is, dat zij spoedig daarna in behoorlijke conditie zijn om tegen den vijand te worden aangevoerd. Niet de mobilisatie, maar het gevecht is het doel.

Vertrouwen op den goeden uitslag van den strijd wordt door vertrouwen verkregen: zelfvertrouwen, vertrouwen op de chefs, vertrouwen in de militaire voorbereiding, wijders door een niet al te aanzienlijk verschil in getalsterkte en ten slotte weder door vertrouwen, vertrouwen in de kracht van mannen, die voor hun goed recht strijden.

Eene groote legersterkte heeft alzoo behalve materieele ook moreele waarde. De grootste factor echter voor het moreel van een volksleger, voor een leger dat niet op buit belust is noch in het algemeen iets bij den oorlog te winnen heeft, is *geestdrift voor de zaak, waarvoor de wapens zijn opgevat*. Op deze geestdrift kan in onze omstandigheden bij de groote meerderheid der strijders wel worden gerekend. Het is geheel ouaannemelijk, dat wij een anderen oorlog dan een onvermijdelijken, een anderen oorlog dan voor onze vrijheid en onafhankelijkheid, zullen voeren.

Wanneer op versterking van het leger wordt aangedrongen, dan is zulks voornamelijk, omdat een sterk leger ons te beter zal in staat stellen onze neutraliteit tot eene voor anderen gewenschte zaak te maken, alzoo voor ons den vrede te bewaren.

Geestdrift zal er dus wel zijn, maar de vraag rijst, of deze geestdrift eene krachtige vlam zijn zal dan wel een stroovuur, hoog opfikkerend maar spoedig gebluscht?

Vóór de invoering van den persoonlijken dienstplicht kon men over deze vraag niet zonder angst voor de toekomst nadenken.

Zou men werkelijk met eenig goed gevolg aan de dienstplichtigen hebben kunnen zeggen, dat zij als brave Nederlanders hun leven voor Oranje en vaderland veil moesten hebben, terwijl de lieden wisten, dat dit alleen gevorderd werd van hen, die te arm waren om zich een remplaçant te koopen, en dat andere brave Nederlanders er zich toe mochten bepalen aan den huiselijken haard in hun dagblad de lijst der gesneuvelden en gewonden voor te lezen?

Zouden ook de plaatsvervangers niet van meening geweest zijn, dat zij in der tijd hun geld reeds verdiend hadden met een paar jaar vredesdienst te doen, en dat het alzoo niet billijk was hen weder op te roepen en bovendien aan levensgevaar bloot te stellen?

Zou men eenig tegenwicht gevonden hebben in de vrijwilligers; mannen die niet gaarne vochten, want anders hadden zij voor N. Indië dienst genomen, die te traag of te slecht van gedrag waren om tot eenigen graad te kunnen worden bevorderd, te karakterloos om zich buiten het leger eene betere positie te veroveren?

Zou het aan officieren en kader mogelijk zijn geweest het moreel van zulk een troep te handhaven?

Zou zulk een troep bestand zijn geweest tegen nederlagen, zou men van haar eene taaië verdediging van onzen bodem hebben mogen verwachten?

Men zou wellicht evenals de Franschen in 1871 aan de Loire hebben kunnen beproeven de discipline door onverbiddelijke toepassing van strenge krijgswetten te handhaven.

Dit is echter niet alleen niet wenschelijk, maar zelfs op den duur niet mogelijk. Overmaat van gestrengheid kan slechts tijdelijk worden verdragen, zelfs slechts tijdelijk met rechtvaardigheid toegepast. Zoowel den meerdere als den mindere prikkelt zij tot ontoerekenbaarheid. De mindere wordt deserteur, opstandeling of zelfmoordenaar, de meerdere lijder aan »*Soudanite*,» hoogmoeds- of vervolgingswaan. Een pistoolschot op een lafaard moge oogenblikkelijk eenige uitwerking hebben, op den duur houden alleen edele gevoelens het moreel van een troep op.

Discipline door vrees is machteloos in den modernen oorlog.

In het begin van -- moet ik zeggen deze of de vorige — eeuw overwonnen de Franschen het Pruisische leger onder anderen, omdat zij door het requisitiestelsel een overwicht in de strategie, door de verspreide gevechtsorde een overwicht in de tactiek hadden.

Uit berichten van tijdgenooten nu blijkt, dat meerderen in Pruisen voor het nuttige dezer nieuwigheden volstrekt niet blind waren, ook al hechtten zij er niet zoo overwegende be-

teekenis aan; tenzij zij wellicht den schijn aannamen er niet veel beteekenis aan te hechten, omdat men ze in het grootendeels uit huursoldaten bestaande Pruisische leger toch niet had kunnen toepassen.

Requisitiën waren onmogelijk, want de deels door bedriegelijke middelen geworven soldaten zouden daarbij voor goed verdwenen zijn; men was gebonden aan de gesloten slagorde, want als men de manschappen in verspreide orde had opgesteld, had men ze nooit meer kunnen verzamelen, tenzij liefde voor en vertrouwen in een populair en geniaal aanvoerder hen tot terugkeeren bewogen.

Zulk een aanvoerder was toen ter tijde o. a. de toenmalige kapitein Gneisenau, die bij zijne compagnie ook de verspreide gevechtsorde toepaste en de voldoening smaakte op de Fransen een partieel succes te behalen, dat echter de nederlaag der Pruisen niet kon afwenden.

Toen, maar te laat, zag de Pruisische regeering in, dat hare troepen niet tegen een *volksleger* bestand waren.

Het kwam mij noodig voor dit een en ander te zeggen om op de hooge *militaire* beteekenis van den persoonlijken dienstplicht te wijzen. Die beteekenis toch wordt in het leger wel eens onderschat en gaarne geef ik toe, dat hiertoe reden is voor hen, die alleen nadenken over wat ze vóór en om zich heen zien.

Ik wil wel aannemen, dat er bataljons zijn, waar de miliciens, gedecimeerd door het reservekader en het getuigschrift *W, nu* gemiddeld minder intelligent zijn dan vóór de invoering van den persoonlijken dienstplicht, zoodat aldaar verkorting van den oefeningstermijn op groote bezwaren stuit.

Ik begrijp volkomen, dat elders het intellect, bovendien ontevreden over de bevoorrechtiging van het reservekader, lastig is door meerdere neiging tot en meerdere geschiktheid voor critiek en door zijne eigenaardige verhouding tegenover minder ontwikkelde leden van het beroepskader.

Ik zou ook wel kunnen gelooven, dat de nieuwe lagen van miliciens eischen stellen, waaraan men niet gewoon was en waaraan deels niet kan worden voldaan.

Ik onderstel wel en betreur tevens, dat meer dan vroeger deels onbillijke klachten de dagbladen en zelfs de leden van de Staten-Generaal zullen bereiken.

Ik houd het er voor, dat er nog wel meer bezwaren zijn.

Enkele daarvan zijn onvermijdelijk, andere kunnen door verbeterde regelingen uit den weg worden geruimd of trekken alleen de aandacht, omdat zij nieuw zijn, maar zijn overigens van weinig belang.

Zal men nu echter, door deze grieven verblind, uit het oog verliezen, hoe groot de winst is voor oorlogstijd, indien alsdan het geheele volk, rijken en armen, aanzienlijken en kleine luiden, het geweer over den schouder hangen?

Is dit toch het geval, dan is ons volkskarakter er borg voor, dat wij op krachtige geestdrift zullen mogen rekenen.

Mits het hart van den nog niet tot zelfstandig oordeel bevoegde niet met anarchistische dwalingen besmet worde.

Om dit zooveel doenlijk te voorkomen, mag mijns inziens geen onjuist begrip van de eischen der vrijzinnigheid er toe loiden, dat personen met anarchistische neigingen als opvoeders der jeugd gehandhaafd worden.

De officier staat als zoodanig vrij machteloos tegenover de politieke stroomingen in de natie. Zijn zoogenaamde sociale rol — een modeartikel — zij tegenover de dienstplichtigen een hoogst bescheiden rolletje.

Den niet overtollig langen vrijen tijd, die den dienstplichtige onder de wapenen gelaten wordt, late men hem onbelemmerd en onverkort, om op adem te blijven. Hoe minder de officier tracht te concurreeren met de vorige opvoeders van den milicien, des te beter.

Hieruit zij geenszins afgeleid, dat het leger naar mijne meening geen opvoedende kracht zou bezitten.

Maar die opvoedende kracht moet als het ware eene onwillekeurige zijn, niets dan het natuurlijke gevolg van het eenigen tijd doorbrengen in een dampkring van gezonde lichaamsontwikkeling, opgewekten geest, nationalen zin, plichtsbetrachting, onderlinge welwillendheid en rechtvaardigheid.

De milicien neme, naar zijne haardstede terugkeerend, de

herinnering mede aan eene wereld, waar plichtsbetrachting en toewijding onverbiddeijk geëischt werden, maar waar het voor iemand, die steeds zijn plicht trachtte te doen, een goed leven was; waar de hooger geplaatsten tegenover hem, die zijn best deed, steeds vriendelijk en welwillend waren; waar de klassenstrijd zweeg; waar men in opgewekte kameraadschap leefde; waar men bewust werd van zijne kracht en zijne goede kansen in de wereld; waar men rechtvaardigheid vond zonder aanzien des persoons! Is het eene illusie, dat het leger over het algemeen aan deze omschrijving kan beantwoorden?

Er is gezegd, dat in het nieuwe volksleger aan de officieren hooger eischen van ontwikkeling zouden moeten worden gesteld dan tot dusver.

Hoczeer ik aan de wenschelijkheid van *wijziging* van eischen voor onze officieren geloof, meen ik, dat er van *verhooving* in het algemeen geen sprake behoeft te zijn. Onze officier staat in dit opzicht hoog genoeg. Onzinnig ware de eisch, dat hij in wetenschap de meerdere zou moeten zijn van al de mannen, tot op meer dan 30jarigen leeftijd, onder zijne bevelen. Ook in de groote maatschappij wordt deze eisch niet aan meerderen — burgemeesters van groote steden en anderen — gesteld. Alleen in militaire vakkennis en vooral in soliede theoretische en practische detailkennis van den dienst van den officier, zij de beroepsofficier onvoorwaardelijk voor zijne ondergeschikten eene betrouwbare autoriteit. Voor het overige munte hij uit door karakter, ware beschaving en goede vormen. Karakter en beschaving boezemen achting in, goede vormen zijn een schild in den omgang. Boven alles echter is een hoog gestemde rechtvaardigheidszin noodig, als beste bron van achting en genegenheid. Laten de meerderen, laat het krijgsbestuur zich in het belang van krijgstucht en samenhang onthouden van alle inmenging, die den officieren het rechtvaardig zijn zoude beletten.

Laat het streven naar *sociale rechtvaardigheid* — dat is niet alleen de zucht om de bestaande bepalingen rechtvaardig toe te passen, maar ook die, om alle onbillijke wetten, voorschriften of bepalingen te zien verdwijnen — allen bezielen, want het is er ver van af, dat door invoering van persoonlijken dienst-

plicht zonder meer, aan den eisch van sociale rechtvaardigheid zou zijn voldaan.

Maar zelfs met dat streven is men er nog niet.

Een volksleger toch is geen geestelijke orde, aan welker leden men afzondering van de wereld kan voorschrijven.

De ongelijkheid van stand en fortuin tusschen de dienstplichtigen is ook in de kazerne niet weg te nemen en kan daar door de nauwere onderlinge aanraking der samen dienenden zelfs scherper uitkomen dan in de buitenwereld.

Met voorschriften, met disciplinaire wapenen, zelfs met vriendelijke overreding is hier weinig aan te doen. Het eenige, wat de meerdere kan doen, is in den omgang met den troep ook zelfs den schijn te vermijden, alsof de dienstplichtige van hooger en maatschappelijker stand hem nader stond dan de anderen.

Wijders vordere men van alle dienstplichtigen goede vormen, die daarom nog geen salonmanieren behoeven te zijn, en groote reinheid op het lichaam, ook omdat dit werkelijk bezwaren zijn voor den meer beschaafde in het verkeer met lagere standen.

De vroegere propere soldaat, het beeld der eenzijdige oud-Hollandsche zindelijkheid, aan wiens kleedingen uitrusting alles wat glimmen kon onberispelijk schitterde, maar van wiens lichaam ten minste in het wintersemester, alleen gelaat en handen met water en zeep in aanraking kwamen, moet plaats maken voor een man, wiens uniform met veel minder moeite behoorlijk schoon kan gehouden worden, maar voor wien lichamelijke reinheid tot de eerste levensbehoefte behoort.

Omtrent deze samenwoning van mannen van verschillende standen zou nog wel meer te zeggen zijn; maar vermits èn de bezwaren èn de wijze om ze te overwinnen door hen die steeds met het kazerneleven in aanraking komen zooveel beter dan door mij kunnen worden beoordeeld, meen ik dit punt verder te moeten laten rusten.

Nu ik de eischen heb opgesomd, die volgens mij aan ons volksleger zouden moeten worden gesteld, wensch ik er toe over te gaan, u in ruwe trekken een beeld van dit volksleger te

schetsen, waarbij ik mij in hoofdzaak tot de *recruteering*, de *organisatie* en de *oefening* bepalen zal. Het eerste, waar men bij een leger naar vraagt, is zijne getalsterkte.

Zoals ik straks gezegd heb, ben ik van meening, dat wij met een leger van 150.000 of ten hoogsten 200.000 strijders, alzoo 3 of hoogstens 4%, der bevolking, de toekomst rustig te gemoet kunnen zien.

Met het woord *leger* worden hier bedoeld die troepen, welke bij mobilisatie behoorlijk geoefend, uitgerust en geëncadreerd onder de wapens kunnen worden geroepen, alzoo *geen reserve-troepen*.

Geheel ben ik het eens met den heer Pop, waar hij betoogt, dat het kleinen staten aan tijd en ruimte ontbreekt, om te mogen rekenen op reserves, die nog na het uitbreken van den oorlog zouden moeten worden geoefend alvorens te velde te kunnen verschijnen en met instemming herhaal ik hier zijn citaat uit de Schweizerische Militärische Blätter :

Wij moeten al onze krachten aan het veldleger besteden; dit moet, als het tot een oorlog komt, zegevieren; geschiedt zulks niet dan zullen noch reserves noch landstorm het land kunnen redden.

Voor ons land zou alleen in dit citaat het woord: *veldleger* door *leger* moeten vervangen worden, vermits het geenszins in de bedoeling kan liggen de bezettingen van onze liniën en stellingen bij het eigenlijk gezegde veldleger achter te stellen. Trouwens ook in Zwitserland doet men zulks niet, maar de vestingwerken spelen daar eene meer ondergeschikte rol, zoodat het onnoodig voorkwam in eene algemeene stelling er gewag van te maken.

Het schijnt overbodig te doen opmerken, dat men niettegenstaande het daareven gezegde, ook nog gedurende den oorlog zooveel manschappen mogelijk moet in dienst stellen en voor zooveel noodig oefenen om daarmede bestaande verzwakte afdelingen aan te vullen of nieuwe te vormen.

Dat men alsdan zijne uiterste krachten moet inspannen, spreekt van zelf; maar om met die inspanning groote uitkomsten te kunnen bereiken, zou de oorlog van 's vijands zijde met weinig veêrkracht of met weinig succes moeten gevoerd worden en daardoor betrekkelijk lang moeten duren; en nu zou het wel

wat heel ongemotiveerd zijn op zulke gunstige omstandigheden te rekenen juist dan, als men zich er niet op heeft voorbereid om reeds in het begin van den krijg met eene aanzienlijke macht op te treden.

Het komt er alzoo op neêr, dat men in den regel in oorlogstijd alleen dan met nut reserves zou kunnen oefenen, als men bij den aanvang van den krijg zoo vele in vreedstijd voldoende geoefende manschappen te velde kan brengen, dat men hoop mag koesteren den aanvaller ook zonder hulp van reserves te kunnen weêrstaan. Het in oorlogstijd oefenen van manschappen dient alzoo alleen om den strijd langer te kunnen volhouden.

Uit het gezegde vloeit niet onvermijdelijk voort, dat de geheele 200.000 man in alle mogelijke omstandigheden tot het leger in 1ste linie zouden moeten behooren en men alzoo bij handhaving der neutraliteit steeds onmiddellijk al die manschappen zou moeten oproepen, dan wel slechts een gedeelte van het land zou moeten mobiliseeren.

Het voorbeeld van Zwitserland, waar het leger in 1ste linie, de *Auszug* uit 12 lichteningen bestaat en 4 à 5% der bevolking sterk is, is ten deze niet navolingswaard.

Het is wenschelijk om voor sommige gevallen gedeeltelijke of successieve mobilisatie mogelijk te maken.

Hiertoe zou men ten eerste het leger moeten splitsen in een eigenlijk gezegd leger van ± 150.000 man en een eersten ban van de landweer van ± 50.000 man en zou men wijders op straks nader te verklaren wijze eene regeling kunnen maken, waardoor bij uitzondering de mobiliseering van slechts $\frac{1}{4}$ van dit leger of van ± 38.000 , dan wel van de helft of ± 75.000 man mogelijk werd.

Wanneer men globaal rekenende — al mijne cijfers zijn zeer globale — aanneemt, dat van de 200,000 benoedigde manschappen 150,000 of 3 % der bevolking tot het leger en de rest tot den 1sten ban van de landweer zullen moeten behooren, dan zal met inbegrip van de zcemilitie en de noodige overmaat voor het verloop, al naarmate de dienstdtijd in het leger op 10,

8 of 6 jaar gesteld wordt, de jaarlijksche lichting 0.36, 0.44 of 0.56 ‰ der bevolking moeten bedragen.

Nu bedraagt het aantal 20-jarige 'jonge mannen ongeveer 1 ‰ der bevolking; maar door onvoldoenden gezondheidstoestand, onvoldoende lichamelijke ontwikkeling, onmisbaarheid in hunne betrekking en andere redenen is slechts een gedeelte beschikbaar. Hoe groot dit gedeelte zijn zal, is afhankelijk van de bij de wet vast te stellen vrijstellingen, waarvan de juiste werking alleen na de invoering van de wet kan blijken.

Globale gegevens kunnen wij echter verkrijgen door de onderzinking in andere landen.

In Duitschland is ten gevolge van het voorschrift, dat bepaald aangewezen gedeelten der lichting uit bepaald aangewezen districten moeten komen, het percentage in de verschillende gedeelten van het Rijk verschillend, maar gemiddeld 0.47 ‰.

In Frankrijk, waar men bij eene bevolking van ongeveer $\frac{2}{3}$ van de Duitsche, alles in het werk stelt om het leger zooveel doenlijk even sterk te maken als dat van den buurman, en hiertoe de sterkte der lichtingen zoo hoog mogelijk opdrijft, heeft men het toch niet verder dan 0.60 ‰ kunnen brengen. In Zwitserland ten slotte, het traditioneele land van den algemeen dienstplicht, waar sommige wenschelijke vrijstellingen ontbreken, is de sterkte der lichting niet veel meer dan 0.52 ‰.

Met deze gegevens kunnen wij nu onze keuze doen.

Bij 10-jarigen dienstplicht zou men een beperkt contingent hebben van 0.36 ‰ of 18000 man, dat na die 10 jaar nog in de landweer zou moeten dienen, terwijl anderen nooit tot het leger of den 1sten ban van de landweer zouden behooren. Om het even, of men dat beperkte contingent door rechtvaardige loting dan wel door onnoodige, alzoo willekeurige, soms onrechtvaardige uitbreiding der vrijstellingen verkrijgt, zal de dienstplichtige zich verongelijkt gevoelen, en dit gevoel zal een dergelijken nadeeligen terugslag hebben als de bevoegdheid tot plaatsvervanging van vroeger.

In dit opzicht zou de 6-jarige dienstdijd het meest aanbevelenswaardig zijn; maar er bestaat geen zekerheid, dat men de benoodigde 0.56 ‰ of 28000 man werkelijk zal kunnen ver-

krijgen. Zag men zich b.v. verplicht, dit cijfer tot 0.50 % te verlagen, dan zou het een tiental jaren duren, voordat onze bevolking genoeg was aangegroeid om het cijfer van 150,000 man te kunnen bereiken. Bovendien is het wenschelijk naast de lichte, die volledig geoefend wordt, een zeker percentage gedeeltelijk geoefende maatschappen te hebben, die in oorlogstijd tot depôttroepen dienen. Daarom meen ik aan *achtjarigen dienstdienst* en alzoo aan eene lichte van 0.44 % of 22000 man de voorkeur te moeten geven. Dit cijfer wordt alzoo volledig geoefend, terwijl de overige 20-jarigen, *voor zoover zij niet zijn vrijgesteld*, met *gedeeltelijke oefening* kunnen volstaan.

Deze regeling is ontworpen zonder te vragen, wat de Grondwet ten deze eischt of verbiedt, omdat bij zoo ingrijpende vraagstukken als dit, hiernaar eerst in de tweede plaats zou moeten gevraagd worden.

De Grondwet toch is er voor het land en niet het land voor de Grondwet. Is de Grondwet niet goed, dan kan men haar wijzigen.

Intusschen meen ik te kunnen aantonen, dat de hier voorgestelde toepassing van algemeenen dienstplicht geheel met de Grondwet overeenstemt.

Volgens het bekende artikel 180 „zijn alle Nederlanders, daartoe in staat, verplicht mede te werken tot handhaving der onafhankelijkheid van het Rijk en tot verdediging van zijn grondgebied”.

Ik heb de meening hooren verkondigen, dat hier geen algemeene dienstplicht zou zijn voorgeschreven, omdat de ongeoeefende Nederlander *niet in staat* zou zijn tot de handhaving der onafhankelijkheid mede te werken en daardoor van de verplichting om mede te werken, ontslagen. Men vergunne mij, deze bewering eene *drogrede* te noemen.

Onze Grondwet toch is niet zoo zeer eene wet, waarnaar zich ieder Nederlander te gedragen heeft, dan wel een richtsnoer voor de Nederlandsche wetgevende en uitvoerende macht bij het maken van wetten en het nemen van maatregelen.

Een Nederlandsch particulier, die als zoodanig tegen de Grondwet handelt, is alleen dan strafbaar, als hij daardoor zon-

dig tegen eene andere wet, door de daartoe bevoegde macht in verband met eenig grondwetsartikel vastgesteld.

Uit het hier besproken grondwetsartikel nu volgt, dat het de grondwettelijke plicht der hiertoe bevoegde staatslichamen en autoriteiten is, zorg te dragen, dat zooveel doenlijk aan iederen Nederlander een rol of taak in geval van oorlog worde aange-wezen, dat ieder met zijne verplichtingen ten deze, niet alleen wat zijn persoon, maar ook wat zijne bezittingen betreft, worde in kennis gesteld en dat zij, wier vredesarbeid hen niet zonder meer voor hunne oorlogstaak geschikt maakt, in vreedestijd zoo-veel doenlijk geoefend worden.

Bij deze organisatie van het land voor den oorlog behooren zij steeds het land in oorlogstijd voor huu zielsoog te hebben, om daarnaar de eischen der organisatie te bepalen.

Zij zullen dan bevinden, dat ook in oorlogstijd de staats-machine moet blijven loopen en daarvan dan zelfs veel zal ge-vergd worden, en dat wijders de vrouwen, de kinderen, de ouden van dagen, de zieken, de gebrekkigen alsdan zoo min mogelijk van hunne beschermers en kostwinners moeten worden beroofd, met name in de door den vijand bezette landstreken, waar mannen moeten zijn om hen, al is het dan ook niet met wapenen, te beschermen en in den verzwaarden levensstrijd te steunen.

Zij zullen verder overwegen, dat men met het oog op de voor den strijder noodige lichamelijke ontwikkeling aan jongelieden eerst na zekeren leeftijd, die niet voor allen gelijk is, maar voor het gros op 20 jaar kan worden gesteld, eene oorlogstaak als strijder mag aanwijzen, en dat van 25 tot 35 à 40-jarigen leeftijd steeds het percentage stijgt der mannen, die niet zonder ernstig bezwaar in hunne betrekking dan wel als beschermers en kostwinners van gezinnen kunnen worden gemist, zoodat het een eisch is, niet alleen van sociale rechtvaardigheid, om den dienstplichtigen leeftijd voor het leger zooveel te beperken, als in verband met het benodigd aantal strijders mogelijk. Ik stelde dan ook een 8-jarigen dieusttijd alleen daarom voor, omdat ik op grond van mijne globale gegevens vrees, dat een 6-jarige diensttijd, dien ik overigens verkieselijk zou achten, niet het noodig aantal strijders verschaffen zou.

Heeft men op deze wijze leeftijdsgrenzen voor het *leger* bepaald, dan kan men bij de *landweër* onderscheid maken tusschen de maatschappelijke positie der dienstplichtigen, door ongehuwden en kinderloozen te vereenigen tot een eersten ban, die men met het leger, of ten minste eer dan de andere mobiliseert.

Hoe enger de leeftijdsgrenzen bepaald zijn, des te minder bezwaar is er, de mannen binnen die grenzen tot strijders te bestemmen.

Niettemin blijft ter wille van het algemeen of militair belang, dan wel van ernstige particuliere belangen, de vrijstelling van eene reeks van personen noodig, aan wie eene andere oorlogstaak zou moeten worden aangewezen.

Men zou ten deze de volgende 7 categorieën van personen kunnen onderscheiden :

1°. *de lichamelijk onvoldoend ontwikkelden*, voor zoover 1, 2 of 3 jaar uitstel van inlijving onvoldoende is om dit bezwaar te doen verdwijnen. Te geringe lengte alleen zou iemand ongeschikt kunnen maken voor het veldleger, maar toch bruikbaar bij bezettingstroepen of voor de nader te vermelden hulpdiensten.

2°. *de wegens onvoldoende gezondheid of lichaamsgebreken afgekeurden*. Laatstvermelden zijn ook nog soms voor hulpdiensten geschikt.

3°. *de voor hulpdiensten bijzonder geschikt*. De strijders moeten worden gevoed en gehuisvest, verpleegd als zij ziek of gewond zijn; gezonden zoowel als zieken moeten worden vervoerd; voor herstelling van kleeding en wapens, voor verschanzingen, opruiming en vestingwerken, inundatiën, telegrafisch verkeer, enz. moet worden zorg gedragen.

In een en ander kan voor een goed deel worden voorzien door personen, die niet als strijder behoeven geoefend te worden.

Hiertoe moeten *hulpdiensten* worden georganiseerd. Hoewel bij deze hulpdiensten ook personen buiten de leeftijdsgrenzen zouden moeten worden ingedeeld, moet worden overwogen, dat dergelijke indeeling voor hen tot op zekere hoogte dezelfde bezwaren zou kunnen hebben als de indeeling als strijder.

Bovendien zou het jammer zijn, als strijder personen aan te

wijzen, die men in oorlogstijd nuttiger als geneesheer, intendant, machinist, telegrafist, voerman, schipper, gewermaker, zadelmaker, enz. zou kunnen gebruiken. Deze categorie mag vooral voor elken tak van dienst niet talrijker zijn dan noodig, terwijl voor sommige hulpdiensten de grenzen van den dienstplichtigen leeftijd aanzienlijk kunnen worden uitgebreid. Wijders moeten deze hulpdiensten in vreedestijd zooveel noodig worden geoefend, al ware het voor sommige alleen ter wille der mobilisatie.

4°. *de geestelijken, ordebroeders, enz.*, voor wie handhaving van de bestaande bepalingen wel het beste zal zijn. De quaestie is indertijd zoo uitvoerig in de dagbladen behandeld, dat verdere bespreking onnoodig voorkomt. Alleen zal straks worden voorgesteld hunne *onthefving* door *vrijstelling* te vervangen.

5°. *de kostwinners*. Deze categorie zou niet alleen minvermogenden moeten betreffen. Onmisbaar als kostwinner zou ieder moeten worden geacht, wiens afwezigheid ernstige achteruitgang in welstand voor het gezin zou ten gevolge hebben. De beoordeeling zou moeten geschieden door commissies, waarin personen uit de betrokken gemeente, waardoor misbruiken zullen worden tegengegaan door de consideratie, dat door vermeerdering der vrijgestelden de kans toeneemt der anderen om door het lot voor volledige oefening te worden aangewezen.

6°. *de onmisbare ambtenaren*. Liefst zou ik deze categorie alleen *pro memorie* vermeld willen zien om er aan te herinneren, dat in vreedestijd bij alle besturen, administratiën, enz. de noodige maatregelen moeten worden genomen, opdat de mannen op diersplichtigen leeftijd zonder persoonlijke achteruitzetting als strijder kunnen worden geoefend en in oorlogstijd als strijder kunnen optreden.

Het zou een allerslechtsten indruk maken, indien zij, die meer nog dan anderen bij het behoud van de onafhankelijkheid belang hebben, in de gelederen ontbraken en in oorlogstijd zich achter hunne kantoorlessenaars verscholen. In Zuid-Afrika geeft men betere voorbeelden.

7°. *de zondagskinderen*. Nog ééne categorie blijft te bespreken, die der buitengewone menschen, der groote schilders, musici, beeldhouwers, bouwmeesters, uitvinders, geleerden, rede-

naars, schrijvers, dichters en welke »*gloires de la patrie*» men ook nog meer moge kunnen opsommen; die van de mannen, wier verlies voor de natie een te groote slag zou zijn dan dat men hen aan de kansen van het gevecht zou mogen bloot stellen. Groot zou deze categorie niet mogen wezen en ernstige voorzorgen zouden tegen onrecht door ambtelijke of andere invloeden moeten genomen worden, te meer omdat deze vrijstelling wellicht meer nog om de eer dan om de voordeelen gezocht zijn zal.

Eene soortgelijke hulde aan het genie werd ook overwogen door de Staatscommissie, bij Koninklijk Besluit van 10 Juni 1888 ingesteld tot voorbereiding der Wettelijke regeling van den Militairen dienstplicht.

De Staatscommissie echter dacht vooral aan verlies van tijd in vreedstijd, terwijl voor mij het verlies van het leven in oorlogstijd het zwaarste weegt. Bovendien dacht de Staatscommissie aan eene veel grootere categorie, waarin b.v. alle studenten zouden begrepen zijn, die binneu een zekeren termijn *cum laude* hun candidaats zouden gedaan hebben. Dit verschil in denkwijze was trouwens het natuurlijk gevolg van verschil van uitgangspunt.

De Staatscommissie trachtte zooveel mogelijk door vrijstellingen de loting te vervangen; ik daarentegen acht — als ik tot keuze gedwongen word — het blinde lot nog altijd rechtvaardiger dan vrijstellingen, wier noodzakelijkheid niet behoorlijk kan worden gemotiveerd.

Al deze vrijstellingen zouden tijdelijk en herroepbaar moeten zijn.

Het onherroepelijke van vrijstellingen, soms door dwaling of bedrog verkregen, is eenvoudig ergerlijk.

Als regel zou moeten gesteld worden, dat alle slechts voor één jaar golden, al zou de verlenging voor sommige niet meer zijn dan een bloote formaliteit.

In verband met deze wijziging zouden sommige ontheffingen der bestaande wet — onder anderen die der geestelijken — door vrijstellingen moeten vervangen worden. Het is toch zeer onlogisch eene oorlogstaak als strijder aan te wijzen aan personen, die

men noch in vreedestijd wil oefenen noch in oorlogstijd inlijven. Geheele of gedeeltelijke ontheffing van oefening in vreedestijd zou dan alleen worden verleend aan hen, die wel in oorlogstijd als strijder zouden moeten optreden, maar hetzij getoond hadden reeds genoeg geoefend te zijn, hetzij wegens behoorlijk geconstateerde en gemotiveerde uitlandigheid niet geoefend kunnen worden. Deze laatsten zou men bij de later te vermelden depôt-troepen kunnen indeelen.

In mijne lijst van redenen tot vrijstelling ontbreken er twee, die der *cenige zoons* en die wegens *broederdienst*, welke thans dermate eene hoofdrol spelen, dat respectievelijk $\frac{1}{9}$ en $\frac{2}{9}$ der ingeschrevenen er door afvallen en alzoo haar behoud invloed zou hebben op de grenzen van den dienstplichtigen leeftijd. De Staatscommissie van 1888 verdedigde deze vrijstellingen met te wijzen op den druk, dien de gezinnen door het niet vrijstellen van een gedeelte der zoons zouden ondervinden.

Mijns inziens betreft dit bezwaar slechts eene kleine minderheid.

In de moderne maatschappij maakt in de groote meerderheid der gevallen de zoon, die niet reeds als *kostwinner* is vrijgesteld, niet meer gedurende den geheelen dienstplichtigen leeftijd deel van het gezin uit, en is het in strijd met de sociale rechtvaardigheid *ten gevalle van deze personen anderen zwaarder te belasten*.

Wat de eenige zoons betreft, heb ik ten deze de openbare meening op mijne zijde, terwijl ook de Staatscommissie ten hunnen opzichte weifelde, en wat broederdienst aangaat, werd ook reeds voorgesteld vrijstelling der meerderheid door vrijstelling der minderheid te vervangen. Hoezeer ook dit mij niet verkieselijk voorkomt, zou er toch lichter in kunnen worden berust.

Door op de hier voorgestelde wijze te handelen, dat is: door binnen zekere leeftijdsgrenzen elken niet vrijgestelde voor den dienst als strijder te bestemmen, kan men — en dit is ook de bedoeling — jaarlijks over een grooter aantal manschappen beschikken dan voor de aanvulling van het leger, voor de zogenaamde lichter noodig zijn. Behalve door andere bepalingen kan nu door *loting* worden beslist, wie tot de lichter zullen

behooren. Alleen deze worden in vreedstijd *voldoende geoefend*. De overigen worden bij de depóttroepen geplaatst dan wel bestemd voor hulpdiensten, waarvoor geene speciale geschiktheid noodig is, en in beide gevallen slechts gedeeltelijk als strijder geoefend.

De voor strijder in eerste linie aangewezenen moet zich in vreedstijd gedurende eenigen tijd beschikbaar stellen om voldoende geoefend te worden en in oorlogstijd vermoedelijk meer dan de anderen leven en gezondheid in de waagschaal stellen. Hoezeer om militaire of andere redenen de bovenvermelde vrijstellingen noodig zijn, zijn het alzoo zonden tegen de sociale rechtvaardigheid. Wat de afgekeurden betreft, zoo zijn toch de minder langen, de minder scherpzienden, de minder athletischen bij lange niet altijd de minst geschikten voor den strijd om het bestaan in de moderne maatschappij, en ook betrekkelijk de andere vrijgestelden kan worden betoogd, dat de aanstaande strijders werkelijk een zwaarder last dragen.

Dit meerdere bezwaar kan, wat de minvermogenden betreft, in geldswaarde worden uitgedrukt. De plaatsvervanger namelijk ontving in gewone omstandigheden ten minste f 400.—. Nemen wij nu aan, dat de dienstplicht hier besproken half zoo bezwaarlijk zal zijn als die van den vermeldden remplaçant, dan zou hieruit volgen, dat de minvermogende het bezwaar van de volledige oefening, enz. op f 200.— of op 40 $\frac{0}{10}$ van de *inkomsten van het gezin gedurende één jaar schat*.

Door de tegenstanders van den persoonlijken dienstplicht is in der tijd beweerd, dat het ter oefening onder de wapens komen voor den jongen man uit den beschaafden stand veel bezwarender zou zijn dan voor den werkmanszoon. Dergelijke gelegenheidsargumenten zijn echter niet zeer geschikt om anders dan ironisch als tweesnijdend wapen gebruikt te worden. Wanneer het eigenbelang zulks wenschelijk maakte, zou een betoog, dat juist de beschaafde jonge man met zooveel minder bezwaar eenigen tijd onder de wapens kan doorbrengen, zich niet lang laten wachten. Men zou b.v. kunnen aanvoeren, dat een jaar in het leger veel nuttiger is dan een jaar verboemelen op de universiteit of een jaar leegloopen in afwachting van aan de

beurt te komen voor eene betrekking. Ware het niet, dat eene evenredige belasting, alzoo zonder progressie, voor den meer-gegoede minder drukkend is dan voor den minder goegede, dan zou laatstvermeld betoog nog nader moeten worden besproken. Nu echter kunnen wij eenzelfde cijfer, dat is 40 % van de jaarlijksche inkomsten van het gezin aannemen als de niet te hoog geschatte waarde van de vrijstelling van de verplichting om in vreedstijd volledig geoefend te worden en eventueel in oorlogstijd als strijder in eerste linie op te treden.

Dat in deze schatting feitelijk alleen de oefening in vreedstijd eene rol speelt en aan het meerdere levensgevaar in een eventueelen oorlog niet gedacht wordt, acht ik geene fout. Alleen die oefening is een werkelijk bezwaar; in oorlogstijd kan ook de vrijgestelde gevaar loopen en is het wijders misschien beter strijder dan lijder te zijn.

Billijkerwijze moet alzoo vermeld bedrag aan den aanstaanden strijder worden uitgekeerd. Dit zou op de meest eenvoudige wijze kunnen geschieden door aan het gezin voor dit bedrag *vrijstelling van belasting* te verleenen. Om redenen, waarin wij ons hier niet verdiepen zullen, heeft men echter elders er de voorkeur aangegeven, hetzelfde doel op tegenovergestelde wijze, door het heffen van eene *weerbelasting* van de vrijgestelden na te streven.

Zulk eene weerbelasting moet dan tot de gewone middelen van de schatkist behooren en alzoo afschaffing of verlaging van andere belastingen ten gevolge hebben.

Zulk eene weerbelasting bestaat in Zwitserland, waar over den geheelen diensttijd verdeeld, eene gezamenlijke *vermogensbelasting* van 2,5 % van het kapitaal of 62½ % van één jaar rente, en eene gezamenlijke bedrijfsbelasting van 25 %, alzoo gemiddeld eene inkomstenbelasting geheven wordt, die de door mij gestelde 40 % zeer nabij komt. Mijns inziens zou deze belasting voor de helft in het eerste dienstjaar en voor de andere helft over den geheelen dienstplichtigen leeftijd verdeeld, moeten geheven worden, en zou deze *laatste helft* aan gedeeltelijk geoefenden, bij hulpdiensten geoefenden, enz. moeten worden kwijtgescholden. In gezinnen met meerdere zoons zou voor de be-

rekening telkens het inkomen van het gezin door het aantal zoons moeten worden gedeeld. Aan blinden en dergelijke invaliden zou geheele kwijtschelding moeten worden verleend.

Alzoo zou een vader van drie zoons met een jaarlijksch inkomen van f 6000.— voor één vrijgestelden zoon f 400.— in eens, en hetzelfde bedrag verdeeld over den geheelen dienstplichtigen leeftijd moeten uitkeeren.

Dit bedrag schijnt niet overdreven veel.

Hoe men echter over het bedrag denken moge, eene weerbelasting acht ik een noodzakelijk complement van elke regeling van den militairen dienstplicht.

Gaan wij nu tot de *organisatie* over.

Hier staan wij alzoo op den tweekop: of Duitsch of Zwitsersch, of *staand volksleger* of *militieleger*, en moet ik volgens mijn programma tusschen die beide een middelweg aanwijzen.

Alvorens zulks te doen, is echter noodig de beide uiterste stelsels vluchtig te bespreken, waarbij wij met het *staande volksleger* beginnen zullen.

Wanneer wij daarbij het Duitsche leger ter sprake brengen, dan geschiedt zulks natuurlijk niet, omdat wij een oorlog met Duitschland de meest waarschijnlijke oorlogstaak zouden achten, maar alleen omdat men tot type altijd het beste moet kiezen. Waren wij Duitschlands onafscheidelijke bondgenooten, wij zouden evenzoo moeten handelen.

Het moderne staande volksleger is eene veredelde spruit van het vroegere huurleger.

Het kenmerkende van zulk een leger is, dat ten allen tijde het grootste gedeelte van de officieren en van het kader en eene sterke kern van manschappen — voor het leger in eerste linie ongeveer de helft der oorlogsterkte — onder de wapens gehouden wordt, steeds gereed om ten strijde te trekken. Hiertoe is noodig dat het meerendeel der manschappen voldoende en de rest tot op zekere hoogte geoefend zij.

In Duitschland is sedert de invoering van het tweejarig verblijf onder de wapens wel is waar steeds de meerderheid der

aanwezig en voldoende geoefend, maar daarentegen gedurende enkele maanden van het jaar de geoefendheid van de rest te gering om ze te velde te kunnen meenemen. Juist in dienst gestelde manschappen moet men in het algemeen niet in de legersterkte meetellen. In Duitschland moet alzoo de met groot verlot gezonden laatste lichting gedurende enkele maanden mobiel blijven en zonder formaliteiten kunnen worden gemobiliseerd, zal het leger in alle seizoenen even sterk zijn.

Het eigenaardige van een staand volksleger is, dat de rekruten, de kazerne binnentredende, daar in de vorige lichting als het ware opgaan, zoodat het geheel voortdurend het uiterlijk voorkomen van een leger van beroepssoldaten heeft.

Intusschen alleen het uiterlijk voorkomen.

Zulk een leger geheel van miliciens is iets anders als het leger, dat wij — de ouderen van alle wapens benevens de jongeren van de hulpwapens — hebben leeren kennen, eene kern van vrijwilligers in eene meerderheid van dienstplichtigen den toon gevend, op die meerderheid als het ware hun cachet drukkend.

Het is noodig ons dit te herinneren, omdat wij officieren ons onwillekeurig kunnen aangewend hebben waarde te hechten aan enkele traditioneele uiterlijke kenmerken van den vrijwilliger, die in een leger zonder bewaarders dier traditie zullen en trouwens zonder eenig bezwaar kunnen gemist worden.

Over een staand volksleger kunnen wij alzoo niet met kennis van zaken spreken, ten minste niet op grond van eigen ondervinding.

Wij weten alleen, dat zulk een leger ook op voet van vrede voor den strijd gereed kan zijn, en mogen onderstellen, dat de mobilisatie gemakkelijker, de samenhang en de bekendheid met de bijzondere eigenschappen der dienstplichtigen grooter, de oefening grondiger en wellicht ook de militaire geest sterker zal zijn dan bij andere types van volkslegers, terwijl daartegenover de vraag mag rijzen, of bij de opvoeding der jongste lichting de aanwezigheid der oudere manschappen wel in alle opzichten een voordeel is.

Wat hiervan zij, eene navolging van Duitschland, die in ons

land zou leiden tot eene lichter van 23.000 man en 46.000 twee jaar onder de wapens blijvende dienstplichtigen, wordt zelfs door de grootste bewonderaars van Duitschlands leger in ons land niet voorgesteld op grond van de algemeen gevestigde overtuiging, dat onze Regeering voor de daartoe noodige vermeerdering van finantieele en personeele lasten toch nooit eene meerderheid in de Staten-Generaal vinden zou.

Trouwens schijnen zulke lasten ook alleen dan gerechtvaardigd, als men daardoor krachtig genoeg wordt om den vijand buiten de grenzen te kunnen houden, iets wat de regeering van een klein land nooit aan de inwoners kan waarborgen.

Een staand volksleger als het Duitsche moet alzoo voor ons onbereikbaar worden geacht, terwijl een minderwaardig leger, al had het dan ook de gevorderde sterkte van 150.000 à 200.000 man, ons niet de vereischte waarborgen zou geven.

Wij moeten alzoo, rekening houdende met de voor ons bereikbare finantieele en personeele lasten, door te rade te gaan met de factoren, die de waarde van een volksleger bepalen, trachten een leger te vormen, waaromtrent wij, voor zoover zulks aan de schrijftafel en bij vredesoefeningen mogelijk is, ons hebben verzekerd, dat het in geschiktheid voor zijne speciale taak voor het Duitsche leger niet zal onderdoen.

Sommigen zullen zulk een leger eene utopie achten wegens den veel korteren oefeningstijd. Voor zoover hun oordeel op zelfstandige gronden berust, moeten deze met de gronden van andersdenkenden vergeleken worden. Aan hen echter, die een korteren oefeningstijd, alleen reeds omdat Duitschland een tweejarigen heeft, onvoldoende achten, zou ik wenschen te zeggen, dat zij de Duitschers wel naar de letter maar niet naar den geest navolgen.

Pruisen toch heeft anders gehandeld, toen het den 3 jarigen dienstitijd invoerde, terwijl geheel Europa het eens was, dat men in minder dan 5 jaar geen goede soldaten kon vormen, en de tegenwoordige Duitsche Keizer heeft dien tijd van 3 tot 2 jaar verminderd, niettegenstaande het anathema door zijn ook door hem hoogelijk vereerden grootvader over den 2 jarigen uitgesproken.

Die tijd van 2 jaar is de minimumtijd voor een staand leger en zal daarom in Duitschland behouden blijven, al mocht ook de mogelijkheid van verkorting der oefening blijken.

Voor ons echter bestaat deze grens niet en bovendien — *last not least* — is de oorlogstaak voor ons leger eene andere als die voor het Duitsche.

Het gaat daarom mijns inziens niet aan de 2 jaar als eene soort van standaard-maat te bezigen om daarmee de waarde van een zekeren oefeningstijd te bepalen. Men zal echter misschien vragen, hoe bij zooveel korteren oefeningstijd dan de Duitsche het zoo noodig *zelfvertrouwen* zal worden verkregen? Ik voor mij geloof niet, dat dit vertrouwen daarvan afhankelijk behoeft te zijn, maar erken het bezwaar, dat alleen door verheffing van den volksgceest in het algemeen kan worden overwonnen.

Ook Pruisen heeft met dit bezwaar moeten worstelen.

Nu eene halve eeuw geleden toch was in Pruisen het geloof in de superioriteit van het nationale stelsel verre van algemeen.

Eerst de veldtocht in Denemarken, hoezeer dan ook tegen een zwakkeren vijand, gaf aan het leger het noodige zelfvertrouwen, niet het minst omdat de Pruisische officieren in staat waren, zich door dagelijksche aanraking van de meerdere voortreffelijkheid van hun leger boven het Oostenrijksche te overtuigen.

Steeds zijn mij uit dien tijd de woorden bijgebleven van een Oostenrijksch officier, dien ik toevallig ontmoette, toen hij met sombere voorgevoelens uit Sleeswijk-Holstein terugkeerde.

»De Pruisen hebben zich met ons willen vergelijken, zij hebben gezien, dat zij de sterksten zijn en met die wetenschap zullen zij hun voordeel doen.»

De oorlog van 1864 draagt dan ook den naam van de *Generalprobe*.

Die van 1866 met zijne wellicht deels aan het naaldgeweer te danken overwinningen was weder eene algemeene repetitie voor den reuzenstrijd van 1870--71.

Sedert dien oorlog gold het staande volksleger volgens Duitsch model voor den besten legervorm.

Zonder de superioriteit van het Duitsche leger te willen betwisten, eene superioriteit die het trouwens ook voor een deel te danken heeft aan den ernst, den ijver, het talent en de geestkracht waarmede het bestuurd wordt, mag intusschen worden opgemerkt, dat de strijd nooit met een goed volksleger van een ander type gevoerd werd en alzoo de ondervinding alleen de meerderheid van een goed volksleger in het algemeen bewezen heeft.

Ten slotte mogen wij nooit den machtigen factor voorbijzien, van de geestdrift voor den strijd, die ons tegen den belager van onze vrijheid en onafhankelijkheid zal bezielen. Men heeft dikwijls — te dikwijls en niet alleen in toosten de waarde van dien factor overschat; maar haar weg te cijferen ware eene zonde tegen de historie.

De aanvaller zal ongetwijfeld ook redenen moeten zoeken om zijne troepen te bezielen. Ons belang vordert daarom, hem door een kalme, waardige, niet nittartende houding het vinden van kwetsende grieven moeilijk te maken.

De mannen der Zuid-Afrikaansche republieken geven hieromtrent een navolgenswaardig voorbeeld ook aan die Fransche en andere teekenaars, die door Englands soevereine in een belachelijk daglicht te stellen, aan de zaak der Boeren zeker geen goed deden. Het zou van een aanvaller nog niet zoo heel onhandig zijn om het door den tegenstander uitgeven en verspreiden van caricaturen op den eigen soverein te provoceeren of te steunen, ten einde de troepen op te winden door te wijzen op de belediging hun in den persoon van huuven vorst aangedaan.

De politie zou daarom bij oorlogsgevaar elke zonde tegen de internationale hoffelijkheid in woord, geschrift of teekening met tact en zonder ophef moeten onderdrukken, en waar zij op tegenstand stuit, de onwilligen moeten signaleeren, als vermoedelijk met opzet de vaderlandsche belangen benadeelend. Een volksleger, dat weet voor eene slechte zaak te strijden, is alleen goed, zoo lang het overwint; tegenspoed kan het moeilijk verdragen.

Het andere niterste type van volksleger is het *militieleger*.

In een militieleger houdt men in vreedstijd niemand in dienst, dan voor zoover noodig voor oefening of andere werkzaamheden; maar het is eigenlijk niet deze eigenschap, welke een militieleger als zoodanig kenmerkt.

Wanneer men b.v. in Zwitserland van meening ware, dat de duur van den voor de militaire opvoeding noodigen eersten oefeningstijd voor den soldaat 2 jaar, voor den onderofficier en officier enkele of meerdere jaren meer moest bedragen, dan zou het op dezen grondslag georganiseerde leger nog wel aan bovenvermelde definitie kunnen voldoen, maar toch op een staand volksleger gelijken als de eene druppel water op den anderen.

Zal een militieleger werkelijk zijn naam verdienen, dan moet de duur van den eersten oefeningstijd of liever van de oefeningen in het algemeen voor de militairen van alle rangen zoo kort zijn, dat het dienen als soldaat of het bekleeden van eenigen graad of rang in het leger voor den burger naast de beroepswerkzaamheden of verplichtingen geen overwegend bezwaar oplevert.

Een militieleger is alzoo een leger van burgers, dienstplichtige of vrijwillige, die echter in beide gevallen hun burgerbetrekking blijven vervullen.

Om met een zeer korten oefeningstijd te kunnen volstaan, is noodig, dat de dienstplichtigen door de omstandigheden waaronder zij leven, tot de noodige individueele oefening als strijder, reeds buiten het leger om, als het ware genoodzaakt zijn, zoodat de militaire oefeningen in hoofdzaak alleen strekken om ieder met de tactische vormen, met de dienstregeling, met de mobilisatie-voorschriften bekend te maken.

Het militieleger is alzoo de aangewezen legerform voor volkeren, die steeds gereed moeten zijn de aanvallen van buren af te slaan; voor stammen, die, als de Spartanen in de oudheid en de Zuid-Afrikaansche Boeren in onzen tijd als heerschers leven te midden van andere stammen of rassen van veel grooter getalsterkte; voor dun bevolkte landen, waar de gevaarlijke jacht op roofdieren of grof wild tot de gewone bezig-

heden van den inwoner behoort; voor lieden, die, als de oude Romeinen, van de hoogste staatsbetrekking naar den ploeg terugkeeren, dan wel als de Transvalers en Vrijstaters naast gouden diamantmijnen niet door den dans om het gouden kalf worden medegesleept.

In zulk een militieleger is de benoeming van officieren en kader dikwerf eene bloote formaliteit, want officieren en kader wijzen zichzelf aan. Het zijn de sterksten, de moedigsten, de koelbloedigsten, de handigsten, de meest intelligenten in den strijd, de voorgangers, de bestevaars, om wie in de ure des gevaars ieder zich schaart om raad, om bescherming. De hooge chefs van zulk een leger zijn de bijna legendaire helden van menig stout stuk, van menigen bloedigen kamp, van menige schitterende daad, wier namen, waaraan in den volksmond steeds de voornaam gekoppeld is, de landgenoot nooit uitsprekt dan met eene trilling van sympathie en nationalen trots. Zulk een leger behoeft andere legers noch te benijden noch ook te vreezen.

Dat Zwitserland indertijd aan een militieleger de voorkeur gaf, is met het gezegde geheel in overeenstemming.

In het Europa der vorige eeuwen kon geen strijd worden gevoerd, zonder dat Zwitsersch bloed vloeide; de Zwitsers waren een volk van voormalige of toekomstige soldaten; elke Zwitser kon met trots de wapens toonen, door voorouders of verwanten in den strijd gedragen; elke Zwitsersche jongen had aan den huiselijken haard die voor eene jongensverbeelding zoo aantrekkelijke krijgsavonturen hooren verhalen; vele mannen, nog in de kracht van hun leven, hadden in vreemde legers gediend en rekenden zich op goede gronden in staat als veldsoldaat, als aanvoerder in hooger en lageren rang op te treden.

In zulke omstandigheden kon een militieleger met weinig drukkenden ocfenplicht, alzoo met een minimum van finantieele en personeele lasten, vele goede eigenschappen bezitten.

Sedert den tijd, dien wij hier herdachten, is echter veel veranderd. Het tegenwoordig geslacht in Zwitserland is *ver* van het krijgsgewoel opgegroeid. Wel niet zoo *ver* als wij, want de oorlog van 1870—71 werd deels bij de grenzen gevoerd, die door Bourbaki's leger werden overschreden, en men leeft daar

meer dan hier in den dampkring van de aangrenzende groote staten, wier taal men spreekt; maar toch *zeer ver*, als men het tegenwoordig geslacht met de vaderen vergelijkt.

Het is bijna ondenkbaar, dat bij de sterk stijgende welvaart en het toenemend vreemdelingenverkeer, tegelijk met het verflauwen van de herinneringen aan het verleden, de aloude militaire geest, waarvoor de Zwitsersche regimenten beroemd waren, nog zou bewaard gebleven zijn.

Een deskundige als Majoor Gertsch zegt dan ook: »*Das Land versagt der Armee seine Achtung, die Armee ist unpopulär*» en klaagt over het gebrek aan tucht, met andere woorden over het gebrek aan prestige van officieren en kader, eene klacht trouwens indertijd bevestigd door verhalen van ongeregelheden, als bij geen ander volksleger voorkomen.

Bovendien behoort niet te worden voorbijgezien, hoe weinig *intensief* nu 50 jaar geleden in de meeste Europeesche staten de oefening voor den oorlog was, hoeveel tijd en krachten toen ter tijde aan parade-exercitiën, inspectiën, inwendigen dienst, enz. werden besteed. Te dier tijde kon de Zwitser ongetwijfeld op goede gronden beweren, dat men den oefeningstijd enorm zou kunnen bekorten, als men maar soldaten alleen voor den oorlog en niet ook voor de parade kweeken wilde.

De groote verbeteringen aan geschut en handvuurwapens benevens andere nieuwe zaken, die grooten invloed op de krijgskunst hadden, hebben echter steeds zwaardere eischen zoo aan de manschappen als vooral aan de onderaanvoerders der hoogere en lagere rangen gesteld, terwijl in verband met de stijgende getalsterkte der legers, de tijd van verblijf onder de wapens allerwege werd ingekrompen. Onvermijdelijk werd toen de vermeerdering van het aantal uren, aan noodzakelijke oefeningen besteed ten koste van die, welke niet of slechts indirect aan de voorbereiding voor de oorlogstaak ten goede kwamen; onvermijdelijk eene voortdurende vereenvoudiging der reglementen, ter afschaffing van alles, wat niet voor den oorlog geschikt was.

In dezen zin wordt steeds voortgearbeid en ieder, die hieromtrent nuttige wenken weet te geven, vindt in alle Europeesche legers een belangstellend gehoor. Die alzoo nog in onze dagen

den korten tijd, in Zwitserland aan de oefening der manschappen en vooral aan de vorming van het kader van hooger en lageren rang besteed, daarmede tracht te verdedigen, dat men zich daar tot het noodige bepaalt en elders het voor den oorlog overtollige vordert, herhaalt eene bewering, die in vroegere jaren tot op zekere hoogte waar kan geweest zijn, maar waarvoor in elk geval op dit oogenblik geen voldoende argumenten kunnen worden aangevoerd.

Konden wij alzoo straks over het Duitsche leger als over het type van een goed staand volksleger spreken, zoo bestaan er mijns inziens geen voldoende redenen. het Zwitsersche leger het type van een goed militieleger te noemen.

Met deze bewering bedoel ik niet, iets onvriendelijks te zeggen omtrent de personen, aan wie de zorg voor het Zwitsersche leger is opgedragen.

Ten eerste ken ik dat leger alleen uit geschriften, o. a. uit het verdienstelijke werk van onzen Kapitein Meyboom en uit Gaston Moch's bekende »*Armée d'une démocratie*», en is alzoo mijne bevoegdheid als criticus bijzonder gering.

Ten tweede bespreek ik hier alleen één der factoren, die de waarde van het Zwitsersche leger uitmaken, namelijk de opvoeding der dienstplichtigen in vreedstijd, en breng ik gaarne hulde aan de uitstekende maatregelen ten behoeve van het leger in andere opzichten: de goede vuurmonden, de goede geweren, de doeltreffende bepakking van den man, de organisatie der hulpdiensten, de zorg voor de magazijnen, enz., altemaal zaken, waarvan de Zwitsersche oplossing der aandacht overwaard is.

Ten derde begrijp ik zeer goed de bezwaren, die de federalistische inrichting van Zwitserland aan de vorming van een goed samenhangend nationaal leger in den weg legt en ben ik geenszins blind voor de virtuositeit, waarmede de opvoeders van het leger weten te roeien met de riemen, die zij hebben.

Van die mannen valt voor ons veel te leeren.

Ten vierde is de organisatie van een goed volksleger binnen zekere grenzen van personeele en finantieele lasten een uiterst moeilijk vraagstuk. Als ik voor mij dan ook andere voorstellen daartoe, b.v. de wetsontwerpen van onze Regeering van 1892,

de voorstellen van Vero, enz., met de Zwitsersche organisatie vergelijk, meen ik over het geheel aan deze laatste de voorkeur te moeten geven.

Ten vijfde erken ik gaarne meerdere lichtpunten van het Zwitsersche stelsel, als: de uitstekende oefening in het individueel vuur — al schijnen ook de mededeelingen daaromtrent geflatteerd — en het aangename en opwekkende van meerdere oefeningen.

Ten slotte verkeert Zwitserland in meerdere opzichten in exceptioneel gunstige omstandigheden.

De taalgemeenschap en daardoor storkore geestelijke gemeenschap met de aanliggende groote militaire staten is oorzaak, dat de kennis van militaire zaken daar bij het volk grooter is dan in anders gelegen landen, dan b.v. bij ons.

Het ontbreken van eene marine en van koloniën concentreert de militaire aspiratiën, die in elke natie bij een deel der individuen worden aangetroffen, welk deel in Zwitserland bij de vele afstammelingen van militaire familiën door *atavisme* groot moet zijn, op één doel: de laudsverdediging.

Het hooggebergte is bij die verdediging eene basis, een kern van veel hooger militaire waarde dan een insluitbaar centraal-reduit. Datzelfde hooggebergte is eindelijk een prikkel tot staling der spieren, eene school van moed, volharding en zelfvertrouwen, als voorbereiding voor den dienst oneindig beter dan winteravondjes met voorbereidend militair onderricht.

Of deze omstandigheden genoeg gewicht in de schaal zullen leggen om het Zwitsersche leger tegen andere legers bestand te maken, dan wel of de Zwitsersche troepen reeds spoedig gedwongen zullen worden in hun voor met het terrein bekende goede schutters zoo gunstig hooggebergte terug te trekken, is eene vraag, die ik niet onder de oogen gezien heb en die ik trouwens niet behoef te behandelen, aangezien wij het hier niet over de verdediging van Zwitserland maar over die van Nederland hebben.

Van meer belang voor ons is het na te gaan, welke grieven Zwitsersche deskundigen zelve tegen de opvoeding van hun leger aanvoeren.

Een drietal daarvan wensch ik hier ter sprake te brengen:

1°. *de onvoldoende duur der eerste oefening,*

2°. *het onvoldoend prestige van het kader en van de subalterne officieren, en*

3°. *de onvoldoende geschiktheid der hoogere chefs.*

Wat den *duur der eerste oefening* aangaat, zijn deze critici bescheiden genoeg, vermits zij b.v. wat de manschappen betreft, slechts voorstellen de 6 weken eerste oefening tot ruim 3 maanden te verlengen.

Blijkbaar heeft deze bescheidenheid in Zwitserland de verdenking gewekt, dat men hier slechts te doen heeft met de eerste schrede op eene helling, die geleidelijk tot den Duitschen oefeningstijd zou moeten voeren. Terwijl men bij ons roept: 8 maanden, waarom geen 6, waarom geen 4, waarom geen 3, roept men in Zwitserland 3 maanden, waarom geen 4, waarom geen 6, waarom geen 8 In beide gevallen schijnt de logica niet aan de samenstelling dezer reeksen te hebben medegewerkt. Wat intusschen de vermelde critici aangaat, zoo schijnt de verdenking van boos opzet ongegrond, vermits zij blijkbaar met ter zijde stelling van eigen sympathieën naar een *uiterst minimum* zochten en daarbij deden uitkomen, dat dit minimum voor een volksleger van lieden van zeer verschillende intelligentie *minder* kan zijn dan voor een leger uitsluitend uit de minder ijverigen der lagere volksklassen saamgesteld, om dezelfde reden, waarom men tot het bakken van brood, eerste soort meel kan vermengen met meel van mindere hoedanigheid, dat op zichzelf geen bruikbaar deeg zou opleveren.

Het tweede punt, *de verhooging van het prestige van het kader en de subalterne officieren* is voor ons met het oog op ons reservepersoneel van nog meer belang.

Ten onzent huldigt men nog steeds de leer, dat men tweërlei soort kader kan hebben, waarvan de eerste soort, *het beroeps-kader*, ook voor *instructeur*, de tweede soort, *het reservekader* alleen voor *aanvoerder* geschikt behoeft te zijn.

Men maakt dit onderscheid natuurlijk, omdat men de vorming tot instructeur vrij wat moeilijker en tijdroovender acht dan die alleen tot aanvoerder.

Mijns inziens is het algemeen geloof aan dit verschil alleen het gevolg daarvan, dat zij door veelvuldige herhaling als het ware eene axioma geworden is, eene waarheid die niet meer bewezen behoeft te worden; en ziet men alleen daardoor voorbij, dat wij hier slechts te doen hebben met een *fossiel* uit den goeden ouden tijd, toen men meer aan de parade dacht dan aan den oorlog, toen men in den onder-aanvoerder, in den onder-officier en zelfs in den tweeden luitenant alleen een man zag, die bij de oefeningen eene bijzondere plaats innam en bijzondere functiën had te vervullen.

Thans daarentegen erkennen wij meer dan vroeger de noodzakelijkheid om ons steeds in den oorlog in te denken.

Doen wij dit, dan erkennen wij — ons de bekende spreuk herinnerend — dat eene groep, het kleinste tactische onderdeel, van hazen aangevoerd door een leeuw sterker is dan eene groep van leeuwen aangevoerd door een haas, en dat alzoo erkende, door ieder soldaat erkende, superioriteit van het kader, alzoo ook van het reservekader, een der hoeksteen moet zijn van ons militair gebouw.

Hoe staat het met dien hoeksteen bij de bestaande regeling ten onzent? Hoe kan de soldaat de meerderheid gevoelen van een medeleerling, wiens superioriteit — enkele bevoorrechte soldatennaturen niet te nagesproken — hem nooit blijkt? Wat moet hij denken, als hij dien medeleerling, voordat hij in militairen zin droog achter de ooren is, de korporaals- en later eveneens zonder voor hem begrijpelijk motief, de sergeantsstrepen ziet aannaaien?

Wat geeft het, of men in verslagen, in tijdschriften en dagbladen aan zulk kader een *»succès de journal»* bezorgt, zoo lang voor den soldaat *alleen* de beroeps-onderofficier, die hem van den eersten dag af aan alles geleerd heeft, die zijn vraagbaak is in alle omstandigheden, de werkelijke deskundige, de werkelijke meerdere is, die slechts zijn lippen tot een nauw merkbaaren glimlach behoeft te plooiën om over den dilettant een vonnis zonder appel te doen uitspreken?

De bestaande bepalingen omtrent het reservekader acht ik gebrekkig niet alleen, omdat zij door de trouwens reeds eenigszins besnoeide exceptioneel financiële voordeelen aan dat kader

verleend, eene zonde zijn tegen de sociale rechtvaardigheid; maar vooral niet minder daarom, omdat de kader-reservist niet reeds in vreedetijd werkelijk op de plaats gesteld wordt, die hij in oorlogstijd innemen moet.

In Zwitserland is men ons, ten minste in het *erkennen* van het bezwaar van dergelijke regelingen vooruit.

Zooals bekend is, heeft men daar te lande een korps militaire instructeurs, feitelijk beroeps-officiëren en onderofficiëren, die echter als zoodanig geen deel van het leger uitmaken.

Tot vóór 25 jaar was de opleiding der dienstplichtigen uitsluitend aan genoemde officieren en onderofficiëren opgedragen met het gevolg, als reeds boven geschetst, dat de manschappen alleen deze instructeurs als superieuren eerbiedigden en het prestige en gezag der werkelijke chefs veel te wenschen overlieten.

Om dit bezwaar weg te nemen, werd in de wet van 1874 bepaald, dat de onderofficiëren-instructeurs op eenige specialiteiten na zouden verdwijnen, en de eerste oefening der manschappen door dienstplichtige officieren en onderofficiëren onder leiding van officieren-instructeurs zou geschieden. De gunstige gevolgen van deze wijziging zoo met het oog op de waarde als op het prestige der dienstplichtige chefs wordt algemeen erkend; maar toch kan men nog steeds het nadeel van de tweeërlei soorten van chefs constateeren. Elke opmerking, die de instructeur bij de oefeningen maakt, ten einde de militaire waarde van den troep te verhoogen, benadeelt tegelijk die militaire waarde, omdat zij het prestige van den werkelijken chef aanrandt. De instructeurs zouden eerst goed zijn, als zij onzichtbaar waren.

De kolonel Wille noemt dan ook de instructeurs: *«ein grosser Uebelstand*, een groot maar noodzakelijk kwaad van het militiestelsel.” Mijns inziens ware het juister te spreken van een noodzakelijk hulpmiddel om het militiestelsel schijnbaar bruikbaar te maken voor een volk, dat er eigenlijk niet voor geschikt is.

De commandanten der Boeren zijn er ook zonder een korps instructeurs gekomen.

De conclusie is echter in beide gevallen dezelfde. De instruc-

teurs zullen in Zwitserland eerst dan voordeel zonder schaduwzijden kunnen opleveren, als men ze in het leger inlijft, met de overige officieren bevordert en voor zoover zij zulks door bekwaamheid en geschiktheid verdienen, hen bij den generalen staf plaatst en tot de hoogere en hoogste rangen in het leger laat opklimmen.

En hiermede zijn wij tot het derde punt, *de onvoldoende geschiktheid der hoogere chefs* genaderd.

Hoewel wel niemand onzer er aan denken zal, voor de vorming van hoogere chefs in het tegenwoordige Zwitserland voorbeelden ter navolging te zoeken, zoo meen ik toch nadere studie van de behandeling dezer zaak in dat land zeer te moeten aanbevelen, omdat het zoo belangwekkend is, de verkindsching te constateeren, waartoe overdreven vrees voor militarisme bij overigens verstandige lieden aanleiding geven kan. Ook in Zwitserland houdt men geen rekening met de historische waarheid, dat militaire dictators evenals rottingsbacillen slechts slaagden tegenover zieke niet levensvatbare organismen. Ook in Zwitserland wordt het spook der sabelregeering gevreesd door gedachteloze lezers van antimilitaristische dagbladartikels en door regenten met een slecht geweten. Ook in Zwitserland schijnt men niet te begrijpen, dat men tegenover gevreesd overwicht van het militair beginsel, het burgerlijk beginsel moet versterken door bekwame, edele, onbaatzuchtige, hoog denkende mannen met de leiding der zaken te belasten, maar in geen geval de militaire macht mag declineeren; vermits men daardoor de veiligheid naar buiten vermindert.

In Zwitserland trouwens wordt het antimilitarisme nog gevoed door den »*Kantönlicheist*», die eene goede organisatie van het leger tegenwerkt, omdat deze aan de uitbreiding van het gezag der bondsregeering ten goede zou komen.

Een der beginselen van de Zwitsersche antimilitaristen is, dat voor de militaire instructeurs het bereiken der hoogere betrekkingen in het leger zooveel doenlijk onmogelijk moet worden gemaakt.

Vermits nu de meest geschikten voor de hooge betrekkingen in den regel juist zullen worden aangetroffen onder de *instruc-*

teurs, die zich hun geheele leven door met militaire zaken bezighouden en als het ware de natuurlijke chefs zijn der dienstplichtigen, was dit doel niet anders te bereiken dan door wettelijke bepalingen, waardoor die instructeurs *deels* door eene vertraagde bevordering bij de militie-officieren achtergesteld, *deels* buiten het leger gesloten werden. Om wijders de vorming van een korps beroepsofficieren te voorkomen werd bepaald, dat de rang als instructeur onafhankelijk zou zijn van den rang der betrokken personen als officier, zoodat het voorkomt, dat een luitenant-kolonel als instructeur 2de klasse onder een kapitein-instructeur 1ste klasse staat.

Het behoeft geen betoog, dat dergelijke maatregelen, al mogen zij ook in vreedstijd door het leger verdragen worden, het vertrouwen op de chefs verlammen en voor oorlogstijd gevaaren opleveren, waaraan men niet zonder medolijden met het wakkere Zwitsersche volk denken kan.

Zelfs in het onwaarschijnlijke geval, dat de Zwitsersche autoriteiten de zienersgave bezaten om uit de militie-officieren, die voorbeschikte krijgsgenieën te kunnen uitzoeken, die het van de zooveel beter opgelciden winnen, zou het niet aangaan, deze personen als het ware eerst in oorlogstijd in dienst te stellen. De verantwoordelijkheid der hooge chefs in oorlogstijd vordert, en ten behoeve van de persoonlijke voorbereiding en met het oog op de kennismaking met en de voorbereiding van het onderhebbend personeel, dat die chefs in vreedstijd niet verplicht zijn hun tijd voornamelijk aan andere bezigheden te besteden. De kolonel Wille leidt hieruit den regel af, dat chefs, die in de gelegenheid zullen komen afdeelingen van verschillende wapens aan te voeren, reeds in vreedstijd over hun tijd voor hunne militaire taak zullen moeten beschikken, alzoo beroeps-soldaten zijn moeten.

Mijns inziens is dit slechts eene eerste schrede en zou men als regel moeten stellen, dat slechts bij hooge uitzondering personen, die geen beroepsofficieren zijn of gedurende meerdere jaren geweest zijn, met het bevel over een bataljon van het leger in 1ste linie zouden mogen worden belast.

Wel is waar schijnt in Zwitserland het bezwaar, dat de hoofd-
1899/1900.

officiëren geen tijd hebben voor militaire voorbereiding, voor sommigen hunner geheel of deels opgeheven door de plaatsing van een 40 tal hoofdofficiëren aan het Militair Departement en van een 50tal hoofd- en subalterne officieren bij andere militaire administratiën; maar *ten eerste* zijn dit in hoofdzaak bureelbetrekkingen, waarin de officieren niet in aanraking komen met de troepen onder hunne bevelen, *ten tweede* zijn zij in deze betrekking geen officier maar ambtenaar, zoodat de meerdere op het bureel soms de mindere is in rang en alzoo door zijne vredesbetrekking de noodige onafhankelijkheid mist om zijn ondergeschikte te beoordeelen en *ten derde* brengt deze regeling mede, dat bij mobilisatie het Militaire Departement plotseling geheel gedesorganiseerd wordt.

Mocht alzoo deze regeling, die naar ik meen niet op wettelijken grondslag berust, nog bestaan, dan kan zij bezwaarlijk anders worden beschouwd dan als een omweg om daarlangs een middel van bestaan te verschaffen aan personen, die — niet ten onrechte — er bezwaar in zien, eene hooge militaire betrekking naast eene drukke burgerbetrekking aan te nemen.

Niet zonder bijbedoeling heb ik u een oogenblik in dezen donkeren hoek der Zwitsersche organisatie staande gehouden.

Het Zwitsersche leger toch maakt toch op vele vluchtige bezoekers, vooral op leeken, een gunstigen indruk. Met de beschuldiging nog in de ooren, dat men buiten Zwitserland zooveel voor den schijn doet, zien deze voorbij, dat de bezoeker ook in Zwitserland schijn van wezen moet kunnen onderscheiden. Ziet hij het vlotte verloop van Zwitsersche *grote manoeuvres*, dan behoorde hij er aan te denken, dat dit geen vrije manoeuvres zijn als in andere landen, maar zorgvuldig in elkander gezette combinaties van gevechtsexercitiën; ziet hij met eenige bewondering op tegen een man, die juist van zijn kantoor of uit zijn laboratorium geroepen, als *militair scheidsrechter* fungeert, dan behoorde hij zich te herinneren, dat de Zwitsersche scheidsrechter geen scheidsrechter is in den gewonen zin des woords maar een leerling, die met andere dergelijke leerlingen te zamen elken avond een opstel maakt over het dien dag waargenomene; hoort hij van eene schitterend gelukte mobilisatie van landstorm

aan de grenzen, dan behoorde hij te overwegen, dat het iets anders is, de huisvaders in vreedestijd te verzamelen tot eene niet onaangename reünie, waar zij tijdgenooten, voormalige kameraden ontmoeten, dan wel hen in oorlogstijd op te roepen om zelve hun leven te wagen, terwijl zij gezin en eigendom onbeschermd aan de kansen van den oorlog, aan de ruwheid van den vijand moeten overlaten.

Een en ander overdenken en overwegen echter de gewone toeristen niet, en daarom mogen wij — al waren we ook niet zoo gelukkig te kunnen zien, wat zij zagen — ons niet door hunne verhalen laten meesleepen, zelfs niet, al wordt ons het Zwitsersche stelsel ook door enkele militairen als ons stelsel der toekomst voorgesteld.

Dit toch zal het mijns inziens nooit kunnen zijn.

In het Zwitsersche leger is zeker veel dat voor ons navolging verdient, maar daarentegen ook veel, dat wij niet kunnen navolgen zonder gevaar voor onze vrijheid en onafhankelijkheid. Onder dit laatste moet de duur der opleiding voor de verschillende rangen en graden gerekend worden.

Om deze bewering te motiveeren meen ik, met het oog op de omstandigheid, dat ik tegenover deskundigen sta, mij tot een kort overzicht van de vorming van den Zwitserschen infanterist voor de verschillende rangen te kunnen bepalen.

In Zwitserland dan behoort de gymnastiek tot de verplichte leervakken van het lager onderwijs. Aan de mannelijke jeugd van 10—15 jaar moet daarin gedurende ten minsten 60 uur 's jaars onderwijs worden verstrekt. Feitelijk nam slechts 42% der jongens aan dit onderricht geregeld deel, maar de gesteldheid van den hodem leidt tot spierontwikkeling ook buiten de schooloefeningen om.

Voor de jongelieden van 15—19 jaar bestaat de gelegenheid om gedurende 50 uur 's jaars voorbereidend militair onderwijs te ontvangen, dat in de eerste jaren alleen gymnastiekonderwijs is, maar in de laatste jaren ook de rekrutenschool, de kennis van het geweer, de theorie van het schieten, enz. omvat. Dit onderwijs wordt populair genoemd. Dat daaraan naar het schijnt slechts 10% der aanstaande dienstplichtigen deelnam,

zou daardoor verklaard moeten worden, dat dit onderwijs nog lang niet overal georganiseerd en lang niet voor allen bereikbaar is.

Bij den korten duur der eerste oefening zal men aan de volgers van dit voorbereidend onderwijs bezwaarlijk verkorting van oefening kunnen toestaan; het streven zal vermoedelijk meer zijn, verlenging der eerste oefening onnoodig te maken.

Wijders bestaan er weerbaarheidsverenigingen van de leerlingen der scholen van middelbaar en meer uitgebreid lager onderwijs, die zich in het exerceeren en schieten oefenen.

Omtrent het individueel schieten kan in het algemeen worden gezegd, dat de oefening daarin zeer goed is. Men hoede zich echter voor de meening als zou het Zwitsersche leger hierdoor thans nog de meerdere zijn van alle andere legers, vermits b.v. de uitkomsten in het Duitsche leger niet bij die in het Zwitsersche schijnen achter te staan.

Twintig jaar oud, wordt de Zwitser in 6 weken tot soldaat gevormd; daarna kan hij in ruim 3 maanden, deels op eene militaire school, deels bij den troep van soldaat sergeant worden, in bijna 5 maanden, weder deels op school, deels bij den troep van sergeant 2de luitenant, in 6 maanden van 2den luitenant kapitein, in 4 maanden van kapitein majoor, in 2 maanden van majoor luitenant-kolonel.

De laatste twee cijfers zijn uiterste minima, vermits het aantal herhalingsoefeningen en manoeuvres, waaraan de kapiteins en majoors deelnamen, hun dienstduur onder de wapens veel langer doet zijn.

De sergeants worden door de kapiteins aangesteld; de luitnants en kapiteins worden door de kantonnale autoriteiten aangesteld en bevorderd; in de hoogere rangen geschiedt de bevordering door den bondsraad.

Het verdient opmerking, dat de Zwitsers geen bezwaar maken om zonder eenige andere vergoeding dan de trouwens hooge soldij, te weten 25 cents daags voor den recruit, 40 cents bij herhalingsoefeningen, 75 cents voor den sergeant, een en ander behalve voedsel en kleeding, drie maanden langer onder de wapens te blijven om den graad van sergeant, acht maanden langer om den rang van 2den luitenant te behalen; zoodat de

regeering van hare bevoegdheid om de aanneming van een graad te gelasten, nooit gebruik behoeft te maken.

Voor het overige zal echter wel zonder verder betoog kunnen gezegd worden, dat de duur der opleiding van officieren, onder-officieren en manschappen, in den eenen graad meer dan in den anderen, maar toch in alle graden voor onze omstandigheden te kort zou zijn.

Ware dit laatste het eenige bezwaar en kon men dit bezwaar uit den weg ruimen door den eersten oefeningstijd voor alle rangen met hetzelfde aantal maanden te verlengen, dan zou wel het Zwitsersche stelsel voor menigeen zijne aantrekkelijkheid verloren hebben, maar zou men toch van een gewijzigd Zwitsersch stelsel kunnen spreken.

Ik vertrouw echter, dat nadere overweging van dit stelsel, dat ik wegens gebrek aan tijd slechts vluchtig kon bespreken, tot de overtuiging moet leiden, dat de korte eerste oefeningstijd der *manschappen* het minst ernstige gebrek er van is en daarentegen de hoofdfout moet worden gezocht in de onvoldoende voorbereiding der aanvoorders van hooger en lageren rang en in het ontbreken van een stevig geraamte, waaromheen de rest kan worden gegroepeerd, eene kern van volkomen voor hunne taak berekende beroepsofficieren door de noodige beroepsonder-officieren bijgestaan. Wil men een leger van de sterkte van ongeveer 150.000 man, als door mij noodig geacht, dan moet om finantiëele redenen die kern zoo klein mogelijk en alzoo het aantal *dienstplichtige officieren en dienstplichtige onder-officieren* zoo groot mogelijk zijn.

Gaat men na, welke eischen aan het weten en kunnen van den commandant van eene compagnie op oorlogssterkte moeten worden gesteld, dan komt men tot de overtuiging, dat niet alleen de zesmaandsche luitenantdienst in Zwitserland maar ook de veertienmaandsche vaandrags- en luitenantdienst volgens onze wet, te kort zijn om een kapitein te vormen; maar vooral blijkt uit het straks overwogene de noodzakelijkheid, dat de dienstplichtige kapitein aan alle oefeningen van zijne onder-hebbende compagnie deelname. Hoeveel tijd hem dit kosten zou, zal nader blijken; maar ik kan nu wel reeds de meening

nitspreken, dat naar die betrekking vermoedelijk slechts in onvoldoende mate zal worden gestreefd, zoodat het korps beroeps-officiëren zou moeten bestaan uit nagenoeg al de noodige opperen hoofdofficiëren en de meeste benooidige kapiteins benevens de noodige luitenants om tot den kapiteinsrang te worden opgeleid, met dien verstande, dat voor elk regiment in elk geval één tiental luitenants zou moeten beschikbaar zijn. Wat onder-officiëren betreft, zoo zou bij goede oefening der dienstplichtige onderofficiëren toch nog altijd een cijfer van 2 beroepsunder-officiëren per compaguie als minimum moeten worden beschouwd. Worden deze eischen als *uiterste minima* erkend, dan is het Zwitsersche stelsel voor ons onbruikbaar.

De leus *of Duitsch of Zwitsersch* zou alzoo naar mijne meening door de leus *noch Duitsch noch Zwitsersch* moeten worden vervangen.

Alzoo noch Duitsch noch Zwitsersch.

Maar wat dan?

Hoezeer het voorstellen van volledige uitgewerkte plannen voor eene organisatie niet in mijne bedoeling ligt, komt het mij toch noodig voor, ter beantwoording dezer vraag in losse omtrekken eene organisatie te schetsen, als achtergrond om de mede te deelen denkbeelden in het juiste licht te kunnen plaatsen.

Bij mobilisatie moeten, geschikt tot onmiddellijk gebruik, onder de wapenen kunnen worden geroepen ongeveer 200,000 man, waarvan ongeveer 150,000 man tot het leger, en ongeveer 50,000 man tot den eersten ban van de landweer zonden moeten behooren.

De dienstplicht bij het *leger* duurt 8 jaar, of juistere eenige maanden langer, vermits de oudste lichte eerst ontslagen wordt, als de jongste genoegzaam geoefend is om haar te velde te kunnen medenemen.

De lichten worden in hoofdzaak door loting tusschen de tot strijders aangewezenen verkregen, de vrij lotenden bij depot-troepen of hulpdiensten geplaatst.

Op don dienst bij het *leger* volgt die bij de *landweer*. Hoe lang deze zal moeten duren, heb ik niet nagegaan. De Zwitserse bepaling, t. w. tot het 45ste jaar, komt zeer overdreven voor en b. v. 38 jaar een maximum. Op de landweer kan nog een *landstorm* volgen, waarover wij hier niet verder spreken zullen.

Bij de landweer worden niet alleen de oudste lichtingen, maar alle tot strijders geschikten ingelijfd. Tot den dienst bij den 1sten ban van de landweer zouden zooveel mogelijk alleen ongehuwden en gehuwden zonder kinderen moeten verplicht worden.

Het leger bestaat in hoofdzaak, dat is behalve de speciale korpsen, uit 8 divisien van 3 regimenten, elk van 4 bataljons fuseliers, eene reserve-divisie van 2 regimenten, elk van 4 bataljons grenadiers, 3 brigades veld-artillerie, de cavalerie benevens de noodige vesting-infanterie en vesting-artillerie. Pro memorie zij vermeld, dat de 1ste ban van de landweer deels bij de vestingtroepen, deels bij de reserve-divisie kan worden gevoegd.

In verband met de 8 divisien kan het land in 8 hoofd-rekruteeringsdistricten verdeeld zijn, welke weder in onder-districten, regimentsdistricten gesplitst worden. Het schijnt wenschelijk, voor de reserve-divisie geen afzonderlijk district aan te wijzen, vermits men door deze uit al de 8 districten te trekken, in staat is om zonder de grenzen der districten te wijzigen, door elk district een evenredig deel der lichting te doen leveren. Ook voor de vestingtroepen zijn geen afzonderlijke districten voorgesteld, omdat het niet wenschelijk voorkomt, de bezettingen der liniën en stellingen uitsluitend uit inwoners der achterliggende en nabijgelegen plaatsen samen te stellen, terwijl men bovendien voor de vesting-infanterie manschappen kan bestemmen, die voor het langdurig marcheeren met pak en zak minder geschikt worden geacht, of om andere redenen meer voor vestingsoldaten dan voor veldsoldaten in aanmerking komen.

De woorden „fuselier” en „grenadier” heb ik gebezigd, omdat het gepast voorkomt, dat ieder man een titel hebbe, waarbij hij moet aangesproken worden, en om een opvolgster te geven aan het regiment grenadiers en jagers, waarvan de laatste naam voor speciale korpsen van lichte infanterie zou moeten worden gereserveerd.

De 9 divisïën zouden alzoo de erfgenamen zijn van de tegenwoordige regimenten.

Acht men den naam van *divisie* te pompeus voor iets, dat in vredetijd niet meer dan een regiment is, dan zou men die van *brigade* kunnen kiezen, mits deze naam dan ook in oorlogstijd behoudende. Liever nog zou ik het woord *afdeeling* bezigen, indien dit niet tot misverstand leidde.

De commandanten der divisïën zouden eigenlijk den titel van generaal behooren te voeren.

Vermoedelijk zou echter zulk eene vermeerdering van het aantal generaals tot een groot gekrijsch over eene zoo weelderige organisatie leiden.

Heeft men niet lieden, die men zeer zou beleedigen, als men hunne artikels borrelpraat noemde, het aantal generaals hier en bij het Nederlandsch-Indische leger zien vergelijken, terwijl toch het Indische leger, als men op tractementen en *pensioenen* let — en daarin zou dan toch de *weelde* moeten zitten — een 10-tal maarschalken en een 40-tal luitenants-generaals zou bezitten!

Daar ik echter den titel bijzaak acht, heb ik ook tegen dien van kolonel divisie- of brigadecommandant geen overwegend bezwaar.

De regimentscommandanten zouden dan naar Zwitsersch voorbeeld ook *kolonel* of anders *overste* moeten zijn, in welk laatste geval de rang van *majoor* voor dien van bataljonscommandant zou moeten worden behouden. Gemakshalve zal ik het laatste aannemen.

Aan het hoofd van het leger met den 1sten ban van de landweer zouden eenige generaals moeten staan: een drietal legerinspecteurs, die ieder 3 divisïën en eene brigade artillerie onder hunne bevelen zouden moeten hebben; de commandant der Amsterdamsche stelling, de commandant tevens inspecteur der cavalerie, de chef van den generalen staf, inspecteurs der verschillende wapens, enz.

Dit leger kan geen staand leger zijn, maar moet toch zooveel doenlijk de voordeelen van een staand leger bezitten.

Van die voordeelen zijn misschien de meest belangrijke het

betrekkelijk groote effectief bij de oefeningen en de grootere samenhang door de meerdere onderlinge bekendheid der manschappen met elkander en met het kader. Compagnieën, saamgesteld uit eenige lichten van 30 à 40 man, die elkander ter nauwernood kennen, zijn ten deze al in zeer ongunstige conditie.

Daarom moet de voorkeur worden gegeven aan een gewijzigd stelsel, iets dergelijks als door den Zwitserschen Kolonel Isler in de *Revue Militaire Suisse* van 15 Januari 1896 omschreven werd.

Dit stelsel bestaat daarin, dat men de verschillende bataljons niet uit 8, maar uit slechts 2 lichten samenstelt. Het heeft alzoo *schijnbaar* veel overeenkomst met het stelsel van oefeningsbataljons door Generaal Michaëlis voorgesteld, maar verschilt daarvan in zooverre, dat deze Opperofficier geen waarde hechtte aan het bij elkander houden der compagnieën in vredes-tijd en in het oefeningsbataljon manschappen van verschillende bataljons vereenigde.

Bij elk regiment komen alsdan elk jaar voor eerste oefening 4×100 à 120 miliciens op, die alle bij hetzelfde bataljon, b.v. in dit jaar bij het 1ste bataljon, het volgende jaar bij het 2de bataljon, enz. worden ingedeeld. Wanneer dan op een zeker oogenblik het 1ste bataljon uit de 4de en 8ste lichten bestaat, bestaat het 2de uit de 3de en 7de, het 3de uit de 2de en 6de, het 4de uit de 1ste en 5de lichten.

In het eerste dienstjaar tot eerste oefening opgeroepen, leeren 120 manschappen van dezelfde compagnie elkander kennen en ontstaat tusschen hen een kameraadschappelijke band, die later bij het weërzien tijdens de herhalingsoefeningen versterkt wordt.

Uit dit oogpunt redeneerende, zou men kunnen meenen, dat het nog beter ware de 200 à 240 manschappen van de compagnie alle van dezelfde lichten te nemen; maar dit zou ik om disciplinaire en andere redenen niet verkieslijk achten.

Trouwens ontmoeten de 1ste en 5de lichten elkander bij herhalingsoefeningen in het 1ste dienstjaar en nog herhaaldelijk daarna, zooals straks zal worden vermeld.

Aan dit stelsel zijn mijns inziens eenige belangrijke voordeelen

verbonden. In de eerste plaats kan de eerste oefening meer vruchtdragend en aangener worden.

Bij de zeer verschillende mate van ontwikkeling der mili-
ciens toch, stelt het cijfer van 100 à 120 rekruten per com-
pagnie tot eene splitsing in eene reeks van klassen, al naarmate
van aanleg en vorderingen in staat. Aan instructeurs behoeft
het hierbij niet te ontbreken, vermits de hulp kan worden
ingeroepen der beroepsluitnants en beroepsnederofficieren van
de andere 3 bataljons, voor zoover deze niet door herhalings-
oefeningen of andere werkzaamheden in beslag genomen zijn.
Ieder man kan alzoo, om zoo te zeggen, zoo snel vooruitgaan
als hij wil en zijne gaven hem veroorlooven. De een zal *sneller*
voortgaan bij oefeningen, waarvoor *kracht* noodig is, een
tweede waar *vlugheid* vereischt wordt, een derde, waar het op
begrijpen aankomt; geen nood, voor elk type is eene klasse te
vinden, waarin hij niet op achterlijken behoeft te wachten en
waarin ook zijne bijzondere gaven kunnen worden ontwikkeld.
Want al dragen allen dezelfde uniform, daarom behoeven de
dragers nog niet tot onderling gelijke wezens te worden ver-
vormd en stijgt daarentegen de bruikbaarheid van het geheel,
als officieren en kader voor elke taak in oorlogstijd de meest
geschikten weten te kiezen. Bijzondere geschiktheid voor het
een of ander kan in meerdere richtingen dan tot dusver het
geval is, door distinctieven worden geconstateerd, terwijl de
onafwijsbare eisch voor allen in hoofdzaak tot de noodige ge-
schiktheid voor het gevecht en voldoende marschvaardigheid
kan worden beperkt.

Een ander voordeel van deze regeling bestaat daarin, dat men
met meer nut de reserve-officieren en het reservekader als in-
structeurs en onder-aanvoerders kan oefenen bij de compagnieën,
waartoe zij behooren, hen alzoo met hunne onderhebbenden als
werkelijke superieuren in aanraking kan brengen. Voor dergel-
ijke officieren en kader, welke bovendien tot het leger in 1e
linie behooren, is het voorvoegsel *reserve* al zeer oneigenaardig.
Men zou daarom mijns inziens dit voorvoegsel alleen moeten
beziggen, als er sprake is van officieren en kader, die werkelijk
in reserve gehouden worden; terwijl de beroeps-officieren en

onderofficieren, die de kern of den staf van het wapen vormen, door het voorvoegsel „staf”: stafluitenat, stafsergeant of op andere wijze zouden kunnen worden onderscheiden.

Officieren en kader zouden dus geheel op den voet van beroepskader aan alle oefeningen hunner compagnieën als instructeurs en onderaanvoorders moeten deel nemen, met dien verstande dat zij slechts éénmaal, en wel in het jaar van hunne plaatsing bij de compagnie, tot het als instructeur bijwonen van eene periode van eerste oefening zouden moeten verplicht worden.

Een derde voordeel van het stelsel acht ik de mogelijkheid eener betere regeling, wat aangaat de aanwijzing van infanterie tot dekking der mobilisatie.

Gaan wij na, wat hieromtrent tot dusver werd voorgesteld.

De Regeering van 1891 was voornemens hiertoe *detachementen van de verschillende regimenten* te bezigen. Zij erkende wel het bezwaar, dat hierdoor de bataljons en compagnieën tijdelijk of voorgoed een aantal manschappen zouden verliezen; maar meende, mijns inziens te recht, dat men hiermede bij de organisatie rekening zou kunnen houden. Het hoofdbezwaar dezer regeling schuilt echter niet bij de regimenten, maar zit in de detachementen zelve.

Uit den aard der zaak zouden de verschillende chefs zich bij de mobilisatie niet van hunne meest bruikbare ondergeschikten ontdoen en zou het ook niet aangaan, zulks van hen te vorderen.

De detachementen zullen alzoo juist geen keurbenden zijn. Wat echter zwaarder weegt, is dat bij de op deze wijze saamgeraapte troepen alle samenhang door onderlinge bekendheid ontbreekt. Zij worden onvoorbereid en ongeorganiseerd tegenover den vijand gesteld tot het verrichten van eene taak, waarvoor voorbereiding en samenhang juist in hooge mate wenschelijk moeten worden geacht.

Deze regeling is alzoo geenszins aanbevelenswaardig en toch acht ik haar nog de beste van de tot dusver voorgestelde.

De Regeering van 1892, vermoedelijk bezwaar ziende in eene zoo ruime vredesorganisatie, dat men daaraan bij mobilisatie ongestraft de noodige dekkingstroepen zou kunnen onttrekken,

wenschte de onvolledig geoefende schutterijen der grensstreken, in den regel in verband met deelen van het leger, met de vermelde taak te belasten.

Deze combinatie, die men geen organisatie noemen kan, zal aanleiding geven tot toestanden als in Pruisen vòor Jena, toen het eene deel van het garnizoen moest zorg dragen, dat het andere deel niet wegliep.

Want dat de neiging om weg te loopen of liever om niet op te komen, bij vele dezer schutters groot zal zijn, komt mij gansch niet onwaarschijnlijk en zelfs volkomen natuurlijk voor. Om de juistheid van dit gevoelen te beoordeelen, verplaatse men zich met zijne gedachten in het begin van den oorlog.

De aanvaller is nog de zoetfluitende vogelaar.

Hij wil alleen de Regeering en het leger bestrijden, niet de rustige bevolking.

Voor wat hij noodig heeft, zal hij eerlijk, zelfs royaal betalen.

Hij zal, om met den oud-minister van Houten te spreken, te minder zwaar het land drukken, naarmate de verdediging minder hardnekkig zal zijn. Geheel in dien geest waarschuwen dan ook de vijandelijke chefs de bevolking zich niet aan de zijde van het leger te scharen, omdat daartegen ernstige maatregelen zouden moeten worden genomen.

Wat zullen nu de schutters doen?

Als zij niets anders behoeven te doen, dan voor den aanvaller terug te trekken, is mij hun nut, b.v. tegen vijandelijke cavalerie niet duidelijk. Moeten zij daarentegen zooveel doenlijk stand houden, dan staan zij, als ze er heelhuids afkomen, na enkele dagen voor de keus om het leger achterwaarts te volgen of als eerste krijgsgevangenen te fungeeren. In beide gevallen zien zij hunne woonplaats gedurende den oorlog niet terug. Wagen zij daarentegen naar hunne woning terug te keeren en de uniform weder met hun burgerpakje te verruilen, dan is het onzeker, of zij bij ontdekking als soldaat dan wel als franc-tireur zullen behandeld worden. In elk geval is de oorlogstaak van deze voor het leger vrijgeloten *zwaarder* dan die van de dienstplichtigen in het leger, en te zwaar voor alleen plaatselijk geoefende burgers.

Ongetwijfeld zullen eenigen, die jong zijn en geestdriftig, niet gekweld door zorgen voor gezin of eigendom, zonder tegenzin uittrekken; maar voor de meerderheid zal de keus zwaar zijn, ook omdat zij niet strijden om hen te beschermen, die hun lief en dierbaar zijn, maar integendeel door mede op te trekken zich de kans op die bescherming afsnijden. Hoe meer men er over nadenkt, des te meer ziet men in, dat dit stelsel alleen geschikt is voor het geduldige papier, waarop nobele woorden: plichtgevoel, vaderlandsliefde, vrijheidszin, enz. nog wel zoo mooi doen als droge argumenten.

O! zeker, groot is de kracht van de zedelijke motieven voor een volk, dat voor vrijheid en onafhankelijkheid strijdt; maar voor een weinig aandoenlijk volk als het onze is meer dan eene vlammende proclamatie, meer dan eene oorlogsverklaring zelf, noodig om die motieven tot krachtige uiting te brengen.

Geheel beaam ik van Dam van Isselts heerlijke woorden omtrent »de geweldige latente krachten, die daar sluimeren in ons volk» maar die krachten sluimeren, en geenszins deel ik zijne meening »dat er slechts een *hand* noodig zou zijn om ze vrij te maken.» Daartoe worden ernstige, indrukwekkende feiten vereischt; daartoe moet de tijger, die in den mensch woont, bloed geroken hebben; daartoe moet de kneuzende oorlogsvracht onze beemden beploegen; daartoe moet de taak der dokkingstroepen in het algemeen tot het *verleden* behooren.

Een wijziging van dit voorstel is onder anderen door *Vero* beproefd, die de plaatselijk geoefende schutterij wil vervangen door landweertroepen, die vroeger in het leger gediend hebben. Gehalte en samenhang zullen dan beter zijn, maar voor 't overige is de hoogere leeftijd een nadeel, vermits nu meer hoofden van gezinnen, enz. zullen worden opgeroepen. *Vero* maakt zich de zaak wel gemakkelijk. In enkele uren zullen die voormalige miliciens zich vereenigd hebben om de noodige punten te bezetten, mits maar behoorlijk voor kleeding, wapenen en ledergoed gezorgd is!

Ook hij schijnt niet te overwegen, dat deze mannen, na afloop van hunne taak en bezetting van hunne woning door den vijand, bezwaarlijk rustig naar huis kunnen terugkeeren. Als

deze oudere mannen in enkele uren mobiel zijn, waarom dan de jongeren niet, op een leeftijd, waarop men zwaarder dienstverplichting eischen mag? Waarlijk, de dag, dien men noodig zal hebben, om de dekkingstroepen uit het binnenland aan te voeren, is geen tijdverlies! Het zou overal ten minste één dag tijdverlies waard zijn, de manschappen uit hunne gezinnen en omgeving los te maken.

Daarom geen grensdetachementen van grensbewoners.

Een derde stelsel is tot dekkingstroepen eene afdeeling van het actieve leger te bestemmen, welke ook in tijd van vrede nabij de landgrens gelegerd, immer in marschvaardigen en strijdvaardigen toestand diende te worden gehouden.

Dit is het Fransche en Duitsche stelsel en vordert staande troepen. Nagaande, wat men elders noodig acht, schijnt een achttal bataljons op oorlogssterkte wel een minimum. Acht bataljons op oorlogssterkte of eene divisie met $\frac{2}{3}$ van het effectief steeds tot dit doel op de been te houden, zal echter voor het budget een bezwaar zijn zoo groot, dat het geheele leger er den ernstigen terugslag van zal ondervinden. Mijns inziens zal men, als men aan het cijferen gaat, dit stelsel moeten verwerpen, hoeveel er overigens voor te zeggen zou zijn.

Bij de voorgestelde samestelling der bataljons uit 2 lichten daarentegen kan naar mijne meening het doel op eenvoudiger wijze bereikt worden door de 3 bataljons van elke divisie, die uit de 2de en 6de lichte zijn samengesteld, beurtelings min of meer te mobiliseeren, waardoor dan altijd een 8tal min of meer gemobiliseerde bataljons gereed zijn naar de grenzen op te rukken.

Bij deze mobilisatiën blijven de manschappen in hunne woonplaatsen, voor zoover zij deze niet voor oefeningen verlaten moeten.

Voor alle diensten door volledig geoefenden wordt vergoeding betaald en zoo noodig voeding en huisvesting verstrekt.

De mobilisatie van een bataljon bestaat na de noodige voorbereiding door de districtsautoriteiten en de stafofficieren in voorloopige inspectiën ter voorbereiding van de algemeene inspectie door den regiments- en den divisiecommandant. Is deze

naar genoeg afgelopen, dan verklaart de divisiecommandant het bataljon mobiel en wordt het vorige mobiele bataljon door hem weder gededemobiliseerd. In het mobiele tijdvak wordt nu en dan schijf geschoten, worden nu en dan oefeningen in het terrein gehouden, wordt het bataljon eenige dagen in het schietkamp gedetacheerd ter beoefening van gevechtvuur, ten minste wanneer dit niet het vorig jaar in het garnizoen kon worden beoefend, en wordt eenige dagen gemanoeuvreed achter het gedeelte der grenzen, waarvoor het bataljon, hetzij alleen hetzij met andere bataljons te zamen de aangewezen dekkingstroep is. Manschappen, die mochten blijken nog onvoldoende geoefend of gedisciplineerd te zijn, kunnen aan suppletoire oefeningen in hunne woonplaats of in het garnizoen worden onderworpen. Wijders moet het stafkader de depôtstroepen, die aan het regiment ter oefening zijn toegewezen, oefenen, onder anderen in het schijfschieten. Ook mogen kaderoefeningen niet ontbreken. In het algemeen moet bij deze compagnies- en bataljonsoefeningen de oefening van officieren en kader tot onder-aanvoerders op den voorgrond staan.

Men ziet gemakkelijk in, dat in dit stelsel zonder mobilisatie-order, zonder oorlogsverklaring of eenigen omhaal behoudens eene ook in vredetijd geldende overeenkomst met de spoorwegmaatschappijen, op een eenvoudig telegram van het Departement van Oorlog aan de 8 mobiele bataljoncommandanten, de 8 bataljons desverkiezende binnen 24 uur op hunne posten kunnen zijn om de mobilisatie te dekken.

Bij den aanvang van den oorlog zal in den regel door dezen *Rijkswachtdienst* aan ieder der divisien een bataljon onttrokken zijn. Hierin wordt alsdan voorzien door aan de 1ste divisie het 1ste bataljon grenadiers, aan de 2de divisie het 2de bataljon grenadiers, enz. toe te voegen. De grenadiers worden alzoo volkomen als de fuseliers geoefend, maar aan den *Rijkswachtdienst* nemen zij geen deel.

Hiervoor treedt voor hen eene andere regeling in de plaats, waardoor, terwijl de dienstplicht in vredetijd voor hen zooveel mogelijk even zwaar is als voor de anderen, in de residentie steeds een zeker aantal geoefenden in bataljons op halve oor-

logssterkte onder de wapens gehouden wordt. In de détails van deze en andere regelingen zal ik mij hier niet verdiepen; op overwegende bezwaren zal men daarbij niet stuiten.

Evenzoo vermeld ik hier alleen pro memorie de oefeningen met gecombineerde wapens, die onder leiding der divisiecommandanten, en de groote manoeuvres, die onder leiding der leger-inspecteurs zouden kunnen worden gehouden.

Ten slotte zij opgemerkt, dat men bij mobilisatie b.v. tot handhaving der neutraliteit somtijds zal meenen te kunnen volstaan met slechts $\frac{1}{4}$ of de helft van het leger te mobiliseeren. In het eerste geval kan men de bataljons der 3de en 7de lichting, in het tweede daarbij de bataljons der 4de en 8ste lichting mobiel maken.

Na de *organisatie* der fuseliers en grenadiers — reeds door hunne getalsterkte verreweg het meest belangrijke gedeelte van het leger — besproken te hebben, zijn wij nu tot hunne oefening genaderd.

Men kan niet over een volksleger spreken zonder aan de *oefening der dienstplichtigen* te denken.

Met *oefening* bedoel ik hier meer bepaald oefening in militair verband en onder *dienstplichtigen* versta ik ook hen, die vrijwillig dienstplicht op zich genomen hebben, zonder echter beroeps-soldaten te worden.

De gedachte aan de oefening heeft mij dan ook dezen avond geen oogenblik verlaten, zoodat ik in eindelooze herhalingen zou moeten vervallen, wilde ik alles opsommen, wat ik er over gezegd heb. Vergun mij daarom, niets anders te herhalen dan de groote wenschelijkheid, dat de dienstplichtige, naar zijne haardstede teruggekeerd, met *waardering* terugdenke aan den tijd door hem onder de wapenen doorgebracht.

Zulke herinneringen zou men met de nawerking van eene badkuur kunnen vergelijken. Zij verhoogen den militairen geest en de moreele waarde van den aanstaanden strijder zonder dat het één uur oefening of één cent geld kost.

Die waardeering nu wordt vooral door toepassing van sociale rechtvaardigheid verkregen, en door vermijding niet alleen van werkelijk onrecht maar ook van *schijn van onrecht*.

De eerste vraag, die op de lippen komt, als over het verblijf onder de wapenen tot eerste oefening gesproken wordt, is hoe lang dit verblijf wel zou moeten duren?

Deze vraag werd dan ook in de laatste twee jaar, als het ware met terugzetting van alle andere quaestiën, door tal van hoogst verdienstelijke officieren in goed geschreven, zeer lezenswaardige brochures en artikels behandeld.

Heeft men zich echter weten te ontworstelen aan de natuurlijke bekoring van het talent der schrijvers, dan komt men tot de overtuiging, dat de vraag wel behandeld, maar uit een zniiver logisch oogpunt beschouwd, door de meesten niet beantwoord is. Meestal schieten de argumenten het doel voorbij en is feitelijk de conclusie der schrijvers: *het is zoo, omdat ik het u zeg; ik, die op grond van mijne ondervinding een beslissend oordeel vellen mag*.

Beschouwen wij b.v. het artikel van den overste Buys in den laatsten jaargang van de *Militaire Spectator*, een artikel dat ik in de eerste plaats noem, zoo om den persoon des schrijvers, onzen oorlogssoldaat bij nitnemendheid, als om den inhoud zelve van het stuk, dat ik ten minste niet kan raadplegen zonder telkens en telkens weder verleid te worden het ten einde toe door te lezen: wat leeren wij dan daarvan? In de eerste plaats, dat in Nederlandsch-Indië personen, die in alle opzichten in gunstiger omstandigheden verkeerden dan onze miliciens na 6 à 8 maanden dienst, nog niet geschikt waren voor den strijd tegen de Atjehers. Daarentegen blijkt niet, dat een troep, die nooit te velde geweest was, na een vredesdienst van één jaar of enkele maanden daarboven, wel zou hebben voldaan. Wijders echter moet het voor ieder, die nadenkt over de eischen door den schrijver gesteld, duidelijk zijn, dat de éénjarige vredes-soldaat, moge hij al voor een oogenblik eenigszins aan de eischen voldoen, juist op dat oogenblik weder zoo dicht staat bij zijn vertrek met groot verlot, dat hij de dagen gaat tellen, die hem van den huiselijken haard scheiden. Overweegt men dit alles,

dan komt men tot het bij de ondervinding van den overste geenszins bevreedend resultaat, dat er volgens hem eigenlijk geen heil is buiten het staande leger en hij, om in een oefeningstijd van ten minste één jaar te kunnen berusten, eigenlijk zijne overtuiging geweld heeft moeten aandoen. Naar mijne bescheiden meening had het meer op zijn weg gelegen om met den Kapitein Moch, zij het dan ook met een ander doel, het éénjarigenstelsel als eene *hypothèse invraisemblable* te verwerpen.

De tijd ontbreekt mij om ook de andere artikelen op deze wijze te bespreken, maar ik vertrouw, dat de lezer evenmin als ik argumenten zal vinden van opbouwenden aard, met andere woorden: geen argumenten waaruit een minimum van eersten oefeningstijd kan worden afgeleid, *behalve* voor zoover de schrijvers, als b.v. de Kapitein van Terwisga in zijn *Naschrift*, den langeren oefentijd met het oog op de noodige oefeningen verdedigen.

Nu mag zeer zeker het advies van mannen van ondervinding niet gering worden geschat, al hebben zij dit advies niet voldoende gemotiveerd; maar wel mag de vraag rijzen, of hunne ondervinding hon wel in staat stelt om daarnaar de toestanden te beoordeelen in het leger, dat wij in de toekomst zullen kunnen hebben.

Wat de ondervinding in Indië aangaat, zoo zijn daar door meerdere oorzaken de moreele indrukken blijkbaar sterker dan in Europa. Tegenover het daar juist aangehaalde gevoelen van den overste Buijs kan b.v. de mededeeling van generaal Rooseboom in de zitting der 2de Kamer van 24 April 1891 gesteld worden, dat na de gevechten bij Beaugency het grootste gedeelte van het 1ste Beiersche legercorps uit mannen bestond, die niet langer dan 3½ maand geoefend waren.

Maar vooral de ondervinding in ons vredesleger tot dusver mag niet worden toegepast op het leger der toekomst, dat hier geschilderd wordt. In dat leger kunnen, zooals reeds gezegd is, de veel grootere effectieven bij de compagnieën eene veel intensievere opleiding mogelijk maken.

De toetreding van de meer ontwikkelden zal, ook door on-

willekeurige onderlinge opvoeding het algemeen intellectueel peil van kader en manschappen doen stijgen, terwijl het minimum der gevorderde bekwaamheid lager zal kunnen gesteld worden.

Het grootste gedeelte der corvéés en andere voor de oefening weinig nuttige diensten zal kunnen worden verricht door vrijwilligers-werklieden, die slechts weinig langer dan de aanstaande strijders onder de wapenen blijven en door het recht om een garnizoen te kiezen tot dienstneming verlokt worden.

Een en ander, bij de beroepsofficieren bovendien de snellere bevordering tot kapitein en majoor, zullen tot ernstiger inspanning, tot intenser leven prikkelen.

Ten slotte zullen de grootere effectieven in staat stellen, den oefentijd der individuen eenigszins in verband met hun ijver en inspanning te bepalen. Om de wenschelijkheid hiervan in te zien, denke men zich een oogenblik in de burgermaatschappij eene onderwijsinrichting zonder examens, waar men door de ondervinding, liefst met de minsten der broederen opgedaan, trachtte uit te maken, hoe lang men op de school moet vertoeven, om de noodige waarborgen van bekwaamheid of geschiktheid op te leveren!

Dat voor zoover mij bekend, nog nooit van hoogerhand aan eene soort van eindexamen voor miliciens gedacht is, meen ik daaraan te moeten toeschrijven, dat bij de staande legers der groote mogendheden, bij welke wij om oorlogsoudervinding moeten ter markt komen, de tegenwoordige tijd onder de wapenen niet kan bekort worden zonder het karakter van staand leger aan te randen. Het stellen van gemiddelde en minimaal-eischen van geoefendheid verdient alzoo overweging, met dien verstande, dat de dienstplichtige voor eenig deel beneden het gemiddelde mag zijn mits dan voor een ander deel er boven, maar dat hij voor alle deelen aan de minimaal-eischen voldoen moet.

De kapitein van Terwisga, die in zijn belangwekkend „naschrift” de samenstelling van eene reeks van eischen en de berekening van den voor de oefening noodigen tijd beproefde, deed hiermede zeer zeker een stap in de goede richting en had daardoor aanspraak op eene veel meer waardeerende introductie aan het ontwikkeld Nederlandsch publiek, dan hem in „de Gids” van

de zijde van Kolonel Seiffardt in diens »Tijd- en strijdvragen op defensiegebied» ten deel viel. Met mijne waardeering bedoel ik echter geenszins, dat ik bereid zou zijn, mij met het resultaat zijner studie, een eersten oefentijd van 16 à 17 maanden, te vereenigen. Zooals bekend is, hebben meerdere gedeelten van zijne berekening tot opmerkingen geleid, die op mogelijkheid van niet onaanzienlijke tijdsbesparing wijzen. Nu zal ik mij bij gebrek aan persoonlijke ondervinding wel niet aan dergelijke beschouwingen wagen, maar mag ik toch doen opmerken, dat de vermelde berekeningen op den ouden toestand gegrond en alzoo evenmin als andere ondervinding zoo maar voor de toekomst van kracht kunnen worden verklaard. Waar van Terwisga zegt: »ik geef cijfers, antwoordt mij met andere,» daar mag men antwoorden, dat zulks alleen mogelijk is na beproeving in nieuwe toestanden, waarbij bovendien eenige vermindering van leerstof als waarschijnlijk mag worden aangenomen. Die vermindering bij de eerste oefening zal trouwens vrij aanzienlijk kunnen zijn, indien deze oefening het jaar daarop door oefeningen van het bataljon bij de woonplaats der dienstplichtigen wordt gevolgd, als door mij voorgesteld. Wijders is een aanzienlijk deel van den tijd voor velddienst bestemd. Ook elders klaagt men over het tijdroovende hiervan. Zoo spreekt Majoor Gertsch in zijne »Ausbildung und Erziehung» van de *unverhältnismässig vielen Uebungen in der felddienstlichen Einzelausbildung* en betoogt hij, dat men velddienst alleen ter wille van het kader beoefenen moet en dit moet leeren eenvoudige en duidelijke bevelen te geven. Karakteristiek is hieromtrent het gestelde in van Terwisga's noot, dat manschappen op het terrein niet wisten, wat ze binneuskamers prachtig konden opdrennen.

Hier herinnert ons de schrijver een stukje ondervinding van ons allen: hier wijst hij op eene zeer zwakke zijde van ons geheele opleidingsstelsel, het theoretisch onderricht. Dit onderricht stelt veel te hooge eischen aan het zwakke voorstellingsvermogen van den minder ontwikkelde; het wordt dikwijls gegeven door onderofficieren, die geheel ongeschikt zijn het bevattelijk voor te dragen; de verwarde herinneringen die er van bij den man blijven hangen zijn veel gevaarlijker dan

onwetendheid en ten slotte werkt dit geheugenwerk meer verstoppend dan ontwikkelend.

Geheel ben ik het met Franz Schnötzingers eens, dat den met groot verlof vertrokken man alleen blijft, wat hij gedaan heeft, met groote inspanning soms gedaan, en dat hij al het andere vergeet.

Mijns inziens moest voor den man, die niet voor een graad wordt opgeleid, *alle theoretisch onderwijs* worden afgeschaft. Het mondeling onderwijs zou zich daartoe moeten beperken, dat men hem bij de oefeningen zelve het *waarom* mededeelt.

De vraag, *hoe lang* het verblijf onder de wapenen tot 1e oefening zal moeten duren, kan alzoo mijns inziens op dit oogenblik nog niet worden beantwoord.

Eene zaak moet echter op den voorgrond staan, namelijk dat naar verkorting van den oefeningstijd alleen door verbetering van de wijze van instructie en door beperking der leerstof maar in geen geval door overlading, overhaasting of onvoldoende behandeling moet worden gestreefd.

Bij deze beschouwingen ging ik natuurlijk uit van het beginsel, dat alleen de tijd tot oefening noodig, den verblijftijd bepaalt.

Tegen dit beginsel zullen zij bezwaar hebben, die ook met den tijd noodig tot het vormen van militiekader rekening willen gehouden hebben dan wel een langoren tijd noodig achten om gedisciplineerde soldaten te vormen.

Wat het eerste bezwaar betreft, zoo zal wel nooit meer dan 10 $\frac{0}{0}$ der militieplichtingen voor militiekader in aanmerking komen.

Men kan dan al vrij groote voordeelen aan de kaderopleiding verbinden, voordat deze per man kader opwegen tegen de financieele en personeele lasten aan het in dienst houden van 9 manschappen verbonden.

Het tweede bezwaar is moeilijker te behandelen, omdat er geen voldoende oorlogsondervinding is van troepen, waarvan vast staat, dat zij wel slechts gedurende eenige maanden maar toch grondig geoefend waren, en alzoo ieder deze quaestie eigenlijk voor zich zelve moet beslissen.

Nieuwe afdeelingen, in oorlogstijd gevormd toch, worden dikwerf noch geregeld noch goed geoefend.

De bewering, dat de Fransche troepen onder Chanzy en Faidherbe eene oefening achter zich hadden, die met ten minste 6 maanden goede oefening in vreedetijd gelijk stond, zou daarom mijns inziens moeilijk bewezen kunnen worden. Men zou even goed kunnen beweren, dat de afdeelingen, die goed geoefend waren, goed — en die slecht geoefend waren, slecht streden.

Wat o. a. de kapitein van Terwisga over dit onderwerp schreef, zal wel ieder met instemming gelezen hebben, omdat het zoo overeenstemt met ieders persoonlijke ondervinding. Zeker, het is geen discipline, die schuwheid der eerste dagen. Het is geen discipline, die oogendienst. Het is goed voor den soldaat, eens gezag te kunnen uitoefenen tegenover een man van jongere lichteing. En zoo zou ik kunnen voortgaan met betuigingen van instemming; maar daarmee blijven wij buiten de quaestie. Ons leger zal in hoofdzaak uit verlofgangers bestaan, de vraag is alzoo, welk verschil het voor hun disciplinair geest uitmaakt, of zij vroeger bv. 8 dan wel 16 maanden onder de wapens geweest zijn.

Die voor korteren oefentijd ijveren, laden ongetwijfeld eene groote verantwoordelijkheid op zich. Is echter de verantwoordelijkheid zooveel geringer van hen, die door hunne hoogere eischen feitelijk tegen een leger van voldoende getalsterkte ijveren?

Wat mij betreft, zoo meen ik te moeten herhalen, dat ik den disciplinair geest in oorlogstijd meer afhankelijk acht van de herinnering aan het verblijf onder de wapenen dan van den duur daarvan en dat alzoo mijns inziens de hoofdzaak is, dat in het leger de geest heersche door mij straks geteekend. Alvorens van de oefening af te stappen nog éene opmerking. Oefening doet denken aan dressuur en ik geloof, dat iemand die verstand heeft van paardendressuur, dat wil zeggen: iemand, die ze kan africhten zonder ruwheid, zonder de dieren weerspannig te maken of suf, maar met zachtheid, zoodat hunne edele eigenschappen worden opgewekt, behouden en versterkt, niet zonder vrucht zou worden gerandpleegd, ook waar het oefening van dienstplichtigen betreft.

Zoo iemand nu zal, als hem een partijtje paarden wordt toegezonden, onderzoeken of zij geschikt zijn dadelijk onderhanden te worden genomen en zoo niet, dan zal hij ze in — ik ben geen paardenman en noem het maar — voordressuur nemen, alvorens met den arbeid te beginnen.

Eveneens zou met de dienstplichtigen moeten worden gehandeld.

Zij zouden na hunne aanwijzing tot volledige oefening aan een onderzoek nopens hun fysieken en verstandelijken toestand moeten worden onderworpen. Dit onderzoek kan worden vereenvoudigd door het gebruik maken van mededeelingen omtrent de betrokken personen, door de districtsautoriteiten verzameld. Wat het fysieke aangaat, zou moeten worden nagegaan, of de dienstplichtige eenigszins voldoende gevoed en niet door ongezonden arbeid onderdrukt, wijders of hij gymnastisch voldoende voorbereid — wat het verstandelijke betreft, of hij niet door gebrek versuft, te weinig aan een menschwaardig leven gewoon is, om met vrucht aan de eigenlijke oefeningen te kunnen deelnemen.

Hen, die voor den dienst zijn goedgekeurd, maar daartegen bezwaren opperen, zou men glijktijdig of iets later in observatie kunnen nemen, zoodat afkeuring na het begin der eigenlijke oefeninge vermeden wordt.

Zij, die bij vermeld onderzoek niet aan de eischen voldaan hadden, zouden een paar maanden vóór de overigen, b.v. in December of Januari in plaats van in Maart ter vóoroefening moeten worden ingelijfd.

Men zou hen behoorlijk moeten voeden, aan reinheid en werkzaamheid moeten gewennen, hun moreel moeten opheffen, hun lichaam moeten oefenen en hun herhalingsonderwijs moeten doen verstrekken, in één woord, hen fysiek en moreel moeten opheffen.

Waarschijnlijk zullen op den duur alleen de minst gegoeden voor deze vooroefening in aanmerking komen, vermits de anderen wel zorg zullen dragen aan de eischen te voldoen. Voor de meesten hunner zal in den winter, in den tijd der werkloosheid, deze vroegere inlijving een voordeel zijn, terwijl blijkens de uitkomsten der arbeiders-enquête voor vele fabrieks-

arbeiders de tijdelijke ruil van de werkplaats met het leger een hygiënische weldaad is, die hunne werkkraft nog tal van jaren ten goede komt.

De goede elementen onder de minvermogenden worden door deze oefening meer geschikt gemaakt voor den omgang met meer welgestelden, wat een gunstigen invloed kan hebben op hun geheele leven, en daar de gemeenschap eene verzameling is van individuen, op de geheele maatschappelijke verhouding; de slechte elementen daarentegen worden ontdekt en kunnen worden geïsoleerd.

Met wettelijke bepalingen kan men deze niet uit het leger weren.

De bestaande militiewet b. v. houdt aan den eenen kant misschien te veel rekening met het vooroordeel tegen ontslagen gevangenen maar is aan den anderen kant zeker geheel onvoldoende.

Vóór de invoering van den persoonlijken dienstplicht is dikwerf veel te weinig aandacht gewijd aan de schade, leger en volk toegebracht door die zedelijk verdorven individuen, waaraan de kazerne haar slechten roep te danken heeft.

Dit moet anders worden.

Wil men samenhang en kameraadschap, die hoofdvorwaarden voor een goeden troep, dan moeten personen worden geselecteerd, met wie geen kameraadschap kan worden verwacht, mag worden aangekweekt. Deze moeten op de eene of andere, voor hen zelve niet te drukkende wijze van de anderen worden gescheiden.

Met deze vooroefening bedoel ik alzoo geheel iets anders als het bestaande voorbereidend militair onderricht.

Omtrent dit onderricht deelt de kolonel Seyffardt aan de lezers van *de Gids* mede, dat het voor het leger geen rechtstreeksch nut afwerpt en voor de officieren en het kader niet altijd een aangename dienst zijn kan en dat dan ook indertijd verscheiden hoogere en lagere militaire autoriteiten er weinig heil en veel moeite in zagen.

Toen ik deze verklaring van het veelal min gunstig oordeel der officieren over dit onderricht las, kwam eenige twijfel omtrent de juistheid daarvan bij mij op.

Zouden de tegenwoordige luitenants werkelijk zoo geheel anders zijn dan die in mijne jonge jaren? Wij ten minste zagen zooveel bezwaar niet in dienstreizen des winters naar eilanden, naar afgelegen plaatsen, en met een vroolijk gelaat staken wij, wat er bij zuinig beheer van de verblijfskosten overschoot, in onze hongerige porte-monnaie.

Nader onderzoek heeft mij dan ook geleerd, dat de luitenants er nog juist zoo over denken als hunne voorgangers en de schrijver alzoo vermoedelijk op een dwaalspoor gebracht is door een bureelhengst of een afgeleefd oud-mannetje, die gelukkig in onze luitenantswereld slechts zeer sporadisch voorkomen. Waar onze luitenants zeggen, weinig ingenomen te zijn met vermeld onderricht, daar spreken zij met die gelukkige oprechtheid der jeugd, die niet steeds met het eigen belang rekening houdt; daar veroordeelen zij, hoezeer zij in hun eigen belang voortzetting der oefeningen zouden toelijken.

Een groot bezwaar tegen dit onderricht acht men het onvoldoend toezicht, waarvan slappe uitvoering wel eens het gevolg is. Alsdan daalt het af tot wat het Lid der 2de Kamer Secret soldaatje spelen noemde en is het als opvoedingsmiddel meer na- dan voordeelig. Een ander bezwaar is zeker niet geringer. Voor den samenhang van jonge troepen is dringend noodig, dat de laagste bevelhebber, de groepchef een zeker overwicht hebbe. Nu schijnt de voorsprong der bezitters van het getuigschrift W over het algemeen zoo gering, dat zij dikwerf bij de eerste benoeming tot korporaal niet meer de meest geschikten zijn, waardoor dan hunne bevordering een nadeel voor het leger wordt. Vervalt echter dit voordeel van het getuigschrift en om redenen van mobilisatie en meer gelijke verdeling der meer intelligenten ook de keuze van garnizoen, dan blijft er geen prikkel tot bijwoning over, wat weér jammer is om de sympathie, waarmede dit onderricht in den lande ontvangen schijnt te zijn.

Wellicht zou het bij invoering van de hier voorgestelde organisatie, door het stafkader der bataljons in het loopend jaar met Rijkswachtdienst belast, aan de gedeeltelijk geoefenden in

het regimentsdistrict kunnen worden gegeven in plaats of in afkorting van hun verblijf in de kazerne.

Dienstplichtig kader moet langer onder de wapens komen dan de manschappen. In Zwitserland is zulks zonder »kader in dwangarbeid" mogelijk, waarom zou het zulks ook niet zijn bij ons?

Uit een zuiver theoretisch oogpunt ware de beste wijze van kadervorming het kiezen der meest geschikten uit het contingent van bataljon of compagnie. In de practijk echter duurt het vrij lang, voordat men deze meest geschikten ontdekt heeft en dan missen ze nog den noodigen voorsprong in kennis en het noodig prestige om ze als meerderen te kunnen indeelen. Men zou ze dan als meerderen aan de volgende lichting moeten toevoegen. Hoezeer een dergelijke weg moet worden opengelaten, zal zulk eene kaderbron te traag vloeien. Daarom komen kaderscholen noodig voor en wel in *twee* categorieën: voor aanstaande onderofficieren en voor aanstaande officieren, de laatste ter vervanging van het tegenwoordige *reservekader*.

Vóór de invoering van den persoonlijken dienstplicht was het reservekader eene instelling, die haren geestelijken vader den kolonel van Dam van Isselt, wiens welsprekende en vaderlands-lievende woorden u nog in de ooren moeten klinken, tot groote eer strekte.

Dat kader heeft tevens den weg voor den persoonlijken dienstplicht helpen banen. Thans echter is die schoone toegangspoort naar het Marsveld verlaagd tot eene achterdeur om aan de toepassing der sociale rechtvaardigheid te ontsnappen.

Een oogenblik heeft de vrees kunnen bestaan, dat het reservekader aan de nieuwe wet zou worden gebonden op eene wijze, die zijne vervorming zou kunnen belemmeren. Door de discussie tusschen den Minister van Oorlog en het Kamerlid Seret op 18 Mei 1898 is echter die vrees bezworen, vermits de wet aangenomen werd, niettegenstaande de Minister van het *mogelijk vervallen van het reservekader* gewaagd had.

Er is alzoo geen bezwaar, dit als het ware buiten het leger staande kader te vervangen door dienstplichtig kader, dat werkelijk deel van het leger uitmaakt. Moge zulks binnen niet al te langen tijd geschieden!

In verband met de benooidge hoeveelheid dienstplichtige onderofficieren en officieren zou men voor de eersten eene kaderschool per divisie, voor de tweeden een drietal centraal-kaderscholen kunnen oprichten.

Alle leerlingen van kaderscholen moeten te voren gymnastisch eenigszins ontwikkeld zijn. De aspiranten voor de divisiescholen moeten voldoen aan eischen van bekwaamheid, zooals men die aan den kleinen burger stellen kan, waaronder het met vrucht genoten hebben van lager onderwijs; verder moeten zij behoorlijke vormen hebben.

De cursus zou vermoedelijk 3 zomermaanden lang moeten zijn en in dien tijd zouden de leerlingen practisch tot korporaal moeten worden gevormd, theoretisch zooveel doenlijk verder. Naar huis teruggekeerd zouden zij onder leiding van het bataljon op Rijkswachtdienst de schietoefeningen moeten voortzetten. In de volgende maand Maart zouden zij tot *korporaal* bij het bataljon van de nieuwe lichting uit hunne streek moeten worden benoemd, daarbij als instructeur, groepchef, enz. moeten dienst doen en tegelijk tot sergeant moeten worden opgeleid. Voor zoover daartoe geschikt, worden zij dan nog vóór de komst van de 5de lichting tot herhalingsoefeningen, *sergeant*.

Om toegang te erlangen tot de centraalkaderscholen zou men aan soortgelijke eischen moeten voldoen alsnu het reservekader, iets meer in verband met den hooger en leeftijd en ook eenigszins gewijzigd, terwijl men de manieren van een welopgevoed man hebben moet. De cursus zij voor twee jaren verdeeld. Op het eerste jaar volgt eene detachering van ten minste twee maanden als *korporaal-instructeur*. Wellicht zouden als objecten van instructie manschappen noodig zijn, die op een ander tijdstip dan 1 Maart werden ingelijfd, in dergelijke details treden wij hier niet.

Op het tweede jaar volgt eene detachering van ten minste twee maanden als *sergeant*. Te huis zouden onder leiding van

het bataljon op Rijkswachtdienst de schietoefeningen moeten worden voortgezet.

In het eerste jaar zouden de leerlingen practisch tot korporaal, theoretisch zoo ver mogelijk, in het tweede jaar practisch tot sergeant en theoretisch tot het vaandrigsexamen moeten worden gebracht, dat aan de tweede detachceering zou voorafgaan.

In de volgende maand Maart worden zij tot *vaandrig* benoemd en treden zij als zoodanig op in de compagnie, waarvan zij verder deel zullen uitmaken. De vaandrig doet geheel al den dienst van luitenant en verder wordt de tijd gebruikt om hem alles te leeren, wat hij nog noodig heeft te weten om in alle omstandigheden als luitenant te kunnen dienst doen. Blijkt bij onderzoek, dat hij tot *luitenant* geschikt is, dan wordt hij vóór de komst der 5de lichting daartoe benoemd.

De 8jarige diensttijd in het leger wordt voor de leerlingen der kaderscholen gerekend in te gaan, wanneer zij als *korporaal* resp. *vaandrig* bij hunne compagnie in dienst treden, alzoo 1 resp., 2 jaar later dan voor de gewone dienstplichtigen.

In overeenstemming met den wensch der leerlingen wordt uitstel van inlijving verleend, of ook vervroegde opname in de kaderschool, 1 jaar voor aspirant-onderofficieren, 1 à 2 jaar voor aspirant-officieren, vergund.

De dienstplichtige onderofficier dient alzoo 3, de dienstplichtige officier 8 à 10 maanden langer dan de dienstplichtige, die niet aan vooroefening onderworpen wordt; daartegenover staat de aangenamer wijze van dienen en de hoogere betaling.

Er zullen ook leerlingen zijn, die niet slagen en alzoo in lagere rang worden ingedeeld, maar in elk geval zal door deze scholen bij lange niet in de behoefte aan dienstplichtige korporaals voorzien worden.

Tijdens de eerste oefening is dit geen bezwaar, maar zoodra de oudste lichting ontslagen is, zou men uit de voor korporaal geschikten van de 5de lichting het noodig aantal moeten benoemen.

De dienstplichtige officieren en onderofficieren gaan na het einde der 8 jaar bij de landweer over en kunnen daarbij tot kapitein, respectievelijk sergeant-majoor, adjudant-onderofficier,

enz. bevorderd worden. Wegens gebrek aan tijd laat ik de landweer verder rusten.

De luitenants kunnen ook door het met vrucht bijwonen van een theoretischen cursus en van practische oefeningen het radicaal verwerven om na het einde der 8 jaar, zoodra er plaats voor hen is en er geen andere bezwaren bestaan, tot kapitein bij het leger aangesteld te worden.

Zij moeten zich dan echter voor 4 jaar of een veelvoud daarvan verbinden en gedurende dien tijd onder de wapens komen, als hunne compagnie — of de helft er van ter 1ste oefening — onder de wapens is, terwijl zij wijders ook in hunne woonplaats alle werkzaamheden moeten verrichten, die hunne functie als compagniescommandant medebrengt. Daarvoor genieten zij, ook voor den tijd, dat zij niet onder de wapens zijn, een zeker tractement. Na afloop van huu dienstverband hebben zij het recht reserve-kapitein te worden, dat echter in vreedstijd noch verplichtingen noch tractement of vergoeding medebrengt. Het moet mogelijk zijn, dat deze kapiteins b. v. na ten minste 12 jaar kapiteinsdienst bij dengdelijk gebleken geschiktheid tot majoor opklimmen, daarna 4 jaar of een veelvoud daarvan als majoor dienen, reserve-majoor worden, enz. en wijders, dat reservekapiteins en majoors weder voor 4 jaar of een veelvoud er van in het leger terugkeeren. Reservekapiteins en majoors worden op 55jarigen leeftijd gepensionneerd. Het bedrag van het pensioen hangt af van het aantal jaren, dat zij na de vermelde 8 jaar tot het leger, alzoo niet tot de reserve, hebben behoord.

Luitenants en vaandrighs genieten alleen tractement gedurende den tijd, dat zij onder de wapens zijn en hebben wijders alleen toelage voor kleeding en andere mogelijke uitgaven voor den dienst. Pensioen hebbon zij niet, evenmin de onderofficieren.

Ten slotte moet voor de dienstplichtige officieren en onderofficieren de weg openstaan om, als zij aan zekere eischen voldoen en cursussen aan de Militaire Academie, het Instructie-Bataljon enz. gevolgd hebben, in huu rang bij den staf van het leger over te gaan. Details van deze regeling te bespreken zou ons te ver voeren. Het doel is hen, die eigenlijk geboren soldaten zijn, in staat te stellen, nog op later leeftijd van be-

trekking te verwisselen. Het komt wenschelijker voor zulke mannen in het leger te hebben dan hen, die door hunne ouders zonder met aanleg of voorkeur rekening te houden, reeds op zeer jeugdigen leeftijd voor den militairen dienst bestemd werden.

In de hier geschetste infanterie is de rol der beroepsmilitairen eene geheel andere dan in ons tegenwoordig leger en ongetwijfeld persoonlijk eene meer belangrijke. Men kan aannemen, dat de luitenantstijd niet langer dan 8 jaar zal duren en dat de majoorsrang betrekkelijk vroeg zal worden bereikt. Om niet den schijn op mij te laden, als wilde ik door het beloven van gouden bergen aanhangers voor mijn stelsel winnen, doe ik hierbij opmerken, dat met deze zeer versnelde bevordering door splitsing der majoors en kapiteins in klassen of op andere wijze en verlagings van de tractementen der laagste klassen zou moeten worden rekening gehouden om de kosten niet te zeer op te drijven. Alleen zou moeten worden voorkomen, dat de officieren zoo lang als thans het geval is, op een zoo laag tractement als het tegenwoordig luitenantstractement blijven staan.

Bij elk der regimenten fuseliers — de gronadiers moet ik bij gebrek aan tijd laten rusten — zal elk jaar een der bataljons eene lichte oefening moeten oefenen en een tweede bataljon Rijkswachtdienst hebben met de daaraan verbonden oefening van depôt-troepen, enz.

Behoudens deelneming aan manoeuvres door hunne bataljons zijn alzoo de officieren van 2 bataljons geheel beschikbaar, die van een 3de gedeeltelijk.

De luitnants van deze bataljons worden bij het rekrutenbataljon gedetacheerd. De kapiteins worden bij de vaandrigen en het verder kader van het regiment, bij kaderscholen en andere scholen als instructeurs gebezigd, in speciale betrekkingen geplaatst, als leerlingen bij de Hoogere Krijgsschool en bij den Generalen Staf gedetacheerd, enz.

De majoors assisteren den regimentscommandant, geven

instructie aan officieren, bereiden grootere oefeningen voor, voeren allerlei opdrachten in het belang van het leger uit en worden tot het bekleeden van hoogere rangen voorbereid.

De beroepsonderofficieren worden opgeleid bij het Instructiebataljon. Zij worden daar tot korporaal, tot sergeant, tot fourier of compagnies-intendant en tot compagnies-administrateur gevormd en ontvangen wijders nog zooveel onderwijs ten behoeve van hunne algemeene vorming als noodig om in het leger ten deze niet de minderen te zijn van de dienstplichtige onderofficieren.

Van het Instructiebataljon worden zij nu hier dan daar gedetacheerd, als instructeurs bij eerste oefening, als sergeanten op Rijkswachtdienst, als instructeurs bij depôtstroepen, bij de normaal-schietschool om schietleeraar, bij de normaal-gymnastiekschool om gymnastiekleeraar te worden.

De detacheringen of tijdelijke plaatsingen bij de korpsen zijn wel noodig voor hunne vorming en worden met het oog hierop gekozen; maar dienen toch in de eerste plaats om noodzakelijke rollen te bezetten. Na afloop der opleiding worden de detacheringen door definitieve plaatsingen vervangen. Aanvankelijk ontvangen zij evenals de dienstplichtige sergeants eene soldij die lager is dan de tegenwoordige, maar die na twee jaar dienst onder de wapenen eenigszins verhoogd wordt. Voor de onderofficieren, wier opvoeding voltooid is, bestaan bij de compagnieën twee graden, beide boven dien van sergeant. Zij hebben in de kazernen eigen kamers, gaan vrij in en uit, zijn in het algemeen ook ongehuwd met hunne gehuwde kameraden in vrijheid van beweging gelijk gesteld. De opleiding moet niet te snel gaan en mag evenmin opzettelijk te zeer vertraagd worden, hiermede moet bij de regeling van den toeveroer rekening worden gehouden.

Het komt niet wenschelijk voor, korporaals van het Instructiebataljon op jongeren leeftijd dan dien van de dienstplichtige korporaals bij den troep in te deelen, vermits men in een volksleger geen mannen door jongens moet laten commandeeren. In verband met dezen eisch moet de leeftijd van toelating geregeld worden. Mocht voor de voorziening in het noodig

aantal aspiranten toelating op jeugdiger leeftijd noodig blijken, dan zou een voorbereidende school moeten worden opgericht.

De definitief bij de compagnieën geplaatste onderofficieren worden, als hun bataljon geen lichte moet oefenen noch op Rijkswachtdienst is, op den voet der luitenants bij het rekrutenbataljon gedetacheerd. Beroepssoldaten zonder graad treft men bij de compagnieën fuseliers en grenadiers alleen aan, voor zoover daarbij en in vreedstijd en in oorlogstijd noodig, b.v. voor oppassers, sommige geëmployeerden, enz. Voor het overige acht ik het aanwezig zijn van zulke lieden in compagnieën van dienstplichtigen in vreedstijd veel meer na- dan voordeelig. In oorlogstijd zou men natuurlijk in elke afdeeling het bezit van eenige wakkere vrijwilligers, al misten zij dan ook de voor het kader noodige bekwaamheid, zeer waardeeren; maar in den regel is het type van personen, waaraan men hierbij denkt, noch genegen noch geschikt om in eene compagnie van dienstplichtige infanterie dienst te doen. Daarentegen zijn afdeelingen van beroepssoldaten ook bij de infanterie noodig voor sommige functiën, waarin ook in vreedstijd moet worden voorzien. Vermoedelijk zullen zulke afdeelingen onder de marechaussée of onder de Indische Brigade kunnen ressorteeren. Ongetwijfeld zullen wijders in een volksleger vrijwilligers voor een zekeren termijn in dienst kunnen worden genomen, zonder dat er daarbij van beroepssoldaten sprake is. Wanneer echter vrijwilligerkorpsen werden opgericht, waarvan de leden nitsluitend of in hoofdzaak tot de meer ontwikkelden en beschaafden behoorden, zou hieraan het zeer overwegend nadeel verbonden zijn, dat goede krachten aan het dienstplichtig kader onttrokken werden en zoo een der voordeelen van den persoonlijken dienstplicht verdween. Bovendien zou er aarzeling kunnen bestaan, dergelijke afdeelingen op gelijken voet als andere aan gevaar bloot te stellen.

Wat echter in een volksleger in geen geval mag worden toegelaten, is het hebben van *reserves* van vrijwilligers van dienstplichtigen leeftijd. Dat men zich zou kunnen opgeven als vrijwilliger, niet om volledig geoeft te worden, om vóór te gaan; maar om minder geoeft te worden, om zoo lang

mogelijk achter te blijven, is in een leger op algemeenen dienstplicht gegrond, uit den aard der zaak ondenkbaar.

Ook in ons tegenwoordig leger, al kan men dit wegens de geringe sterkte der lichtingen geen volksleger noemen, zou eene vrijwillige reserve — tenzij men deze na de loting nitsluitend uit de hooge niet dienstplichtige nummers samenstelde dan wel de reservisten aan de loting laat deelnemen en bij het trekken van een dienstplichtig nummer bij de militie overplaatst — op den duur niet dan met verkrachting der sociale rechtvaardigheid kunnen worden gehandhaafd.

Alsdan zou zulk eene reserve op den geest van het leger een dergelijken nadeligen terugslag kunnen hebben als vroeger de plaatsvervangng. Vorderde men daarbij als toelatingsvoorwaarde voor de reserve eene zekere mate van ontwikkeling, dan zou hierdoor het tweede nadeel ontstaan, dat het intellectueel gehalte en alzoo de waarde van het leger in eerste linie er door zou dalen.

Ik deel alzoo eenigszins de bezwaren, door den generaal van Tuerenhout, van Limburg Stirum's wakkere medestrijder voor den persoonlijke dienstplicht, een jaar of drie gelden tegen de voorstellen van den Kolonel van Dam van Isselt ten deze in de *Vragen des Tijds* geopperd. Het is vermoedelijk overbodig hierbij te doen opmerken, dat ik hiermede laatstgenoemden geen handschoen toewerp, want vóór de invoering van den persoonlijke dienstplicht zou de reserve eene uit het oogpunt van sociale rechtvaardigheid noodige instelling naast het reservekader geweest zijn; nu echter behooren zij naast elkander te worden bijgezet om den eenwigen slaap te slapen.

In het laatste gedeelte mijner rede was alleen van de infanterie sprake, omdat deze als het hoofdwapen in elk geval het eerst moest worden behandeld.

Het was echter niet alleen gebrek aan tijd, maar vooral gebrek aan het noodig materiaal, dat mij weêrhiel het voornaamste hulpwapen der infanterie, de veld-artillerie, ter sprake te brengen.

Zooals bekend, is nu reeds de betrekkelijke sterkte onze
1899/1900.

artillerie te gering. Bij de infanterie, door mij voorgesteld, zou eene artillerie behooren, grosso modo driemaal zoo sterk als de tegenwoordige.

Driemaal zooveel geld uit te geven voor de veld-artillerie als op dit oogenblik, is echter eenvoudig ondenkbaar.

Eene regeling, als voor de infanterie voorgesteld, zou — wat de manschappen betreft — misschien redding kunnen brengen; maar wie van ons is er, die niet terugdeinst, voor de bezwaren, wat de paarden aangaat? Wij staan voor het feit, dat van de 12 batterijen, laat ons zeggen van 4 snelvuurkanonnen, die men aan eene divisie zou wenschen toe te voegen, slechts 3 uitsluitend met Rijkspaarden zouden kunnen worden bespannen en de overige 9 in hoofdzaak met paarden, bij oorlogsgevaar onteigend en onmiddellijk na de onteigening ingespannen en op marsch medegenomen.

Vermits ik, als gezegd, geen materiaal over dit onderwerp heb kunnen verzamelen, zal ik het hier bij deze eenvoudige aanduiding laten, hopen de later nog eens over de noodige gegevens te beschikken om te kunnen beoordeelen of de daareven vermelde toestand al dan niet wanhopig is. Wat mijne persoonlijke meening betreft, strekt het mij tot bemoediging te weten, dat men in den loop van een oorlog ten gevolge van geleden verliezen uit den aard der zaak, altijd en overal verplicht werd „niet als batterijpaard gedresseerde paarden” voor lief te nemen en desniettemin nagenoeg overal, hoe de artillerie schoot en niet hoe de artillerie reed, den doorslag gaf. Voor de bijzondere gevallen, waarin men hetzij avanceerende infanterie moet volgen, hetzij om in stelling te komen snel eene gevaarlijke zone moet passeeren, zou men dan eene met Rijkspaarden bespannen afdeeling kunnen gebruiken. Ten einde omtrent het gebruiken van onteigende paarden ondervinding op te doen, zou men nu en dan een of meer der sectiën artillerie, die aan de bataljons op Rijkswachtdienst zouden kunnen worden toegevoegd, met onvoorbereide gehuurde of gekochte paarden op marsch moeten zenden. En nu de cavalerie.

De cavalerie moet in ons leger eene keurbende zijn, onze eenige keurbende. Zij moet uitsluitend uit vrijwilligers bestaan,

waarvoor met behulp der districtsautoriteiten de geschikte individuen te zoeken. De dienst kan en moet opwekkend en aangenaam zijn, mits de troepen ongeveer op oorlogsterkte zijn en men bij de veldescadrons nooit meer paarden hebbe dan voor de aanwezige manschappen noodig. De zeer goede manschappen zou men huzaar 1ste klasse kunnen maken en deze zouden bevoegd moeten zijn na hun ontslag uit hun drie- of meerjarigen dienst nog eenigen tijd reserve-huzaar te blijven, waarvoor zij dan eene zekere bezoldiging of jaarlijksche premie zouden moeten ontvangen.

Aan uitbreiding der cavalerie in oorlogstijd valt niet te denken. Wij zullen reeds tevreden moeten zijn, als wij gedurende eenigen tijd onze escadrons op oorlogsterkte zullen kunnen houden.

Over de noodige sterkte der cavalerie waag ik niet een meening uit te spreken. Bij het kleine hoopje, dat wij hebben, minder dan in Duitschland bij een enkel legerkorps, moeten wij ons leger als een leger zonder cavalerie beschouwen. De toevoeging van enkele escadrons zou niets veranderen aan dit feit, dat wij daarom mijns inziens als zoodanig moeten accepteeren. Wij moeten dan trachten zooveel mogelijk in het gemis door andere middelen te gemoet te komen. Hiertoe zouden wij de noodige lichte infanterie — *jagers* — moeten hebben om snel — in den regel op rijwielen — te zenden naar punten door cavalerie bedreigd. Onze infanterie zou met grootte zorg aan het gevecht tegen cavalerie moeten worden gewend en geene waarheid zou den manschappen zoo vast in het hoofd moeten zitten dan dat cavalerie machteloos is tegen infanterie, die zich nooit verschiet en zich door cavalerie geen schrik laat aanjagen. Bij groote manoeuvres zou men in den regel de geheele daaraan deelnemende cavalerie op het noodig personeel voor patronilles, enz. na, bij één der beide partijen moeten indeelen om de chefs aan het strijden zonder cavalerie te gewinnen. Bij manoeuvres ten onzent is in het algemeen de cavalerie vooral als tegenpartij nuttig. Hare strategische rol, ook bij onze cavalerie niet uitgesloten, mits zij voortreffelijk zij en bij elkander gehouden worde, kan bij gecombineerde manoeuvres toch niet tot haar recht komen. Iets anders, waar onze infanterie en ook

onze cavalerie zelve aan gewoon moest worden gemaakt, is het tegenover zich zien van lanciers. Men zou daarom aan een deel der cavalerie lanssen moeten geven, ook in geval, dat men beter acht onze cavalerie niet met lanssen te wapenen. De oefening met de lans zou niet ten nadeele mogen zijn van andere oefeningen en alleen mogen geschieden met manschappen, die overigens goed geoefend waren en alsdan voor deze speciale geschiktheid een distinctief en eene toelage zouden kunnen ontvangen. Vermoedelijk zullen deze lanciers dezelfde zijn als de straks vermelde huzaren 1e klasse, vermits een uitstekend ruiter in korten tijd tot lancier kan worden gevormd. Wat overigens het al dan niet invoeren der lans betreft, geldt m. i. de spreuk: Beter er mee verlegen dan er om verlegen. Wijders zullen wij de cavalerie, die wij hebben, zoo nuttig mogelijk en daarom in den regel niet voor ordonnance-diensten moeten gebruiken. Hiertoe zouden wij een voldoende aantal ordonnances op rijwiel en op paarden moeten hebben. De eersten zou men van de kader-scholen kunnen verkrijgen door ze te sterk te bezetten; voor de tweeden — *jagers te paard* — zou men vermoedelijk wel dienstplichtigen vinden, die door hunne medewerking dezen tak van dienst weinig kostbaar zouden maken. Deze jagers te paard zouden het reservekader bij de cavalerie moeten absorbeeren, dat toch bezwaarlijk voor iets anders dan ordonnance-dienst geschikt kan worden gemaakt.

Bij de overige wapens en diensten bestaan geene overwegende bezwaren tegen regelingen als omtrent de fuseliers besproken.

Vestingtroepen zouden bij hunne eerste oefening algemeen, niet plaatselijk moeten worden geoefend, terwijl de Rijkswachtdienst voor hen door oefeningen in de stellingen zou moeten worden vervangen, bij welke oefeningen tevens de hulpdiensten zouden moeten geoefend worden.

Omtrent de speciale korpsen, waaronder de genietroepen te velde, moet ten slotte worden opgemerkt, dat de wenschelijke splitsing naar ambacht en capaciteit, eene eenigszins vrije navolging van het stelsel noodig maakt.

Aan het einde mijner rede gekomen, zie ik voor mij het onvermijdelijke *quart d'heure de Rabelais*.

Eene legerinrichting op vermelden voet, wat moet zij kosten?

Op deze vraag wensch ik het antwoord schuldig te blijven.

Ten eerste, omdat eene betrouwbare berekening van kosten op onze oorlogsbegrooting zou moeten gegrond zijn, en ik mij in de inrichting daarvan niet te huis gevoel; maar ten tweede vooral, omdat de kosten in hooge mate afhankelijk zijn van eene *onbekende*, die ik niet uit de vergelijkingen heb opgelost; den *duur* der eerste oefening.

Intusschen kan in het algemeen worden opgemerkt, dat noch de invoering van het Duitsche noch die van het Zwitsersche stelsel tot bezuiniging zal leiden.

Wat het Duitsche stelsel aangaat, zal dit wel niemand bevreemden.

Het Duitsche leger heeft niet alleen eene sterke cavalerie, maar het aantal manschappen onder de wapenen is in Duitschland naar verhouding twee- à driemaal en het aantal beroeps-officieren ongeveer anderhalfmaal zoo groot als ten onzent.

Het Zwitsersche stelsel daarentegen is in veler oogen met een stralenkrans van minkostbaarheid omgeven.

Gaan wij na, in hoever deze onderscheiding verdiend is.

Door het lid der 2e Kamer, den heer Pyttersen werd in de zitting van 19 December jl. op grond van het gestelde op bladzijde 227 van het reeds vermelde werk van den kapitein Meyboom medegegedeeld, dat dit leger 8.65 francs of f 4.12 per hoofd van de bevolking zou kosten, een bedrag dat ten onzent op eene oorlogsbegrooting, zonder de vestingbegrooting, van ongeveer 21 millioen gulden zou neerkomen.

Dit reeds niet zeer lage cijfer is echter naar mijne meening vermoedelijk nog beneden de werkelijkheid.

Ik geloof namelijk, dat de berekening door den heer Pyttersen aangehaald, juist een zwak gedeelte is in het degelijke en terecht geprezen werk van den kapitein Meyboom, en dat zij bovendien voor ons land zou blijken, niet door te gaan.

Onder de samenstellende posten voor deze raming toch vindt

men onder de uitgaven van den Bond ruim 1.400.000 francs voor bewapening en uitrusting te zamen en onder de bedragen, die wegens restitutie door den Bond van de kantonnale uitgaven moeten worden afgetrokken 2.330.000 francs voor uitrusting alleen, waaruit dan zou volgen, dat aanschaffing en onderhoud van wapens niet alleen niets gekost hadden, maar zelfs eene inkomst van 930.000 francs zouden hebben opgeleverd. Nu is deze wijze van voorstelling wel weder in zoo verre onjuist, dat tegenover het voor 1894 veel te hoog geschatte bedrag der restitutie aan de kantons vermoedelijk ook een eveneens te hoog geschat bedrag der kantonnale uitgaven voor uitrusting staat; maar toch kan in het algemeen gezegd worden, dat bij begrootingen in verschillende jaren zoo afwisselend als de Zwitsersche het gebruik van gemiddelden zeer gevaarlijk is. Ik meen mij dan ook geheel te moeten vereenigen met het gevoelen van den Minister van Oorlog, in zijn antwoord aan den heer Pyttersen geuit, dat wij omtrent de kosten van het Zwitsersche leger, niet over volkomen betrouwbare gegevens beschikken.

Wijders vindt men in het werk van den kapitein Meyboom meerdere voorbeelden van minkostbare regelingen, die wij wel met het oog op het eindcijfer hoogst aanbevelenswaardig zullen achten maar daarom nog niet navolgen kunnen.

Zoo heeft de Bond het monopolie der buskruitfabricatie en vloeien de inkomsten daarvan in de kas van het militair Departement.

Zoo worden oefenings- en schietterreinen door het Domeinbestuur aangekocht en om niet aan het leger in gebruik gegeven.

Zoo worden opbrengsten van verkoop van militaire goederen in de kas van het militair Departement gestort.

Zoo genieten dienstplichtige officieren geen vergoeding dan voor den tijd onder de wapens doorgebracht.

Zoo koopt het legerbestuur in het voorjaar 6-jarige paarden, die het voortdurend bij de oefeningen gebruikt en in het na-jaar met winst verkoopt onder voorwaarde van recht van herkoop gedurende eenigen tijd ten behoeve der mobilisatie, enz.

Houdt men hierbij in het oog, dat ook in Zwitserland wegens

noodig gebleken verbeteringen als straks besproken, de uitgaven zullen stijgen, dan meen ik wel het vermoeden te mogen uitspreken, dat invoering van het Zwitsersche stelsel ten onzent tot verhooging der oorlogsbegroting zal leiden.

Dergelijke verhooging zal trouwens door toenemende kosten van het reservekader, van het voorbereidend militair onderricht, enz., ook bij handhaving van het bestaande, niet achterwege blijven.

Dat het heden avond aanbevolen stelsel tot verhooging van uitgaven zal leiden, is alzoo geen uitzondering.

Deze verhooging zal het gevolg zijn van de grootere lichting, ongeveer het dubbel van de tegenwoordige; van het dienstplichtig kader, veel sterker dan het tegenwoordige reserve- en militiekader te zamen; van de oefening van depottroepen en hulpdiensten en van de organisatie van het districtswezen en van den 1en ban van de landweer; terwijl ook de beroeps-officieren iets meer zullen kosten dan op het oogenblik.

Hierbij komt dan nog de invoering van snelvuurgeschut, die echter niet juist aan eenig stelsel gebonden is.

Tegenover deze meerdere uitgaven staan ook eenige bezuinigingen, waarover ik echter bij zoo algemeene beschouwingen als hier, vermeen niet te moeten uitweiden.

De kosten zullen alzoo toenemen, maar afstuitend groot zal de vermeerdering niet zijn; als men daartegenover het groote verschil in defensieve kracht in de schaal legt.

Met een leger als het hier geschilderde zal ons zelfvertrouwen terugkeeren, zullen wij gevoelen dat de gelden voor de defensie besteed werkelijk eene assurantiepremie zijn, zullen wij meesters zijn van ons eigen lot en onze neutraliteit kunnen bewaren, welke politieke stormen om ons mochten loeien; met zulk een leger zal het geen ijdel pralen zijn, als wij om onze geëerbiedigde Koningin geschaard, tegenover den belager van onze vrijheid en onafhankelijkheid, Hare leuze ook tot de onze maken: Wij zullen handhaven.

De VOORZITTER: Hoewel het uur reeds ver gevorderd is, wil ik toch de vergadering niet sluiten zonder gelegenheid te geven,

den spreker eenige inlichting te vragen of wel om een of ander punt uit de rede te bespreken.

Verlangt hiertoe een der Heeren het woord?

De heer STAAL: Bij het ontzaglijk vele dat de Spreker in zijne beschouwingen heeft opgenomen, acht ik eene discussie over het door hem gesprokene heden avond niet mogelijk.

Tot het waardeeren van zijn arbeid, wanneer ik het gedrukte verslag zijner voordracht vóór mij zal hebben, is het echter voor mij van belang nog omtrent ééne zaak van den Spreker opheldering te ontvangen.

Hij heeft, meen ik, het door hem ontworpen leger genoemd: een leger *der toekomst*. Nu zou ik aan den Spreker willen vragen: aan welke voorwaarden zou in de toekomst moeten zijn voldaan, opdat tot de door U voorgestelde legervorming kan worden overgegaan, en na hoeveel jaren, ongeveer, meent gij dat uwe denkbeelden voor verwezenlijking valbaar zullen zijn?

De heer BOONACKER: Gelijk ik reeds in mijne voordracht heb gezegd, verwacht ik volstrekt niet dat een leger, zòò als ik dit wenschelijk acht, onmiddellijk zal tot stand komen. M. i. zal het wel 16 jaren duren vóór men zal wezen daàr waar ik het noodig acht. Eene onmiddellijke invoering zou te duur en misschien in sommige opzichten niet wel mogelijk zijn. Maar langzamerhand zullen wij er toe kunnen komen en daardoor op minder kostbare wijze het doel bereiken.

Het vereischte kader is ook eerst na verloop van tijd te verkrijgen.

Ik wensch daartoe volstrekt niet te komen bij wijze van dwangarbeid. Alles komt toch, mijns inziens, aan op een goed commando, op goede dienstvervulling van officieren en onderofficieren.

De heer STAAL: Uit welke *elementen* zou de spreker zijn volksleger dan willen samenstellen? Uit de 20 jarigen, zooals die thans gevormd en ontwikkeld zijn, en zooals die thans als dienstplichtigen worden ingelijfd?

De heer BOONACKER: Mijne bedoeling is alleen deze dat, om te komen tot het leger zoo als dit door mij is geschetst, wij moeten hebben Nederlanders, alleen in zoo verre anders opgeleid dan thans algemeen het geval is, dat de groote meerderheid en met name het aanstaande kader voldoende gymnastiek-onderwijs moet hebben genoten.

De heer STAAL: In dat geval, mijnheer de Voorzitter, wil ik nog alleen constateeren dat ik aan Sprekers »leger der toekomst" niet geloof.

Over 16 jaren zal met een gulden niet meer kunnen worden gedaan dan nu en zullen wij niet beschikken over de stof voor een volksleger.

Spreker heeft de kosten van zijn ontwerp-organisatie buiten beschouwing gelaten!

Maar de kosten beheerschen vrijwel het geheele vraagstuk en aan eene legeruitbreiding, als door hem ontworpen is, zijn *enorme* kosten verbonden.

De gelden daarvoor moeten geheel of grootendeels op andere zaken worden bespaard. En nu ga ik volstrekt niet mee met hen die de leuze aanheffen: »geen cent voor vestingwerken, zolang de levende strijdkrachten, enz." maar dezen begrijpen althans dat er bezuinigd moet worden op iets anders, ter wille van *het aantal*. Dat bezuinigen zou in hoofdzaak moeten geschieden door vermindering van oefenings- of diensttijd onder de wapens, en bij de groote uitbreiding, die Spreker wenscht, zou men moeten komen tot *zeer* korten oefeningstijd.

Maar — ik herhaal het — daar leent zich de stof, waarover wij tot aanvulling van ons leger beschikken, nog in langen tijd niet voor en zijn de elementen, waaruit een volksleger kan worden gevormd, nog allerminst voorbereid.

Waar ik zulke groote verschilpunten met Spreker constateer betreffende de grondgedachten van zijn ontwerp, acht ik discussie nu ook geheel nutteloos en zie ik van debat af.

De heer BOONACKER: Ik wensch hierop nog alleen te antwoorden, dat ik om de door mij vermelde redenen verkorting

van eerste oefening mogelijk acht, ook zonder eenige wijziging in de samenstellende elementen.

De heer NEETESON: Laat het vergevorderde uur niet toe met den geachten spreker van heden avond in discussie te treden, waartoe het gehoorde zich anders in velerlei opzicht zou leenen, eene enkele opmerking, mijzheer de Voorzitter, zij mij intusschen geoorloofd.

Heb ik den spreker toch goed verstaan, dan heeft hij den heer Rooseboom in eene vergadering der Tweede Kamer in April 1891 woorden in den mond gelegd, welke door dien toenmaligen volksvertegenwoordiger niet gebezigd kunnen zijn met de bedoeling propaganda te maken voor een zeer korten eersten oefeningstijd van het leger.

Niet de heer Rooseboom, die een krachtig verdediger was van het aan de orde zijnde wetsontwerp Bergansius tot regeling van den krijgsdienst, maar de heer Seyffardt wees, als voorstander van een korten oefeningstijd in het leger, in de vergadering van 6 Mei 1891 1) op het 1e Beiersche legerkorps in den oorlog van 1870. Dat korps, hetwelk misschien wel het meest van alle Duitsche legerkorpsen in dien oorlog te verduren heeft gehad, was in Juli van dat jaar uitgetrokken met 25000 man infanterie maar na de gevechten bij Beaugency in November d. a. v. waren hiervan nog slechts 750 man overgebleven, zoodat het korps is moeten worden aangevuld met \pm 24.000 soldaten, voor een klein gedeelte afkomstig uit de depots, doch voor verreweg het grootste gedeelte geleverd door soldaten, die tijdens den oorlog, dus in ongeveer $3\frac{1}{2}$ maand geoefend waren geworden. 2)

1) Zie Handelingen der Staten-Generaal 1890—1891, II blz. 1254.

2) Wel is waar waren die woorden — zooals mij later na raadpleging van de Handelingen gebleken is — eene herhaling van hetgeen door den heer Rooseboom inderdaad in de Zitting van 24 April t. v. gesproken was, maar hij doelde toen op den oefeningsduur in vreedstijd van het kleine contingent depot — d. w. z. aanvullingstroepen van het wetsontwerp, terwijl de heer Seyffardt op 6 Mei het oog had op de volledig te oefenen miliciens, de overgrootste meerderheid der lichtingen, welker bestemming zou zijn reeds dadelijk na het uitbreken van een eventueelen oorlog tegenover den vijand op te treden.

Door den heer Rooseboom werd de heer Seyffardt nog in de rede gevallen met de vraag of die aanvulling op één dag was geschied, waarop het antwoord luidde, dat deze langzamerhand had plaats gehad.

De heer BOONACKER: Wat door mij is gezegd, had ik overgenomen uit de gedrukte stukken. Ik zal gaarne nazien of ik juist heb geciteerd en mag dus op het oogenblik niet zeggen dat u ongelijk hebt. 1) Voorshands bepaal ik mij tot de opmerking, dat ik er geen oogenblik aan gedacht heb, den generaal Rooseboom als een voorstander van korten eersten oefeningstijd voor te stellen.

De heer VAN AKEN: Mijnheer de Voorzitter. Ook mij heeft het verwonderd, dat de heer Boonacker niet gesproken heeft over den duur van den eersten oefeningstijd. Het behoeft toch geen betoog, dat een grondige bespreking van het onderwerp onmogelijk is, wanneer met dezen hoogst belangrijken factor geen rekening wordt gehouden. Het heden avond behandelde ontwerp gaat aan hetzelfde envel mank als alle mij bekende ontwerpen tot legerorganisatie, die na '70 zijn ingediend. Men is altijd uitgegaan van de divisie, waar naar mijn bescheiden

Resumeerende zijn dus de geïncrimineerde woorden door *beide* afgevaardigden gebezigd, doch zeer zeker met verschillende bedoelingen.

De heer Rooseboom wilde betoogen, dat de door den Minister voorgestelde oefentijd van de depot-troepen voldoende geacht kon worden, de heer Seyffardt verlangde den geheelen oefeningsduur te bekorten.

1) Het door mij aangehaalde is te vinden in de Handelingen der Staten-Generaal 1890—1891, II blz. 1122. Het slot er van luidt: „Men moet dus niet zeggen, dat in 3 maanden onmogelijk bruikbare soldaten te vormen zijn voor aanvulling, mits zij slechts in een goeden troep komen, van goed kader voorzien.”

Vergelijkt men deze conclusie met die van Overste Buys uit zijne Indische ondervinding op bladz. 319 van zijn artikel in de Militaire Spectator van Juni 1898, dan ziet men in, dat er verschil is, naarmate men Europeesche of Indische toestanden tot grondslag der beschouwingen legt. Alleen dit heb ik willen doen uitkomen. Geenszins heb ik den generaal Rooseboom als bondgenoot willen aanhalen; reeds in het begin mijner rede heb ik het tegendeel trouwens uitdrukkelijk gezegd.

meening begonnen moest zijn met de mannen waaruit ten laatste de divisie moet worden opgebouwd.

De geachte spreker wees terloops op de groote verantwoordelijkheid van hen, die op korten dienstdtijd aandringen. Ik ben het met deze meening volkomen eens, wanneer de spreker op de dienstplichtigen doelt, zooals ze tegenwoordig helaas zijn. Ik kan evenwel met volkomen gerustheid de hier bedoelde verantwoordelijkheid dragen voor het deel, dat ik sedert '88' in het streven naar korten oefeningstijd heb gehad. Dezelfde redenen toen door mij aangevoerd om korten dienstdtijd te verkrijgen gelden op 't oogenblik nog. Wij hebben een grooter leger noodig en beschikken slechts over beperkte middelen, die vaak niet dan schoorvoetend door de Volksvertegenwoordiging worden toegestaan. Men *moet* dus den oefeningstijd wel bekorten. Zoolang ik voor dit begiusel gestreden heb, heb ik echter steeds — als noodzakelijke voorwaarde — op een voorafgaande fysieke opvoeding van het geheele volk aangedrongen. Onder de tegenwoordige omstandigheden korten dienstdtijd toe te staan zou ik met den goachten spreker hoogst bedenkelijk achten.

De vrijwillige oefeningen in den wapenhandel, die in betrekkelijk korten tijd zoo'n groote uitgebreidheid kregen, zijn m. i. een gevaarlijk surrogaat waardoor de ernst onzer militaire instellingen belachelijk wordt gemaakt. De exercitiën, hoe noodzakelijk ook voor den soldaat, hebben in den tegenwoordigen tijd slechts zeer geringe beteekenis voor zijne militaire waarde. Door die oefeningen, welke iemand, die behoorlijk fysiek ontwikkeld is, in enkele uren leert, worden slechts schijnsoldaten gevormd, soldaten van zoodanig gehalte, dat zij bij eenige lichamelijke inspanning neervallen. De marsch van den Haag naar Wassenaar is een feit van recenten datum, dat veel te denken geeft. Als burger heb ik er mij over geërgerd, dat men de leiders daarvan onweersproken veroordeeld heeft terwijl de oorzaak van alles gezocht had moeten worden in den physicken toestand der menschen, die aan den marsch hebben deelgenomen.

Ik behoef hier zeker geen feiten uit de krijgsgeschiedenis aan te halen, doch herinner er aan, dat in '70, ook in de maand Augustus, onder veel ongunstiger omstandigheden, nog heel wat

meer is geëischt. Indien men overtuigd is, dat 't ook voor ons noodig kan zijn om na »Getrennt Marschiren" tot »Vereint Schlagen" te kunnen komen, dan *moet* ook gezorgd worden, dat het fysiek gehalte onzer troepen overeenkomt met dat van onze vermoedelijke tegenpartij.

En aangezien wij den daartoe noodzakelijken twee- à driejarigen diensttijd niet hebben, moeten wij andere, proefhoudend gebleken middelen, in werking stellen om er toe te geraken. Wij *moeten* en *mogen* niet wachten tot den 20jarigen leeftijd. Het dan bijna geheel gevormde menschelijk lichaam kan slechts door *langdurig* drillen tot de hoogte der vereischte militaire bruikbaarheid worden gebracht. Van de jaren daarbeneden, vooral van den 16—20 jarigen leeftijd, waarin de longen en het hart gemakkelijk tot de grootst mogelijke capaciteit kunnen worden ontwikkeld, *moet* in het belang onzer weerbaarheid onverwijld gebruik worden gemaakt. Door het nemen van de practische maatregelen, reeds zoo dikwijls door mij aangegeven, die zeer weinig uitgaven vereischen, kan, terwijl reeds na één jaar de gevolgen merkbaar zullen zijn, de eenige degelijke grondslag onzer weerbaarheid worden gelegd.

De VOORZITTER. Wanneer thans niemand meer het woord verlangt te voeren, dan acht ik mij verplicht den heer Boonacker den dank der vergadering te betuigen voor zijne voordracht. Op zeer uitvoerige wijze heeft de spreker zijn onderwerp behandeld en daarbij van groote belezenheid doen blijken.

Zonder op dit oogenblik een oordeel uit te spreken over hetgeen voor onze legervorming als wenschelijk en bereikbaar is geschetst, merk ik toch op, dat spreker zich niet de illusie moet maken dat het door hem ontwikkeld denkbeeld spoedig zal kunnen worden verwezenlijkt.

Trouwens de geachte spreker heeft zelf zijn stelsel een stelsel van de toekomst genoemd, doch was daarbij niettemin van oordeel dat het in een tijdvak van 16 jaren zou zijn tot stand te brengen.

Wanneer ik echter, ook op grond van ondervinding, mijn meening hieromtrent mag zeggen, dan komt het mij meer waar-

schijnlijk voor dat er nog wel 16 maal 16 jaren zullen ver-
loopen voordat aan de verwezenlijking van sprekers ont-
werpen valt te denken.

Met den wensch dat overigens van sommige opmerkingen en
beschouwingen partij zal kunnen getrokken worden bij het tot
stand brengen eener zoo hoog noodige nieuwe legerinrichting,
en onder herhaalde dankbetuiging aan den spreker en aan de
heeren, die aan het debat hebben deelgenomen, verklaar ik de
vergadering gesloten.

De Secretaris,
J. M. R. LACEULLE.
